కమలాకాంత్
శాంత పెళ్ళి
వికాస ధాత్రి

శాంత పెళ్ళి

వర్ఘూ సీతారామ శర్మ
(కమలాకాంత్)

వికాస ధాత్రి
బి – 74 దయాల్ నగర్, విశాఖపట్నం 530043

www.vikasadhatri.org

Shanta Pelli

By Kamalakanth
(Vajha Sita Rama Sarma)

Vajha Sita Rama Sarma
C-303, Runwal Estate, Near Lakim Company
Goadbunder Road, Thane West
400 607 Maharashtra
Ph: 91-9920294346

Price: Rs.200

Copy Right: Vajha Sita Rama Sarma

First Edition: January 2023

Published by:
Vikasa Dhatri
B-74 Dayal Nagar
Visakhapatnam 530 043
Ph: 9440994244
Email: contact@vikasadhatri.org
www.vikasadhatri.org

Download Telugu Books free
WWW.VIKASADHATRI.ORG

అంతర్జాల సాహితీ మిత్రుడు

కమలాకాంత్

అంతర్జాల సాహితీ ప్రయాణంలో పరిచయమై, కొద్దికాలంలోనే ఒక ఆత్మీయుడిగా మారిన శ్రీకమలాకాంత్ కవి, రచయిత.... అన్నింటికీ మించి ఓ మంచి మనిషి, మానవతావాది.

ఈ పదిహేను సంవత్సరాల పరిచయంలో ఒకర్నొకరం నేరుగా కలుసుకోకపోయినా, అడపాదడపా మొబైల్‌లోనో, ఇమెయిళ్ళలోనో పలకరించుకొంటూనే వున్నాం. మేం పుట్టి పెరిగిన ఊళ్లు పక్కపక్కనే. ముంబాయిలో స్థిరపడినా, ఆయన మనసు మాత్రం ఇంకా ఇక్కడే... కనుక వయసు వ్యత్యాసాలను పక్కనపెట్టి, మా ఊళ్ళ కబుర్లను కలిసి నెమరువేసుకొనే అవకాశమూ దొరికింది. అలాంటి ఆత్మీయ మిత్రుడి రచనలను ప్రచురించటం మాకెంతో ఆహ్లాదకరమైన అనుభవం. గుంటూరు జిల్లా పల్లెకోనలో పుట్టి ముంబాయిలో స్థిరపడిన శ్రీ వఝా సీతారామ శర్మ అలనాటి తెలుగు పాఠకులకు కమలాకాంత్‌గా చిరపరిచితులు. ఎన్నో కవితలు, కథలు, నవలలతో ఆయన తెలుగు సాహిత్యాన్ని సుసంపన్నం చేశారు. ఈనాటికీ సమాజాన్ని పట్టి పీడిస్తున్న అనేకానేక సామాజిక సమస్యల గురించి 50 ఏళ్ళ క్రితమే ప్రతిభావంతంగా వ్రాసిన దార్శనికుడు కమలాకాంత్.

వివిధ పత్రికలలో వెలువడిన కమలాకాంత్ కవితలను 'అసమబాహు త్రిభుజం' పేరిట వికాస ధాత్రి ప్రచురించింది. ఆయన వ్రాసిన శాంతపెళ్లి, జీవితంలో మలుపు, ఆ కథ అంతే, మమత–మానవత, బొమ్మా బొరుసూ తదితర నవలలు, కథా సంపుటాలను డిజిటల్ పుస్తకాలుగా వికాసధాత్రి ఉచితంగా అందించింది. నలభై సంవత్సరాల క్రితం ఆయన వ్రాసిన కథలతో ముగింపు లేని కథ, జీవన స్పర్శ కథా సంపుటాలను; కెంపులూ, మందారాలూ పేరిట కథలు, కవితల సంపుటిని వికాస ధాత్రి గతంలో ప్రచురించింది. 1965 ప్రాంతాల్లో శ్రీ కమలాకాంత్ రచించిన 'శాంత పెళ్ళి' నవలను ఇపుడు వికాస ధాత్రి పునర్ముద్రిస్తోంది.

గాలి ఉదయ కుమార్
వ్యవస్థాపకుడు, వికాస ధాత్రి
www.vikasadhatri.org

శాంత పెళ్ళి

పెళ్ళి పందిరి నవవధువులా కళకళలాడుతోంది. కొత్త పెళ్ళి కూతురి మనసులోని మధుర భావాల కలవరంలా పందిట్లో వాతావరణము కోలాహలంగా ఉంది.

పెళ్ళి పెద్దలు హడావుడిగా తిరుగుతున్నారు. మరి కొందరు కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు. ఇవేమీ పట్టనట్లు పిల్లలు గంతులేస్తూ అల్లరి చేస్తున్నారు. బ్రాహ్మణులు మంత్రాలు వల్లిస్తూ తమ కర్తవ్యం నిర్వహిస్తున్నారు.

ఈ కోలాహలం కన్నా మిన్నగా భజంత్రీలు తమ వాయిద్యాలకు పని కల్పించారు.

సన్నాయి గొంతెత్తింది. వాయిద్యాలన్నీ పందిట్లో మంగళదాయకమైన వాతావరణాన్ని సృష్టించినై...

"మాంగళ్యం తంతునానేన మమజీవన హేతునాం –

కంఠే భద్నామి శుభగే త్వంజీవ శరదాం శతం –"

మంగళ సూత్రధారణ జరిగింది. పెళ్ళి కూతురు విజయ సిగ్గుల మొగ్గే అయింది. పందిట్లో క్షణకాలం శుభాక్షతలు గాలిలో విన్యాసం చేసినై. పెద్దలంతా వధూవరుల నాశీర్వదించారు. తర్వాత జరగవలసిన తంతు జరుగుతూనే వుంది.

పందిట్లో గుంజనానుకుని నిలబడి చెల్లెలి పెళ్ళి వేడుక చూస్తోంది

శాంత. నలుగురితోబాటు ఆమె కూడ చెల్లిని, వరుడిని మనసారా ఆశీర్వదించింది.

శాంత మూర్తీభవించిన దేవతలా ఉంది. ఆమె ముఖంలో సంతృప్తి తొణికిసలాడుతోంది. సంతృప్తి వలన ఏర్పడిన ఆనందం ఆమె నేత్రాల్లో ప్రతిఫలించింది. ఆమె కళ్ళలో ఆ నీరు?!

కన్నీరా?! ఆనందపు పన్నీరా?!

ఆనంద బాష్పాలు – సంతృప్తి పుష్పాలు – హడావుడిగా పందిట్లో నుండి ఇంట్లోకి వెళ్తూ, గుంజవారగా నిలబడి మూర్తీభవించిన దైన్యంలా వున్న పెద్ద కూతురు శాంతను చూసిన సరస్వతమ్మ హృదయం కలుక్కుమన్నది. ఆమెలో అంత హుషారూ చచ్చిపోయింది. అడుగు తడబడింది. కళ్ళు చెమర్చినై. ఆమె అంతర్గతమైన బాధను పైకి కనబడ నీయకుండా విశ్వ ప్రయత్నం చేస్తూ నీరసంగా లోపలికెళ్ళి పోయింది.

పెళ్ళి హడావుడిలో వెసులుబాటు దొరకని కాళిదాసు కూడా తన ఆలోచనల్ని, తన దృష్టిని అప్పుడప్పుడూ పెద్దమ్మాయి వైపు మళ్ళిస్తూనే వున్నాడు. అలా చేసినప్పుడల్లా ఆయన ముఖం గంభీరతను సంతరించుకుంటూనే ఉంది. ఆయన గుండె అగ్నిపర్వతం బద్ధలై 'లావా' కళ్ళ నుండి ప్రవహిస్తూనే వుంది. ఏదో అదృశ్య హస్తం ఆయన హృదయాన్ని పిండి పిప్పి చేస్తోంది.

'శాంతమ్మ తల్లి నిజంగా దేవత. తమ యిలవేల్పు. ఆమె ఆశీస్సులు, చల్లని చూపూ తమ కుటుంబానికి రక్ష' అనుకున్నాడు కాళిదాసు పందిట్లో.

'శాంతకు జీవితమే ఒక కఠినశిక్ష. ఆమెకు శిక్షే తమకు రక్షేమో' అని కూడా అనుకోకపోలేదు ఆయన.

ఆ మాట ఆయన మొదటినుండీ అనుకుంటూనే వున్నాడు.

ఎవరో ముత్తైదు దృష్టి శాంతవైపు మళ్ళింది.

'ఆ అమ్మాయికి పెళ్లి కాలేదుటగా, ఇదేం విడ్డూరం కామాక్షీ ....

పెద్దమ్మాయిని వదలి చిన్నదాని పెళ్ళి చేయడం ఎక్కడన్నా వుందీ!!” ప్రక్కనే కూర్చున్న మరో సువాసిని చెవులో గుసగుసలాడిందామె.

“ఆగడేకారు పిల్లేనా. పేరు శాంతలే. పెళ్ళీ లేదు... పెటాకులు లేదు. అదేమి విడ్డూరమో ఎందుకు పెళ్ళిచేయలేదో తెలియదు. ముప్ఫైయేళ్ళు వచ్చినై”

“చదువులే ఇన్ని అనర్ధాలకూ మూలం.. మన కాలంలో యిలాగే జరిగిందా. పదిమంది పిల్లల తల్లి కావలసిన వయస్సు. ఏం విపరీతకాలమో బాబూ, పెళ్ళి చేసుకోక ఏం చేస్తుందట?..... లోకం వుద్ధరిస్తుందా?.”

“ఇంకా పెళ్లే మవుతుంది లే .... ఆ యీడూ పిల్లను. ఎవరు చేసుకుంటారుగానీ........”

పెళ్ళి పందిట్లో ‘శాంత వెళ్ళి ప్రధాన చర్చా వస్తువయింది.... పెళ్ళి పందిరి ముత్తయిదువుల పోచికోలు చర్చా వేదిక అయింది.

యింతలో శాంత స్నేహితురాలు నిర్మల వచ్చింది నవ్వుతూ. ఆమె చేతిలో రాధాకృష్ణుల ‘ప్లాస్టర్ ఆఫ్ పారిస్’ విగ్రహం వుంది.

నిర్మల వస్తూనే ‘ఆలస్యమైందే. సూత్రధారణకూడ అయిపోయినట్లుందే, ‘రాధామాధవ్’ విజయకు ప్రెజెంట్ చేద్దాం రా!’ అంటూ శాంతిని లాక్కుపోయింది.

విజయ పెళ్ళి సలక్షణంగా జరిగిపోయింది. వెళ్ళి హడావుడి సద్దుమణిగింది.

విజయ అత్తగారింటికి వెళ్ళిపోయింది.

కాళిదాసుకు కూతురు పెళ్ళి పూర్తి చేసాననే తృప్తి లేకపోగా.... అతని హృదయం రంపపు కోతకు గురవుతోంది. తన అప్రయోజకత్వానికి లోలోపలే కుమిలి పోసాగాడు.

పెద్దకూతురు వివాహం చేయకుండా చిన్నమ్మాయిది చేశాడు.

శాంతకు వుద్దేశ్యమంటూ వుంటే, పరుడు దొరక్కపోడు. శాంత పెళ్ళి చేసుకోనని నిక్కచ్చిగా చెప్పేసింది.

'భగవంతుడు కొందరి జీవితాల్లో విచిత్రమైన పరిస్థితుల్ని సృష్టిస్తాడు. ఆ పరిస్థితుల్ని ధైర్యంగా ఎదుర్కొని చుట్టూ ప్రశాంత వాతావరణం ఏర్పరచుకోవడంలో ఎన్నో కష్టాలు పడవలసి వస్తుంది. ఆ పరిస్థితుల్ని ఎదుర్కో వడంలో సామూహికంగా ప్రయోజనం చేకూరినా, ఎవరో తమ జీవితాన్ని ఫణం పెట్టక తప్పదు?'

శాంత పెళ్ళి చేసుకోకపోవడానికి, ఆమెలో అలాంటి విరక్తిభావం జనించడానికీ ఒకప్పుడున్న ఆ యింటి పరిస్థితులే కారణం, ముఖ్యంగా కాళిదాసు బాధ్యుడు.

కాని ఆనాటి పరిస్థితులు అలాంటివి. కాళిదాసు ఆనాడు అన్ని విధాలా అశక్తుడు. చివరికి యివన్నీ తవ్వి తలకెత్తితే శాంతకు జరిగిన అన్యాయం 'విధిరాత'కు వదిలి వేయాల్సి వస్తుంది.

కాళిదాసు జీవితమే బహు విచిత్రమైనది. అతనికి జీవితంలో ఎన్నడూ 'గెలుపు' అనేది తటస్థపడలేదు. జీవితం సృష్టించే సమస్యల ముందు అతనెప్పుడూ అవనత శిరస్కుడే. ఎప్పుడూ ఆయన పరాజితుడు.

కాళిదాసు పెద్ద చదువేం చదువుకోలేదు. అలాగని ఆయన చిన్నతనాన ఒఠ్ఠి మొద్దూ కాదు. చిన్నతనాన యింటి పరిస్థితులు ఆయన చదువుకు స్వస్తి చెప్పించినై.

శాంత విషాద జీవితానికి కాళిదాసు బాధ్యుడైతే, కాళిదాసు అస్థిర జీవితానికి ఆయన తండ్రి బాధ్యుడు.

అవన్నీ త్యాగం, త్యాగం అని కదం తొక్కి ఏదో ఉద్ధరించబోయి జారి తలకిందులుగా పడి తెచ్చుకున్న కష్టాలు.

కాళిదాసు తండ్రి జానకి రామయ్య. కాళిదాసు తాతల హయాంలో అది బాగా వెలిగిన కుటుంబమే గానీ, జానకి రామయ్య బాధ్యతలు

స్వీకరించేటప్పటికి ఆ కుటుంబం బాగా ఇబ్బందుల్లోనే ఉంది. జానకి రామయ్యకు ఇద్దరు కొడుకులు, ఇద్దరు కూతుళ్ళు. జానకి రామయ్య భార్య అనసూయమ్మ. భర్తను తన చెప్పుచేతల్లో ఉంచుకున్న ఘటికురాలు. ఆమె గిరిగీచి అది దాటొద్దంటే ఆయన అక్షరాలా పాటించేవాడు. ఆమె ప్రతిమాటా ఆయనకు శిలాక్షరమే. ఆయనకు వ్యక్తిత్వం అంటూ ఒకటుండేది కాదు.

పైతృకమైన ఆస్తి రెండెకరాలు మిగిలింది జానకి రామయ్యకు. స్వంతంగా వ్యవసాయం చేసుకోవడానికి స్తోమత గాని, ఓపిక గానీ లేక ఆ రెండెకరాలూ ఆ ఊళ్ళోని బుడే సాయిబుకు మక్తాకు ఇచ్చారు. ఆ రెండెకరాల ఫలసాయం ఒకటే వారి కుటుంబ భుక్తికి ఆధారమైతే ఇబ్బంది పడేవారేగాని, జానకి రామయ్య ఉదయం, సాయంత్రం తన ఇంట్లోనే ఊరి పిల్లలకు చదువు చెప్పేవాడు. ఆ ఊళ్ళో సరైన బడి లేకపోవడమే అందుకు కారణం.

ఆ రోజుల్లో కాళిదాసు, స్వగ్రామంలో విద్యా సౌకర్యం లేకపోవడం వల్ల పక్కనే వున్న రేపల్లెలో బంధువుల ఇంట్లో ఉండి ఫోర్త్ ఫారం చదువుతుండేవాడు. కాళిదాసు తమ్ముడు సూర్యం అయిదో తరగతి బడిలోనే చదువుకునేవాడు.

కాళిదాసు పెద్ద చెల్లెలు వివాహం అతని చదువుకు దెబ్బ కొట్టింది. పెళ్ళి కాగానే అల్లుడు ఇంటికి వచ్చాడు. అల్లుడు ప్రసాదరావుకి తల్లీదండ్రీ ఇద్దరూ లేరు. పెంపుడు తల్లి సుందరమ్మ, ఒక విధవావిడ వుంది. ప్రసాదరావు కూడా ఆ రోజుల్లో ఫోర్త్ ఫారమ్ చదువుకొంటూ వుండేవాడు. వివాహానంతరం అతని చదువు బాధ్యత మామగారు జానకి రామయ్య గారిపై పడ్డది. కాళిదాసుని ఒక్కడినే రేపల్లెలో వుంచి చదివిస్తుంటేనే తడిసి తట్టెడంత అవుతోంది. ఇంకా కొన్నాళ్ళు పోతే సూర్యాన్ని కూడా హైస్కూలులో జేర్చాలి. చిన్నమ్మాయ్ పెళ్ళి అలాగే

వుంది. ఒకవైపు బాధ పడుతూనే భార్యతో సంప్రదించాడు ఆ విషయం.

'యిక పెద్దవాడి చదువు ఆపి అల్లుణ్ణి చదివించండి' అన్నదామె.

కాళిదాసు ఫోర్త్ ఫారంతో ఆగి వెనక్కి వచ్చేసాడు ..... ఆ స్థానే ప్రసాదరావు చదువు సాగించాడు. కూతురు జీవితం దృష్టిలో వుంచుకుని మురిసిపోయిన అనసూయమ్మకు కొడుకు భవిష్యత్తు మాట తట్ట లేదు.

కాళిదాసు నాలుగేళ్ళు ఏ వ్యాపకం లేకుండా యింట్లోనే గడిపాడు. తండ్రి చెప్పే పిల్లల బడిలో కాలక్షేపం.

ఆ తోటి మనిషికి, ఆ తోటి చదువుకి పెళ్ళే తక్కువైనట్లు కాళిదాసుకు పన్నెండేండ్ల సరస్వతమ్మతో పెళ్ళికూడ చేసారు.

అప్పుడప్పుడే అతనికి జీవితమంటే తెలిసి వస్తున్నది. కాళిదాసుకు భవిష్యదాలోచన మొదలయింది. ప్రసాదరావు స్కూలు ఫైనల్ రెండుసార్లు తప్పి యింట్లోనే వుంటున్నాడిప్పుడు. లేనిపోని గౌరవం అల్లుడికి ఆపాదించడం, కొడుకును న్యూనతపరచడం చేసేది అనుసూయమ్మ.

సూర్యం ఫోర్తు ఫారంలోకి వచ్చాడు. తెలిసిన వారి ద్వారా ఎలాగో తంటాలుపడి రేపల్లెలోనే ప్లీడరు గుమాస్తా గిరీ సంపాదించాడు కాళిదాసు. ఫోర్తు ఫారం చదివినవాడికి ఆ రోజుల్లో అదన్నా దొరికింది గాని, ఈ రోజుల్లో అయితే చాలా యిబ్బందులు పడవలసి వచ్చేది. నెలకు యిరవై రూపాయలు యిచ్చేవారు.

ఆ ఇరవై రూపాయల్లో తనను పోషించుకుంటూ తండ్రికి అయిదు రూపాయలు యిచ్చిన బుద్ధిమంతుడు ఆ రోజుల్లో కాళిదాసు. గొర్రెతోకలాంటి ఆ నౌకరీ ఎన్నాళ్ళని. ప్రక్కనేవున్న మరో వూళ్ళో దేవస్థానపు గుమాస్తాగా చేరాడు కాళిదాసు. అక్కడ మరో పదిరూపాయలు ఎక్కువ యిచ్చే వారు. దేవస్థాన గుమాస్తాగిరీ చేస్తూ ఆ వూళ్ళో కాపరం పెట్టాడు. ఆ వచ్చే కాస్తా వారిద్దరికి సరిపోయేది. ఇంటికి యిదివరకులాగా సర్దగలిగేవాడు కాదు.

ఆ వూళ్ళో నే పరిచయమైన ఒక పెద్దమనిషి ద్వారా బావ మరిది ప్రసాద రావుకు గుంటూరులో ఒక కంపెనీ వుద్యోగం ఇప్పించాడు. మూడు, నాలుగేళ్ళు చేసేటప్పటికి కాళిదాసుకు ఆ వుద్యోగం మీద కూడ మొహం మొత్తింది... ప్రయత్నం చేయగా బెజవాడలో ఫౌండ్రీలో స్టోర్సు క్లర్కుగా వుద్యోగం వచ్చింది. యాభై రూపాయలు యిచ్చేవారు.

కాళిదాసు బెజవాడకు మకాం మార్చాడు. సూర్యం స్కూలు ఫైనల్లోకి వచ్చాడు. కాళిదాసు కొత్తగా చేరిన ఫౌండ్రీ సుబ్రమణ్య అయ్యర్ అనే మదరాసీది.

కాళిదాసు పై కొద్దిరోజుల్లోనే అతనికి మంచి అభిప్రాయం ఏర్పడ్డది. అతను జేరిన సంవత్సరం వ్యాపారంలో ప్రతి సంవత్సరం కన్న అయిదువేలు లాభించింది అయ్యర్ కి.

కాళిదాసు జీతం డెబ్భై జేసాడు అయ్యరు.

సూర్యం స్కూలు ఫైనల్ వుత్తీర్ణుయ్యాడు. గుంటూరులో బావమరిది దగ్గర వుంచి, సూర్యాన్ని కాలేజీలో చేర్పించాడు కాళిదాసు. అటు ఒక అర ఎకరం పొలం అమ్మి జానకిరామయ్య కడగొట్టు పిల్ల పెళ్ళి చేసాడు. ఆ చిన్నల్లుడు దగ్గర్లోనే గ్రామ కరణీకం చూసుకుంటున్నాడు. అతనికి వుద్యోగం చూడాలనే బాధ, బాధ్యతలు ఏవీ లేవు.

కాలచక్రం గిర్రున తిరిగింది. యీ మధ్యకాలంలో ఆ కుటుంబంలో ఎన్నో మార్పులు వచ్చినై. సూర్యం బి.యే ఉత్తీర్ణుడై బ్యాంకులో చేరాడు గుంటూరులోనే. స్వగ్రామంలోని పొలం బుఢే సాయిబుకు మక్తాకు పారేసి జానకిరామయ్య, అనసూయమ్మ చిన్నకొడుకు దగ్గర వుంటున్నారు.

యిన్ని సంవత్సరాలూ కాళిదాసు తమ్ముడి కాలేజీ చదువుకు ఆర్థికంగా సహాయపడుతూ తన భవిష్యత్కై ఏమీ కూడబెట్టుకోలేక పోయాడు. యిద్దరు కూతుళ్ళు వుట్టారు. సంసారం రెట్టింపు పెరిగింది. సంసార సభ్యుల సంఖ్యతో బాటు ఖర్చూ రెట్టింపు పెరిగింది. సూర్యం పెళ్ళీ

తన బాధ్యతతోనే జరిపించాడు. బుధే సాయిబు దగ్గర కొంత డబ్బు అప్పు తీసుకొని తను కొంత వేసుకొని ఆ శుభకార్యం పూర్తి కానిచ్చాడు.

యిప్పుడు కాళిదాసుకు ముప్పై అయిదేళ్ళు . యిద్దరు కూతుళ్ళు గాక మళ్లీ ఒక కొడుకు, ఒక కూతురు పుట్టారు. అక్కడినుండి కాళిదాసుకు అసలయిన అగచాట్లు మొదలయినై.

కొందరి జీవితాలు అలాగే ఎదుగూ బొదుగూ లేకుండా వెళ్లిపోతాయ్. అలాంటివ్యక్తులు మరో పరిసరాల్లో జన్మిస్తే రాణించే వారేమో ననిపిస్తుంది. ఎప్పటికప్పుడు వాళ్ళను వేధించే పరిస్థితులు వారిని మెసలనివ్వక, అర్థంలేని బాధ్యతల సరీసృపాలు వారిని కాటువేసి, బుసలు కొట్టుంటే వారి జీవితం శాపగ్రస్తమైనదేమో ననిపిస్తుంది.

ఇప్పటివరకూ ఏ పరిస్థితులు, బాధ్యతలు మొహమాటాలూ సృష్టించిన సాలెగూడులాంటి జీవితంలో చిక్కుకు పోయి వుక్కిరి బిక్కిరయిన కాళిదాసు ఎలాగో మెల్లిగా చిక్కు తప్పించుకొని బయట పడుతుండగా కొత్తసమస్య ఎదురైంది.

కొన్నిరోజుల తరబడి వీపుమీద వెన్నెముక పక్కగా విపరీతమైన నొప్పి వచ్చేది కాళిదాసుకు. ఏదో నొప్పి అని అశ్రద్ధ చూపిన కాళిదాసు వున్నట్టుండి ఆఫీసులో పనిచేస్తుండగానే నొప్పి వచ్చి కూలబడిపోయాడు. సంగతి, సందర్భం తెలుసుకున్న అయ్యర్ తెలిసిన డాక్టరును పిలిపించి చూపించాడు.

వెన్నెముక పక్కగా లోపల పెద్ద కురుపు వున్నదని, మరో రెండు మూడు రోజుల్లో అది పెద్దదై వెన్నెముక లోకే చొచ్చుకుపోయే ప్రమాద మున్నదని, అది ఆపరేషన్ చేయకపోతే ప్రాణానికి ముప్పని చెప్పాడు. తాత్కాలికంగా ఏదో యింజక్షన్ ఇచ్చాడు.

చేతిలో డబ్బు లేదు. వున్నది కాస్త తమ్ముడి పెళ్ళికి ఖర్చు కాగా యింకా అప్పుల్లో తేలాడు. తమ్ముడుగాని, బావమరిది గాని సహాయం

చేస్తారేమో కబురు పంపమన్నది. ఆశతో ఆఫీసు మనిషినే గుంటూరు పంపగా సాయంత్రంకల్లా తిరిగి వచ్చాడు అతను. తమదగ్గర డబ్బెక్కడిదని అన్నారట. కాళిదాసు మొదటిసారిగా తన మంచితనానికి విలువ ఎంతో తెలుసుకోగలిగాడు. వెంటనే కురుపు ఆపరేషన్ జరిగిపోవాలి. లేకపోతే ప్రాణానికే మొప్పం. తను పోయేది పోక వెనుక నాలుగు ప్రాణుల్ని నిరాశ్రయుల్ని చేయాల్సి వస్తుంది.

సరస్వతి మెళ్లో పుట్టింటి వారిచ్చిన ముప్పేటల గొలుసు వుండేది. బంధువులు ప్రేమలు, విశ్వాసాలూ చంపుకున్నారు. కాని సరస్వతి భర్త స్వస్థత కోసం ఆభరణాలపై మక్కువ చంపుకొని గొలుసూ, మరో రెండు జతల గాజులు అమ్మి డబ్బు యిచ్చింది. “తన జీవితానికి భర్తే ఒక ఆభరణం. ఆయన చల్లగావుంటేనే తనకూ ఆభరణాలూ, ఆడంబరాలున్నూ – ఆయనే లేకపోతే ఇంక వాటి విలువా, ప్రయోజనమూ రెండూ వుండవు” అనుకున్నది సరస్వతమ్మ.

అనుకున్నట్లే అయ్యర్ స్నేహితుడి దగ్గరే ఆపరేషన్ జరిగింది. చాలా రక్తమూ పోయింది కాళిదాసు శరీరం నుండి. కురుపు చితికి చాలా విషపు రక్తమూ చీమూ బయటకు వచ్చేసింది.ఆపరేషను చేసి డాక్టర్ బయటకువచ్చి సరస్వతమ్మతో ‘మీరు చాల అదృష్టవంతులమ్మా! యిరవై నాలుగు గంటలు జాప్యం చేస్తే కాళిదాసుగారు మనకు దక్కే వారు కారు’ అన్నారు చాల సంతోషం వ్యక్తపరుస్తూ.

అయ్యర్ చాల ఆనందించారు. సరస్వతమ్మ మనసు లోనే మనసారా సమస్త దేవతలకూ సమస్కరించింది.

ఆపరేషన్ జరిపించడం ఒక ఎత్తు, జరిగిన తర్వాత కాళిదాసు పోషణ ఒకఎత్తూ అయింది. రక్తం తగ్గిపోవడంతో మనిషి డీలా పడిపోయాడు. టానిక్‌లకు, పళ్ళూఫలాలకూ బోలెడు డబ్బు కావాలి. ముప్పేట గొలుసూ గాజులూ అమ్మిన డబ్బు ఆపరేషన్, మొదటి విడత

మందులకూ సరిపోయింది.

పరిస్థితి గ్రహించిన అయ్యర్, కాళిదాసుకు ఆ నెల పనిచేయకపోయినా ముందే డబ్బు ఇచ్చేస్తాడు. ఆ దెబ్బ నుండి కోలుకొనే ప్పటికి రెండు నెలలు పట్టింది. ఆరోగ్యం కుదుటపడగా తిరిగి ఫౌండ్రీలో ప్రవేశించాడు కాళిదాసు.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

అదంతా పదేళ్ళ క్రితం మాట..... అయ్యర్ అదృష్టమో, కాళిదాసు అదృష్టమో గాని అయ్యర్ వ్యాపారం ఆశించనంత అభివృద్ధి చెందింది.

“ఆఫీసు బెజవాడనుండి హైద్రాబాదుకు మార్చాడు అయ్యర్. జీతం పెంచారు. అంతా మూడొందలు యిచ్చేవారు. యాభై రూపాయలలో భుక్తి గడవక చేరిన కాళిదాసు జీవన పరిమాణం పెరగడం వల్ల అదృష్టరేఖ మళ్ళడం వల్ల మూడొందల జీతగాడయ్యాడు.

సంవత్సరం తేడాతో కాళిదాసు తల్లీ దండ్రీ లోకం విడచి శాశ్వతంగా వెళ్లిపోయారు. స్మారకంలో పడి వున్న జానకి రామయ్యా వేలిముద్ర పెట్టించి ఆ పొలమూ, ఇల్లూ ప్రసాద రావు భార్య పేర రాయించి, ప్లీడరుకు ఒక వంద రూపాయలు పారేసి పని పూర్తి చేసుకున్నాడు. కాళిదాసు హైద్రాబాదునుండి వెళ్లేటప్పటికి పనంతా అయి పోయింది. అంత్యక్రియలు జరిపించి, మారుమాటాడకుండా తిరిగి వచ్చేసాడు కాళిదాసు.

అతని కెప్పుడూ ఆస్తి మీద మనుకారంలేదు. అతనికి ఆశా, ఈర్ష్యా వున్నట్లయితే చిన్నప్పుడు తన చదువు మాన్పించి బావమరిదికి జీవిక కల్పించిననాడే ఎదురుతిరిగి పోట్లాడేవాడు. ఎప్పుడూ అతను అందరి మంచినీ, క్షేమాన్నే కోరాడు. లేకపోతే పదిహేను రూపాయలు

సంపాదించే రోజుల్లో అయిదు రూపాయలు యింటికి పంపేవాడే కాదు. తన చదువును, తన జీవితాన్నీ నిర్లక్ష్యించిన తండ్రికి, తమ్ముడు చదువు కోసం డబ్బు పంపేవాడేకాదు.

"కర్తవ్యం, ధర్మం అని లేనిపోని మొహమాటాలకు పోయిన వాడెవ్వడూ బాగుపడలేదు. ఎంత దగ్గరవారైనా అవసరం తీరేవరకూ పబ్బం గడుపుకుని తను చేయాల్సి వచ్చినపుడు మొండిచేయి చూపించే రకమే. కర్తవ్యం, ధర్మం పేర జీవితాన్ని నాశనం చేసుకొని యిహాన్ని నరక తుల్యం చేసుకోడం మూర్ఖత్వం. బతికినన్ని రోజులూ బాధపెట్టే కర్తవ్యం, ధర్మం దేనికోసం? చచ్చిన తర్వాత స్వర్గం వస్తుందనే ఆ సంతోషం కోసం జీవితాన్ని ముళ్ళబాటగా చేసుకోడం తెలివితక్కువ"

యిప్పుడు పెద్దకూతురు శాంత బి. యే. చదువు తున్నది. రెండో పిల్లాడు స్కూలు ఫైనల్ చదువుతున్నాడు. మూడో అమ్మాయి విజయ థర్డ్ ఫారమ్ చదువుతున్నది. మిగతా పిల్లలు చిన్న చిన్న క్లాసులు చదువు తున్నారు. "జీవితంలో వెలుతురు చూపించినట్లే చూపించి అకస్మాత్తుగా విధి కాళిదాసుపై దెబ్బకొట్టింది. ఫౌండ్రీ వ్యవహారం అయ్యర్ పోగా, అయ్యర్ అల్లుడు చూసుకుంటున్నాడు.

అకస్మాత్తుగా కాళిదాసుకు పక్షవాత మొచ్చి మంచాన పడ్డాడు. ఎడమకాలు, ఎడమ చెయ్యి రెండూ పట్టు తప్పి నిర్జీవమైన కట్టెల్లాగా అయినై. సరస్వతమ్మ గుండెల్లో రాయి పడ్డది.... యిన్నాళ్ళూ పిల్లల చదువులమీద, సంసార సంరంభానికి, జీతం ఏ నెలకా నెల ఖర్చుయిపోతూనే వుంది. వున్నట్టుండి యీ వైపరీత్యం సంభవించినది. చేతిలో చిల్లి గవ్వలేదు. చేతికందివచ్చే సంతానం లేదు. ఉన్న పిల్ల చదువే పూర్తి కాలేదు. శాంత మొదటి ఏడు బి. యే. పరీక్ష యిచ్చింది. పిల్లాడు అంది వచ్చేటప్పటికీ చాల సంవత్సరాలు పడ్తుంది.

శాంతను బాగా చదివించి, చదువుకున్నవాడి కిచ్చి పెళ్ళి చేయాలని

కాళిదాసు కోర్కె. దేముడు లాంటి అయ్యర్ని దేముడే తీసుకుపోయాడు. తన జీవితంలో వెలుగు రేఖ ప్రవేశ పెట్టి వున్నట్టుండి అంతా అంధకారమయం చేసాడు. రెండునెలలు పనిచేయకుండానే జీతమిచ్చేడు అయ్యర్ అల్లుడు, తన మామగారితో కాళిదాసు స్నేహాన్ని పురస్కరించుకుని.

యింగ్లీషు మందులు వాడాలంటే వందలకు వందలు డబ్బు గుమ్మరించాలి. వాడిన ఆయుర్వేదపు లేహ్యాలతో పడిపోయిన కాలూ చేయి బలం పుంజుకోలేదు. యీ విషయంలో తమ్ముడికిగాని, బావమరిదికిగాని రాయడం, వారి సహాయాన్ని అర్థించడం, దాని ఫలితం ఎంత లాభదాయకమో కాళిదాసుకు తెలుసు. ఆయుర్వేదం మీద నమ్మకం తోనే భవిష్యత్ పై ఆశతో మంచంలో పడుకొని కలలు కంటున్నాడు కాళిదాసు.

ఆశ! మానవ మనుగడకే కారణమైన ఆశ ! !

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

కాళిదాసు మంచంలో పడుకొనివున్నాడు. సరస్వతమ్మ పక్కనే స్టూలు మీద కూర్చుని ఎడమచేతిని చేతిలోకి తీసుకుని తడుముతూ 'యిదివరకటికన్నా కొంత నయమేననిపిస్తోందండీ. కొద్దిగా ఎత్తి చూడండి. వీలవుతుందేమో!' అన్నది.

కాళిదాసు వివర్ణమైన ముఖంమీద మబ్బు చాటున చంద్రుడి మసక వెలుతురిలా నీరసమైన నవ్వు వ్యాపించింది. జవాబు ఏమీ యివ్వలేక పోయాడు.

భర్త మనోగత భావాలను గ్రహించిన సరస్వతమ్మ లోలోన బాధపడుతూ 'ఎందుకంత నిరాశపడ్తారు. నా మాట నమ్మండి. అప్పటికీ యిప్పటికీ తేడా తెలుస్తూనేవుంది. త్వరలోనే అంతా చక్కబడుతుంది.' అని ధైర్యం చెప్పింది.

భార్య చెప్పిన ధైర్యంతో కుడిపక్కకు తిరిగి పడుకున్న వాడల్లా వెల్లకిలా తిరిగి ఎడమచేతిని పూర్తిగా తీసుకొని లేచి కూర్చోబోయాడు. అయినా కుదరలేదు. ప్రయత్నించి అలిసి వెనక్కి వాలిపోయాడు. అనవసర ప్రయాసల వల్ల ఆయాసపడి కళ్లు మూసుకున్నాడు.

తర్వాత నిట్టూరుస్తూ 'మందు తీసుకురా. వేళయినట్టుంది' అన్నాడు.

మందు తేనెలో రంగరించి యిచ్చింది సరస్వతమ్మ.

భర్త స్థితి చూసిన సరస్వతమ్మ కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగినై.

ఎందుకో ఆయన పరిస్థితి కొంత మెరుగుగా కనిపించింది ఆమెకు. కొద్దిరోజుల్లో తిరిగి ఆయనకు స్వస్థత చేకూరుతుంది అనే ఆశా రేఖ ఆమె వదనంలో మెరిసింది.

కొద్దిసేపు భర్త మొహంలోకి చూస్తూ వుండి పోయిందామె. క్షణకాలం దృష్టిని ఎదురుగా వున్న మందు సీసాపైకి, గ్లాసు పైకి సారించి అన్నది "ఎన్నాళ్ళు వాడినా చేయికి బలమే రాకపోయె. ఇంగ్లీషు మందులు వాడకూడదూ! సికింద్రాబాదులో దయానిధిగారని వున్నారట. ఆయన హస్తవాసి కూడ మంచిదేట. ఆయనకు చూపించుకోండి."

భార్య మాటలు విని కాళిదాసు క్షణకాలం ఆలోచనలో మునిగి, జవాబేమీ యియ్యలేక పోయాడు. తర్వాత మంద స్వరంతో "పరిస్థితి నీకు తెలియనిదేమున్నది సరస్వతి? ఇంగ్లీషు మందులు వూరికే వస్తాయా?. వాటిని కొనడం ఒక వంతు. తర్వాత డాక్టర్లకు ఫీజు యిచ్చుకోడం మరో పంతు. ఇప్పటి మన పరిస్థితిలో అది సాధ్యమైన పనికాదు.." అన్నాడు కాళిదాసు.

భర్త జవాబు విని ఆమె బాధపడ్డది. బాధతో పాటు, భర్త నిర్లిప్తతకు చిరుకోపమూ కలిగింది.

"డబ్బు ఏదో రకంగా కూడదీద్దాంలెండి – ఆరోగ్యం ప్రధానం గాని వస్తువులు వుండి ప్రయోజనం లేదు. వెండి గ్లాసులు, ఆ రెండు వెండి

కంచాలు అమ్మి యిద్దాం దయానిధిగార్ని కలుద్దాం, త్వరలో నయమవుతుంది."

"ఆయనను యింటికి పిలిపిస్తే పాతిక రూపాయలు పుచ్చుకుంటాడు. ప్రిస్క్రిప్షన్ వేరు. ఖరీదయిన మందులే రాసస్తాడు. ఇప్పుడు ఆయన్ని పిలిస్తే మొట్టమొదటిసారే వంద రూపాయలు అవుతుంది. నీ కంచాలు, గ్లాసులు వారం రోజులు రావు."

"యింకా శాంత మెళ్ళో నెక్లెస్, నా గొలుసూ, గాజులూ వున్నై. అవి అమ్మి ఎలాగైనా త్వరలో నయం చేసుకునే ప్రయత్నం చేద్దాం..... అంతా సుఖంగా వున్నప్పుడు యీ నగలు గానీ, మీరు అవస్థపడుతుంటే వాటి ప్రయోజనమేమిటి?"

ఆమెకు మరిది సూర్యం మనసులో మెదిలాడు. ఆడ బిడ్డ సంసారం జ్ఞాపక మొచ్చింది.... వారి స్మృతితో ఆమె కోపంతో రెచ్చిపోయింది.

"మీరు చేసిన వుపకారమేమన్నా గుర్తుందీ మీ బావమరిదికి. పోనీ అంతదాకా ఎందుకు, మీ తమ్ముడిమాట చెప్పండి. మీరు పిచ్చివాడు కాబట్టి వాళ్ళను బాగుచేసారు. మీ మంచితనాన్ని కనిపెట్టి మీ అవసరాల్లో ఆదుకొనే దెవరిప్పుడు. మీరు ఒకరున్నారనైనా వారి అజ లేనట్టుంది, చూస్తుంటే.."

కాళిదాసు మారు మాటాడలేదు. భార్య బాధలో ఆ మాటలు అనినా, ఆమె మాటల్లోని సత్యం ఆయనకు తెలుసు. నిజంగా తన మంచితనం తనకు వుపయోగపడడం లేదు అని కూడా గ్రహించాడాయన.

"గొలుసులు అవీ చేయించి సంవత్సరం తిరగలేదు. వాటిని అమ్మడం నాకు యిష్టంలేదు. యిహ యీ కాలూ చెయ్యీ అన్నావ్. మందు వాడుతూనే వున్నాం. కొంత మెరుగుకూడా కనబడింది. ఏదో ఒకటే పద్ధతిలో వుండాలి. కాని, రోజుకొక వైద్యంచేస్తే అసలు తగ్గదు"

అన్నాడు కాళిదాసు.

"మీరెన్నన్నా చెప్పండి! మీమాట ఏ విషయంలోనైనా ఔనంటాగాని, యీ విషయంలో మాత్రం నే నొప్పుకోను. యిన్నాళ్ళు ఏవో మాటలు చెప్పి నన్ను మభ్యపెట్టారుగానీ, యిహ వూరుకొనేది లేదు. దయానిధి గారికి కబురు పెడ్తాను రేపు. తర్వాత భగవంతుడున్నాడు."

భార్య ఆదుర్దా కాళిదాసు గ్రహించ గలిగాడు. విహ్వాల హృదయంతో కలత చెందిన మనసుతో కొంత సేపు ఎటో చూస్తూ గడిపాడు. యిహ భార్య మాటను కాదనే ధైర్యం ఆయనకు లేదు. ఇంగ్లీషు వైద్యం భరించటము చాలా కష్టమనీ ఆయనకు తెలుసు.

"సరేలే.... అలాగే చేద్దాం!" అని అనగలిగాడాయన చివరికి.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

శాంత ఫస్టియర్ బి.యే. పరీక్ష రాసింది. పిల్లల కందరికీ సెలవలు కావడం వలన ఇంట్లోనే ఉంటున్నారు. భర్త మంచం ప్రక్కనే కూర్చున్న సరస్వతమ్మ శాంత జ్ఞాపకం రాగానే గంభీర వదనంతో "క్రిందటేడు శాంత పెళ్ళి చెయ్యండీ అంటే, బి.ఏ. మధ్యలో ఆపడం దేనికి? బి.ఏ. కాగానే చేద్దాం అంటిరి. మధ్యలో యీ అవాంతరం వచ్చి పడె. చేతిలో పైసా లేకపోయే. దాని పెళ్ళి ఎట్లా గట్టెక్కను?" అన్నది విసుగుతో.

కాళిదాసు మొహం మీద నల్లటి నీడలు తారట్లాడినై. హీనస్వరంతో తన ఆర్థిక కల్లోలానికి బాధపడ్తూ "ఉన్నట్టుండి ఇదొకటి వచ్చి పడిందాయె. నేను కలగన్నానా? చదువుతూ చదువుతూ ఆపేయడం ఎందుకని అన్నాను గానీ, భగవంతుడు దయ తలిస్తే తగ్గిపోగానే దాన్ని ఒక అయ్య చేతిలో పెట్టాలి" అన్నాడు.

"అసలు ఇంత చదువు ఎందుకని మొదటే చెప్పాను. బియ్యే చదివిన పిల్లని, అంతకన్న తక్కువ చదివిన వాడెవడూ చేసుకోడు. ఆ స్థాయిలో

సంబంధం రావాలంటే, తగ్గ కట్నమూ ఉండాలి. ఎంత చెట్టు కంత గాలి. దాని పెళ్ళి ఇంకా జాప్యం చేయడానికి వీలు లేదు. పులిపాక వారి అబ్బాయి ఇంజనీరింగు చదువుతున్నాడన్నారు. ఆయన మీరు ఉత్తరాలు కూడ రాసుకున్నారు కూడాను... మళ్ళీ కదిపి చూడండి.” సరస్వతమ్మ అంటుండగానే శాంత ఆ గదిలోకి వచ్చింది.

వికసించిన గులాబిలా ఉంది ఆమె వదనం. వయసు తెచ్చిన మార్పు స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నది ఆమె మొహంలో. కాళిదాసు కూతురి ముఖంలోకి చూస్తూ ఉండిపోయాడు కొంతసేపు. తర్వాత ఆప్యాయత వెల్లివిరిసే స్వరంతో “తల్లీ! కాస్త కాగితం, కలం తెచ్చుకుంటావు, ఆఫీసుకు దరఖాస్తు రాద్దువు గాని” అన్నాడు.

శాంత వెళ్ళింది. భార్య వైపు తిరిగి “అమ్మాయికి ఈ ఏడు పెళ్ళి చెయ్యాల్సిందే సరస్వతీ... ఇక ఆలస్యం చేయకూడదు” అన్నాడు.

భర్త మాటల్లో నిరాశ, నిర్వేదం గ్రహించిన సరస్వతమ్మ స్నేహార్ద్రమైన స్వరంతో “మీకు తగ్గిపోనీయండి ముందు. మీ ఆరోగ్యం ముఖ్యం. ఈ సంవత్సరం కాకపోతే వచ్చే సంవత్సరం చేద్దాం. ఇవన్నీ ఆలోచించక ముందు మీ ఆరోగ్యం విషయం ఆలోచించండి.” అంటూ వుండగానే శాంత కలం కాగితంతో ప్రవేశించింది.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

శాంతకు పడుకున్నా నిద్ర రావడం లేదు. ఎంతకీ తండ్రి ఆఫీసుకి వ్రాయించిన దరఖాస్తు సంగతే గుర్తు వస్తోంది. ఆమె మనసు కల్లోలితమై నిర్వేద జ్వాలలో దగ్ధమై పోతోంది. ఎంత వద్దనుకున్నా ఉదయపు ఆ దరఖాస్తు ఆమె దృష్టి నుండి మరల్చుకోలేక పోతున్నది.

జబ్బు తగ్గగానే డ్యూటీలో చేరుతాననీ, చాల ఇబ్బందులు పడుతున్నాననీ, ఒక నెల జీతం అడ్వాన్సుగా ఇప్పించమనీ వ్రాయించారు

అందులో. ఇంటి పరిస్థితి అంతా ఏకరువు పెట్టారు. పెళ్ళి కావల్సిన పిల్ల ఇంట్లో ఉన్నదనీ, తన కాలు చేయి పడిపోయి, కుటుంబ భవిష్యత్తే అంధకారమయమై పోయిందనీ ఏవో రాయించారు.

అదంతా తలపుకు రాగానే శాంత మనసు పరిపరి విధాల పోయింది. ఆమె ముఖంలో ఉదాసీనత వ్యాపించింది. వ్యాకులపాటుతో లేచి తన డైరీ తెచ్చి అందులో ఇలా రాసింది.

"దరఖాస్తు సంతకం పెట్టేటప్పుడు నాన్న గారి చేయి వణికింది. అది రాస్తున్నంత సేపు నన్ను చూస్తూనే ఉన్నారు. బహుశా తన పెద్ద కూతురు ఇంత త్వరగా పెరిగి గుండెల మీద కుంపటిలాగా అయిందనేమో ఆయన బాధ. ఆయన మనసులోని భావన అదే అయి వుంటుంది. ఆయనకు తన ఆరోగ్యం కన్నా నా వివాహం విషయం ఎక్కువగా ఆలోచిస్తున్నారని తోచింది. ఆయన చేయి వణకడానికి కూడ అదే కారణం. ఆరోజు అమ్మ కూడా అన్నది ఒకసారి. "శాంతమ్మ తల్లి మొగవాడుగా పుట్టినట్లయితే, ఇంత ఇబ్బంది ఉండేది కాదు. ఇప్పుడు ఆయన మంచంలో కూడ దాని పెళ్ళి విషయమే ఆలోచిస్తున్నారు" అని.

ఆ మాట ఎవరితోనో అంటూ ఉండగా తను రావడం తటస్థించింది. ఆ మాటలు విన్న తను అప్రతిభురాలయి పోయింది. తనని చూసి నవ్వుతూ, మరో విషయంలోకి మార్చింది సంభాషణను అమ్మ. ఎంత తప్పించుకుందామనుకున్నా ఆ విషయం మాత్రం యదార్థం. ఆమె హృదయంలో నుండి బయటపడిన సత్యం అది.

నిజమే. మగ పిల్లవాడుగా పుట్టినట్లయితే ఏదో ఉద్యోగం చేసి తండ్రి కష్టకాలంలో ఆదుకునే దాన్నే... స్త్రీగా పుట్టడం తల్లిదండ్రులకు బరువు చేటేనా? మరి తను ఇంత చదువు చదివినదీ జ్ఞాన సముపార్జన కోసమేనా? కష్టాల్లో అవసరం రాని ఈ చదువు ఎవరిని ఉద్ధరించను?

లేదు స్త్రీ జాతి ప్రగతి పథంలోకి పయనిస్తోంది. వంట ఇల్లు దాటి

మరో ప్రపంచం తెలియని స్త్రీ గాదు ఈ నాటి స్త్రీ. పురుషుడితో సమంగా అన్ని రంగాలలో పురోగమిస్తున్నది. నేనూ సబల అని నిరూపించుకుంటాను. నాన్నకు ఏ లోటూ లేకుండా చేస్తాను. ఇంత చదువు చదివీ నాన్నను అగచాట్లు పడనివ్వను...

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

కాళిదాసు నాలుగు నెలల లోనే ఎముకల గూడులా తయారయ్యాడు. సరస్వతమ్మ చేతులవి, మెడలోవీ ఒక్కటొక్కటే వదిలించుకుని కాళిదాసు స్వస్థత కోసం ప్రయత్నం చేస్తోంది.

డాక్టర్ దయానిధి కబురు పంపితే వచ్చి చూచి, మందులు రాసిచ్చి వెళ్ళాడు. గొలుసు అమ్మిన డబ్బుతో మందులు తెప్పించింది సరస్వతమ్మ.

కాళిదాసుకు భార్య ధోరణి బాధాకరంగానే ఉంది. వద్దంటే వినదు. ఆ ఆయుర్వేదం వాడితే అదే తగ్గిపోతుందంటే, డబ్బు తగలేయడంలోనే ఆనందం అంటుంది.

కాళిదాసు ఇంగ్లీషు మందు వద్దని ఎప్పుడు మారాం చేసినా, సరస్వతి ఆయన కళ్ళల్లోకి చూస్తూ నిరుత్తరగా నిలబడుతుంది. ఆయనను చూస్తూ ఉండగానే ఆమె కళ్ళ నుండి ముత్యాలు రాల్తాయ్. ఆమె చెమర్చిన కళ్ళు కాళిదాసును స్తబ్దుణ్ణి చేస్తాయ్. ఇక అంతటితో అతను మారాంకు స్వస్థి చెబుతాడు.

చెమర్చిన కళ్ళను తుడుచుకుంటూ "ఇంగ్లీషు మందులు వాడను అని మంకు పట్టు పడ్తే నేనూ భోజనం చేయను. మీకది ఇష్టమైతే, మీకు తోచినట్టే చేయండి." అని మరో బాణం విసరి చిరుకోపం అభినయిస్తుంది. అంతటితో కాళిదాసు ఇక ఆమె మాటకు ఎదురు చెప్పను అనుకుంటాడు.

దయానిధి వైద్యం మొదలుపెట్టిన తర్వాత ఒక రోజు –

సరస్వతమ్మ గాజు గ్లాసులో మందు పోసుకొని వచ్చి, గ్లాసు పట్టుకున్న చేయి ముందుకు చాచి 'మందు తీసుకోండి' అన్నది.

కాళిదాసు మాగన్నుగా పడుకొని ఉన్నాడు. భార్య మాటలు వినబడలేదు ఆయనకు.

"అయ్యో నిద్రపోతున్నారా?"

కాళిదాసు బద్ధకంగా కళ్ళు తెరచి కుడి చేతి మీదుగా లేచి కూర్చుందామని ప్రయత్నించాడు. లేవలేక మళ్ళీ వెనక్కు వాలిపోయాడు.

సరస్వతమ్మ ఆదుర్దాగా గ్లాసు పక్కనే వున్న స్టూలు మీద పెట్టి కాళిదాసును పట్టుకొని, నుదురు పట్టి చూస్తూ – "ఎలా ఉందండీ... అయ్యో ఏమిటీ అలా పడిపోయారూ?" అన్నది.

"భయమేం లేదులే... పట్టు తప్పిపోయింది. నిద్ర మత్తు పూర్తిగా వదలలేదు."

కాని కాళిదాసు స్వరంలో ప్రతిధ్వనించిన నిరాశా, నిర్లిప్తతలు సరస్వతమ్మ గ్రహించక పోలేదు. ఆమె కలవరపడి పోయింది.

అనుకంప వెల్లి విరిసే స్వరంతో "కాదు. మీ వంట్లో బాగా లేదు ఇవాళ. మీకు నిజంగా ఎలా వుందీ చెప్పండి దాచకుండా. మొహం కూడా ఎండిపోయి వుంది" అన్నది సరస్వతమ్మ.

"మరేం లేదు. పులిపాక వారు ఉత్తరం వ్రాశారు. వాళ్ళబ్బాయికి మరో సంబంధం నిశ్చయమయిందట." అన్నాడు కాళిదాసు క్షీణస్వరంతో.

"ఆ... ఎందుకు?"

ఆమె వేసిన ప్రశ్నకు కాళిదాసు జవాబు ఇవ్వలేదు. సరస్వతమ్మకే తెలుసు జవాబు కూడా. "కలిమి లేములకు పొత్తు కుదరదని"

"ధర్మానికి, నిజాయితీకి లోకంలో స్థానం లేదు" అని అనుకున్న దామె.

ధర్మానికి, నిజాయితీకి మారు పేరు తన భర్త.

మరి తన భర్త గతి యేమిటి? తన భర్తకు కూడా సంఘంలో స్థానం లేదా?

భార్య మాటలు కాళిదాసు వినలేదు. నిశ్చలంగా పైకి చూస్తూ ఆయన తన భవిష్యజ్జీవితం లోకి తొంగి చూస్తున్నాడు.

వారిద్దరి మధ్య కొంతసేపు నిశ్శబ్దం ఆవరించింది.

కుడిచేయి భార్యకు అందిస్తూ లేచి కూర్చోబోయినాడు. కాని అతనిలో అప్పుడే ప్రవేశించిన బలహీనత ఆ చేతిని కూడ ఎత్తనీయలేదు.

భర్త బాధపడుతున్నాడని గ్రహించిన సరస్వతమ్మ "యిహ సరేలెండి. జీవితమెప్పుడూ ఒకే రకంగా సాఫీగా సాగుతుందా? ఈ కష్టాలు మాత్రం ఎన్నాళ్ళు మననంటి పెట్టుకొని వుంటయ్. ఊరికే అలా యిదవకండి" అన్నది.

భర్తని ధీమాగా అనునయించింది. కాని ఆ ముఖం వివర్ణమై పోయింది. ఆమె మనసు లోనూ 'రోజులెలా గట్టెక్కుతాయా' అని అనుమానం సుడులు తిరుగుతూనే వుంది.

ఇంటి పరిస్థితి అంతా ఒక్కసారి ఆమె కళ్ళముందు ప్రత్యక్షమై, ఒక్కొక్క సమస్య ఒక పెనుభూతమై కరాళ నృత్యం చేస్తున్నది.

పెళ్ళి కావాల్సిన యీడు మీరిన ఆడపిల్ల; చదువు కోవాల్సిన పిల్లలు, మృత్యుగహ్వరంలో పడ్డ కాలూ చేయీ ఆడని భర్త – ఏ విధంగానూ సహాయం చేయలేని స్థితిలో బిగించబడిన తను. "హే భగవాన్! నీకు దయ లేదా?" అనుకొన్నది సరస్వతి.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

శాంత బి.ఏ ఫలితాలు వచ్చినై. ఉత్తీర్ణురాలయింది. శాంతను రెండో ఏడు కూడ జేరమని బలవంతం చేసాడు కాళిదాసు. చేతిలో పైసా లేదు కాని, కూతుర్ని బాగా చదివించాలని ఉబలాటం. తనెలాగూ

చదువుకోలేదు. తన బలహీనత వలనో, మరొకరి అశ్రద్ధ వలనో, ఎవరి తప్పు అయితేనేం తను విద్యా వంచితుడు. చక్కగా చదువుకునే తెలివితేటలున్న కూతుర్ని అయినా చదివించి తృప్తి పడదామని ఆయన కోర్కె.

"మీ పట్టుదల మీదేగాని, ఒకరి మాట వినరన్న మాట!" సరస్వతమ్మకు కొంచెం కోపమే వచ్చింది.

"ఇప్పుడు ఏమయిందని, ఎలాగో కష్టపడి చదివిద్దాం. డబ్బు సంగతి భగవంతుడే చూస్తాడు." కాళిదాసు అనునయించబోయాడు.

"మందులకే ఎక్కడెక్కడిదీ చాలడం లేదు. ఇప్పుడు మరో సమస్యా? మీ మాట మీద మీరుండేట్లయితే మా అందరికీ విషం పొయ్యండి గుక్కెడు. మీరూ మీ కూతురూ ఇష్టమొచ్చినట్టు చేసుకోండి." సరస్వతమ్మ ఉద్వేగాన్ని అణచుకోలేక పైకే ఏడ్చింది. ఆమె కళ్ళు ముత్యాలు రాల్చినై.

"నీకు తెలియదు సరస్వతీ. నన్ను అర్థం చేసుకో. అమ్మాయ్ చదువు మాన్పడం వల్ల ప్రయోజనం లేదు."

"మీరు సమర్థించుకో బోకండి. ఇల్లు గడవడానికే పైసా చేతిలో లేకపోయె. ఇప్పుడు ఈ ఖర్చు ఎలా భరించేది?"

"ఏది ఏమైనా సరే – తల తాకట్టు పెట్టయినా దానిని చదివించాలి. ఇహ తర్వాత నీ యిష్టం"

"నా వంటి మీదవన్నీ అయిపోయినై. అమ్ముదామన్నా ఏదీ లేదు. ఏమి చేయాలో మీరే చెప్పండి."

"నన్ను ఆ భగవంతుడి దయకే వదిలి పెట్టండి. ఎన్ని మందులు వాడినా తగ్గే సూచనలు ఏవీ లేవు. నాకు వృధాగా మందులు తగలెయ్యక అమ్మాయి చదువు ప్రయత్నాలు చేయించు."

సరస్వతి తన అన్న గార్కి డబ్బు పంపమని రాసింది, తన అంతరాత్మ, అభిమానం చంపుకుని. వెంటనే పంపాడు కూడాను. ఆ

సంగతి కాళిదాసుకూ తెలుసు. అందుకే కూతురి చదువు విషయంలో పట్టుదలగా ఉన్నాడు కాళిదాసు.

"అన్నయ్య డబ్బు పంపాడు. అదే ఇప్పుడు ఆదుకుంటోంది. అది కూడా అయిపోయిందంటే ఏ మొహం పెట్టుకుని ఆయనికి రాయాలి?"

ఆమె హృదయంలోని ఆ వేదన కన్నీరు రూపంలో పొంగి పొరలింది.

"ఇటు చూడు సరస్వతీ. నేను అన్నీ ఆలోచించే మాట్లాడుతున్నాను. మన పరిస్థితులేవీ చుట్టుపక్కల వాళ్ళకి తెలియవు. ఇంకా మనం ఏ ఇబ్బంది లేకుండా గడుపుతున్నామనే అనుకుంటున్నారు. అమ్మాయి పెళ్ళి ఎప్పుడు చేస్తారంటే "ఇప్పుడప్పుడే చేయం. ఇంకా చదివిస్తాం." అని చెప్పాను చాలామందికి. బి.ఏ ఎలాగో ఒక సంవత్సరం అయింది. మరో ఏడు. ఇప్పుడు మధ్యంతరంగా చదువుకు స్వస్తి చెబితే చదివినదంతా వ్యర్థమౌతుంది. అమ్మాయ్‌ని అప్లికేషన్ పెట్టమను" అన్నాడు కాళిదాసు.

"సరే – అలాగే కానీండి. ఎలా జరగాల్సివుందో అలా జరుగుతుంది."

సరస్వతమ్మ వంటింట్లోకి వెళ్ళి వెంకటేశ్వర స్వామి వారి పటం ముందు చేతులు జోడించి శిలావతుగా నిలబడిపోయింది.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

సరస్వతమ్మ భర్త మంచం పక్కనే కూర్చుని బత్తాయి పళ్ళు రసం తీస్తోంది. కాళిదాసు పడుకొని భార్యనే చూస్తూ ఏదో ఆలోచిస్తున్నాడు. ఇంతలో చిన్న పిల్లలు ఇద్దరూ ఆనందంతో పరుగెత్తుకొచ్చారు. ఇద్దరి చేతుల్లోనూ కొత్త పుస్తకాలున్నాయి. కొత్త నోట్సులు కావాలని నిన్నటి రోజున అడిగితే, డబ్బులు ఇబ్బంది వల్ల తర్వాత కొందాంలే అని సర్ది

పంపింది సరస్వతమ్మ పిల్లల్ని. తను డబ్బులివ్వకుండా వీళ్ళకు పుస్తకాలు ఎలా వచ్చినయ్యా అనే సందిగ్ధంలో పడి ఆలోచనలో పడిపోయిందామె.

"అమ్మా ఇవిగో నోట్సులు. ఇహ నువ్వు కొనక్కర లేదమ్మా!" చిన్న పిల్ల దుర్గ కళ్ళు మిలమిల మెరిసాయి.

సరస్వతమ్మ హృదయం కలుక్కుమంది. "పుస్తకాలు ఎక్కడివి తల్లీ?" అన్నదామె.

"శాంతక్కయ్య కొనుక్కు వచ్చిందే. ఇప్పుడే అక్కయ్య వచ్చింది." అన్నారు పిల్లలు.

సరస్వతమ్మ మనస్సులో ఆలోచనలు సుడులు తిరుగుతున్నాయ్. క్షణకాలం పిల్లల జవాబుకు అవాక్కుగా ఆ పిల్లల మొహాల్లోకి చూస్తూ వుండిపోయింది సరస్వతమ్మ.

శాంత ఎలా కొనుక్కు వచ్చిందో బోధపడలేదు ఆమెకు.

"మరే... అక్కయ్యేమోనమ్మా... మరేనేమో... మరి... మా ఇద్దరికీ వచ్చే నెల ఫ్రాకులు, షర్టులు కుట్టిస్తానంది..." చిన్న పిల్ల దుర్గ మురిసిపోతూ మెలికలు తిరిగి పోతోంది.

కాళిదాసు మంచంలో పరుండి నిర్లిప్తంగా ఆలోచనలో ఉన్న వాడల్లా ఉలిక్కిపడి లేచి కూర్చోబోయాడు. కాని లేవలేక పోయాడు. ఆ పిల్లలు చెప్పిన విషయం అలాంటిది ఆయనకు.

ఆయన మనసులోనూ అనుమానాలు మూకవుమ్మడిగా ముసిరనై. శాంతకు డబ్బు ఎక్కడ నుంచి వచ్చింది అని ఆయన సందేహం.

"శాంతకు నువ్వేమైనా డబ్బిచ్చావా ఏమిటి?" హీన స్వరంతో అగాథంలో నుండి మాటాడుతున్నట్లు భార్యను అడిగాడు కాళిదాసు.

"అబ్బే... నేను ఇవ్వలేదండీ.. నాకూ అదే అనుమానంగా వుంది, ఇవన్నీ ఎట్లా కొన్నదా అని" సరస్వతమ్మ తన సందేహాన్ని కూడా వ్యక్తపరిచింది.

పిల్లలు వెళ్ళిపోయారు తమ పుస్తకాల్ని చూస్తూ మురిసిపోతూ.

"శాంత వస్తున్నది. మీరేమీ అడగకండి. నేనే సంగతి కనుక్కుంటాను" అన్నది సరస్వతమ్మ భర్తను ఉద్దేశించి మెల్లిగా.

ఇంతలో శాంత గది లోకి వచ్చేసింది. ఆమె కూడా బెరుకుగానే వచ్చింది తల్లికి జవాబు ఎలా చెప్పాలా అని. తను చేసిన పనిని ఎలా సమర్థించి చెప్పాలా అని ఆలోచిస్తూ, బిడియపడిన మనసుతోటే లోపలికి వచ్చి తల్లి పక్కగా కూర్చుంది. ఆమె ముఖ కవళికలు మనసు లోని దృఢ నిశ్చయాన్ని స్పష్టంగా వెలువరిస్తున్నాయ్. ఏదో ఒక విషయంలో ఆమె ఏర్పరచుకున్న నిశ్చయమైన అభిప్రాయానికి, మనో స్థయిర్యానికీ సంకేతంలా ఉన్నదామె వదనం.

కాళిదాసు కూతురి ముఖాన్నే పరిశీలనగా చూచాడు.

"అమ్మాయ్!" అన్నది సరస్వతమ్మ తను మాట్లాడబోయే దానికి ఉపోద్ఘాతంలా.

శాంత తల్లి ముఖంలోకి చూసింది ప్రశ్నార్థకంగా. తల్లి ఏమి అడగబోతున్నదో ఆమెకు ముందే అవగతం.

"పిల్లలకు పుస్తకాలు ఎలా కొన్నావమ్మా?" అన్నది సరస్వతమ్మ సాధ్యమైనంత సౌమ్యతను మాటల్లో జోడిస్తూ.

శాంత లిప్తపాటు తల దించేసుకున్నది. లోపల ధైర్యాన్ని కూడదీసుకుని తల యెత్తి "నెల రోజుల నుండీ ముగ్గురు పిల్లలకు ట్యూషన్ చెపుతున్నానమ్మా. ఇవాల్టికి నెల అయింది. డబ్బులొచ్చినయ్." అన్నది శాంత.

సరస్వతమ్మ శిలావతుగా కూతురి వైపు చూస్తూ ఉండిపోయింది. ఏమి మాట్లాడాలో కూడా ఆమెకు తోచలేదు.

పరిస్థితులు తను ఊహించని మలుపులకు గురి అయినపుడు, ఆశించని పరిణామాలు సంతరించుకున్నప్పుడు మనస్సు తన సహజమైన

ఆలోచనా శక్తిని కోల్పోయి స్తబ్దుగా, అచేతనంగా ఉండిపోతుంది.

సరస్వతమ్మ పరిస్థితి పై సత్యానికి భిన్నంగా ఏమీ లేదు.

కాళిదాసు కూడా మొదట నిశ్చేష్టుడైనా, వెంటనే తేరుకున్నాడు.

శరీరంలోని రక్తం యావత్తూ మొహం లోకి వచ్చి పోగైనట్లు, కాళిదాసు మొహం కోపంతో కందగడ్డయింది.

పడుకునే ఆపాద శిరోపర్యంతం కంపించి పోయాడు. దిండు మీద ఎగిరెగిరి పడి ఏదో అదృశ్య శక్తితో కుడి చేతి బలం మీద అమాంతం లేచి కూర్చున్నాడు.

కూతుర్ని ఎన్నడూ పల్లెత్తు మాట కూడా అని ఎరుగని కాళిదాసు "నిన్ను ట్యూషన్ చెప్పమని ఎవరన్నారు? బుద్ధిమైనా ఉందా?" అన్నాడు. తమాయించుకున్నాడు గాని ఇంకా చాలా అనేవాడు.

కాలూ చెయ్యి బాగుంటే కొట్టేవాడేమో కూడా. ఆయన ఉద్వేగం అలా ఉన్నది.

అసలు కాలూ చెయ్యి బాగుంటే శాంతకు ట్యూషన్ చెప్పే అగత్యమే కలిగేది కాదు, కాళిదాసుకు కోపమూ రాకపోను.

సరస్వతమ్మకు ఇప్పుడు అర్థమైంది కూతురు రోజూ చీకటి పడి రావడంలోని ఆంతర్యం.

ప్రతి దినం దీపాలు పెట్టే గానీ ఇంటికి రావడం లేదు శాంత నెల రోజుల నుండి. కాలేజీలో పనులుంటయిలే, అడగడ మెందుకని ఊరుకున్నది సరస్వతమ్మ ఇన్నాళ్ళూ. కాలమే తన అనుమానానికి నివృత్తి చూపించింది.

సరస్వతమ్మ ముఖమూ క్రోధారుణిమ దాల్చింది. ఆమె మనసు అవమానాఘాతంతో చితికి పోయింది.

"నీకేమైనా మతి తిన్నగా వుందా? ఎన్నడూ లేనిది విపరీతపు బుద్ధులు పుడ్తున్నాయ్. ఇంకా అమ్మా నాన్న బతికే ఉన్నారు. ఊళ్ళ

వెంబడి పడి అడుక్కోవాల్సిన గతేం పట్టిందే నీకు?" ఉచ్చైస్వరంతో కూతుర్ని కేకలేస్తూ దు:ఖం పెల్లుబికి రాగా బయటపడే కన్నీటిని పమిటె కొంగుతో అడ్డుకొని నిశ్శబ్దంగా రోదించింది సరస్వతమ్మ.

ఆమె కోపం కూతుర్ని వదిలి భర్త వైపు మళ్ళింది.

"మీ ముద్దుల కూతురి నిర్వాహకం చూడండి. చదువు వద్దూ, ఆ మూడు ముళ్ళూ వేయించేయమని కోరితే నా మాట పెడచెవిన పెట్టారు. ఇప్పుడు సంతోషిస్తారో మీ కూతురి పనులకి తల పట్టుకు కూర్చుంటారో... ఏం చేస్తారో చేయండి. చేసుకున్న వారికి చేసుకున్నంత మహాదేవా! అన్నారు. మీ అమ్మాయి ప్రైవేట్లు చెప్పుతున్నదిట గదా? అని రేపటి నుండి ప్రతి వాడూ మిమ్మల్నే అడుగుతాడు. ఏం చెప్పుకుంటారో చెప్పుకోండి. మన దురదృష్టానికి తోడుగా పాడు బుద్ధులు కూడాను. లేకపోతే దీన్ని ఎవరు చేయమన్నారు ఇలా? అయినా మన అదృష్టం ఇలా ఉంది!" అన్నది రోషంతో సరస్వతమ్మ.

భార్య దోషమంతా తనదే అంటున్నది. కూతుర్ని చదివించడం తప్పా? తన ఆరోగ్యం బాగుండి, డబ్బు చేతిలో ఉంటే, కూతుర్ని విదేశాలకు కూడా పంపేవాడు. తనకు కోరికా, తన కూతురికి తగ్గ తెలివితేటలూ రెండూ వున్నై. కాని విధే బతుకులో వంకరగీతలు గీసింది. సంపెంగల నిలయమని, భ్రమిసిన బతుకులో విష నాగులు నాల్కలు చాచి బుసలు కొట్టినై. పరిమళాలు వెదజల్లే పచ్చటి బతుకు పూదోటలో వాతావరణం విషవాయువులతో కల్మషం అయిపోయింది.

భార్య తప్పు తనపై మోపడంతో, కాళిదాసు మనసులో తర్కం బయలుదేరింది. కూతురిపై కోపం మెల్లిగా చల్లబడింది. కూతురుపై కోపంతో విరుచుకుపడ్డందుకు తనలో తానే సిగ్గుపడ్డాడు.

పిల్లలకు చదువు చెప్పడమేమీ తప్పు పనే కాదు. ఇప్పుడు పూర్వపు రోజులూ కావు. స్త్రీకి చదువూ, ఉద్యోగమూ రెండూ కావాలి. పాత

పద్ధతులకు స్వస్థి చెప్పి కొత్త పంథా సంతరించుకున్న ఈ ఆధునిక సమాజంలో స్త్రీ పురోగమనం ప్రధానమైనది. కూతుర్ని బాగా చదివించాలనే విశాల హృదయం గల తను, ఉద్యోగం చేస్తుంటే కోపంతో చిందులు తొక్కడం దేనికి? ట్యూషన్ చెప్పడం కూడా ఉద్యోగమే! లోలోపలే మధన పడి పశ్చాత్తాపంతో నీరు కారిపోయాడు కాళిదాసు.

అనునయ స్వరంతో "ఎప్పటినుండీ చెబుతున్నావమ్మా?" అన్నాడు కాళిదాసు తన ముఖకవళికలు మార్చుకునేందుకు విశ్వ ప్రయత్నం చేస్తూ. ఒక్కసారి క్రోధం నుండి సౌమ్యతకు దిగిరావడం కష్టసాధ్యమైన పనే.

సరస్వతి భర్త ధోరణికి చకితురాలయింది. అంత కోపమూ ఎలా చల్లబడిపోయిందా అని ఆశ్చర్యపోయింది.

శాంత తండ్రి కోపానికి గురి అయినానే అని బాధపడ్తున్నదల్లా తండ్రి సౌమ్య వాక్కులతో మామూలు మనిషి అయింది. తల్లి అంటే ఆమెకు పెద్ద భయం లేదు. కోపంలో మొదట విరుచుకుపడినా, చెబితే తర్వాత వింటుంది. భయపడిన తండ్రి ప్రవర్తన కూడ అనువుగా మారిపోయింది.

సరస్వతమ్మకు భర్త ప్రవర్తన వల్ల ఆశ్చర్యంతో బాటు చిరుకోపమూ కలిగింది.

శాంత ధైర్యం తెచ్చుకుని "సరిగ్గా నెల అయిందండీ. నెల జీతం ఇవాళే ఇచ్చారు. కాలేజీ కాగానే అటునుండి అటే వెళ్ళి చెప్పి వస్తున్నాను." అన్నది.

"ఎవరి పిల్లలమ్మా వాళ్ళు?"

"మారేడ్‌పల్లిలో నాన్నా. విశ్వనాధంగారని కింగ్స్‌వే లో పెద్ద ఎలక్ట్రికల్ స్టోర్ కూడా వుందట ఆయనకు. వారి పిల్లలకు చెప్పమన్నారు. ఒకరు ఫిఫ్త్ ఫారం, ఇంకొక అమ్మాయి ఫోర్త్ ఫారం, మూడో పిల్లాడు సెకండ్ ఫారం. ముగ్గురికి కలిపి యాభై ఇస్తానన్నారు."

"విశ్వనాధం గారా?" అంటూ క్షణకాలం కాళిదాసు ఆలోచనలో పడిపోయాడు.

"రామానుజం గారి అబ్బాయా? అవునా?"

శాంతకు విశ్వనాధం తండ్రి పేరు, వివరాలు తెలియవు. విశ్వనాధం బంధువుల అమ్మాయి శాంతకు సహపాఠి. ఆమె ద్వారా విశ్వనాధంగారి పిల్లల ట్యూషన్స్ దొరికినై. విశ్వనాధం గారింటికి వెళ్ళినప్పుడు ఒక వృద్ధుడు కనిపించేవాడు. ఆయనే విశ్వనాధం తండ్రి రామానుజం అయి ఉండవచ్చు అనుకుంది శాంత.

ఆ విషయమే తండ్రితో చెప్పింది శాంత.

"రామానుజంగారిదేట ఆ షాపు వ్యాపారం చేసే ఓపిక అంతా కొడుక్కి అప్పగించాడట ఆయన బాగా ఆర్జించిన వారేనే... ద్రాక్ష తోటలు కూడా ఉన్నై వారికి... బంజారా హిల్స్‌లో రెండు మేడలు, మారేడ్ పల్లిలో రెండు మేడలు ఉన్నై. బోలెడు అద్దెలు వస్తయ్ వాళ్ళకి" తండ్రి చెప్తుంటే శాంత వింటూ వుండిపోయింది.

"మర్యాదస్తులులే తల్లీ... విశ్వనాధాన్ని కూ చూచాను. మంచివాడే... భార్య వుంది కదూ?"

తండ్రి అసందర్భ ప్రశ్నలో నిగూఢంగా వుండి తొంగి చూచే అనుమానానికి నిశ్చేష్టురాలయింది. తేరుకుని "ఉన్నది నాన్నా. ఆమె చాలా మంచిది" అన్నది శాంత.

కాళిదాసు ముఖం మీద ఆనంద రేఖలు పొడచూపినై.

"నాన్నా! ..." శాంత ఏదో చెప్పబోయి ఆగిపోయింది.

విశ్వనాధం గారిని అడిగి ఒక నెలజీతం ముందే తీసుకుని తల్లికి ఇవ్వాలని ఆమె మనసులోని వుద్దేశ్యం. విశ్వనాధంగారూ, ఆయన భార్య కూడా చక్కగా స్నేహంగా మాట్లాడుతారు. ఆ డబ్బుతో మందులు ఇప్పించవచ్చు తండ్రికి అనుకున్నది శాంత. కాని పైకి తండ్రితో ఆ

ప్రస్తావన తేవాలంటే ధైర్యం చాలలేదు ఆమెకు.

కూతురు చెప్పటానికి భయపడుతున్నదని గ్రహించిన కాళిదాసు "ఏమిటమ్మా!... చెప్పు" అన్నాడు.

శాంత మనసులోని మాట బయట పెట్టలేకపోయింది.

"చెప్పు తల్లీ..." ఆప్యాయత నిండిన స్వరంతో అన్నాడు కాళిదాసు.

"ఏమీ లేదు నాన్నా! మీ కాలూ చెయ్యీ ఎలాగున్నయ్. మెరుగుగా ఉందా?" శాంత మాట మార్చి అన్నది.

"నా గురించి బెంగ పెట్టుకోకు తల్లీ. చక్కగా చదువుకో. ఏదో వయసు వెనుకబడుతున్న కొద్దీ... కొత్త కొత్త రోగాలు వస్తయ్... వస్తయ్... పోతాయ్..." కాళిదాసు కూతురికి తన ఆరోగ్యం విషయమై బెంగగా వుందని గ్రహించి అనునయించాడు.

"నాన్న ఎప్పుడూ ఇలాగే అంటాడు. తన శరీరమంటే అశ్రద్ధ... నా భవిష్యత్తు, నా చదువు అంటేనే శ్రద్ధ. అవే ఆయన ధ్యేయమూన్నూ. శ్రద్ధగా మందులు ఇప్పించాలి." అనుకుంటూ భార హృదయంతో తల్లి దగ్గరకు వెళ్ళింది శాంత.

వెళ్ళే శాంతను సజల నేత్రాలతో చూస్తూ, "నేనంటే ఎంత ప్రేమో తల్లికి... పిచ్చి తల్లి కష్టపడ్తోంది" అనుకున్నాడు కాళిదాసు.

కన్నీరు కను కొలకుల్లో నుండి బయటపడి కణతల మీదుగా జారి దిండును తడిపినై.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

శాంత చివరి పొయట్రీ పీరియడ్ వుండకుండానే బయటకు వచ్చేసింది. క్లాస్‌లో కూర్చున్నంత సేపూ ఆమె మనసు చికాకుగానే ఉంది.

అస్థిరమైన మనస్సుతో, ముసురుకున్న ఆలోచనలతో కాలేజీ గేటు

దాటి ఇంటి ముఖం పట్టింది.

చెట్ల సందు నుండి ముసిలి సూర్యుడు చప్పచూపులు విసురుతున్నాడు. ఆరోగ్యకరమైన గాలి వీస్తోంది. చల్లటి గాలికి శాంత ఉదాసీనత కొట్టుకుపోయింది.

అప్పుడుగానీ జ్ఞాపకం రాలేదామెకు ట్యూషన్ చెప్పేందుకు వెళ్ళడానికి మరో గంట వ్యవధి ఉన్నదని.

ఈ గంట కోసం ఇంటికి వెళ్ళడమెందుకులే అని దగ్గరలోనే ఉన్న పార్కు లోకి వెళ్ళింది శాంత.

పొగడ చెట్టు చల్లటి నీడలోని సిమెంటు బెంచీ మీద కూర్చుంది శాంత. సాయంత్రపు చల్లని గాలికి పొగడ పూల పరిమళం మత్తుగా వ్యాపిస్తోంది. ఆకాశంలో రెండు వెండి మేఘాలు పరిగెడుతున్నాయ్. ఒక దానిని అంటుకోవడానికి మరొకటి వెంబడిస్తున్నట్లు. చరచరా జరిగిపోతున్నాయ్. దూరంగా లాన్‌లో పిల్లలు గంతులేస్తూ ఆడుకుంటున్నారు. సరివి చెట్టు తల మీద కాకుల గుంపు రొద చేస్తోంది.

శాంత మనసు నిలకడగా వున్న ప్రవాహంలా ప్రశాంత గంభీరంగా ఉంది. ఆమె మనసులో వ్యాకులపాటు, చింత రెండూ లేవు.

పార్కు పక్కనే వున్న రోడ్డు జనంతో రద్దీగా ఉంది. బస్సులూ, టాక్సీలూ రొద చేసుకొంటూ, ఆయిల్ కంపు గాలిలోకి వదులుతూ పరుగెడుతున్నాయి. పచారీ షాపుల్లో కొందరు సరుకులు బేరం చేస్తున్నారు.

ఇంతలో ఒక నల్లటి మేఘం వ్యాపించింది. చల్లటి గాలికి చిన్న చిన్న వాన తుంపరలు మొదలయినై. పార్కులో పిల్లలు జల్లులోనే తడుస్తూ కేరింతలు కొడుతున్నారు. ఆకాశంలో మేఘాల అంచులు సూర్యుడి పైడి కిరణాలతో బంగారు జరీలా మెరిసిపోతున్నాయి. ఒకవైపు చల్లటి ఎండ, మరో వైపు వాన జల్లు.

హైద్రాబాద్‌లో వాన ఏ సమయాన వస్తుందో చెప్పలేం. అప్పటికప్పుడే ఆకాశం మేఘావృతమై దబదబ కురిసి వెలిసిపోయి ఆకాశం స్వచ్ఛంగా, అద్దంలా, రోడ్లు కడిగిన ముత్యాల్లా తయారవుతై. పగలు ఎంత ఎండ కాచినా సాయంకాలానికి చల్లటి గాలి సేద తీర్చుతుంది.

శాంత నిశ్చలత చెదిరింది. పొగడ చెట్టు ఆకుల్లో నుండి చిన్న చిన్న చినుకులు మీద పడ్తున్నాయి. లేచి తడవకుండా క్లాక్ టవర్ గోడ వారగా నిలబడదామనుకొన్నది. కాని లేవలేకపోయింది. అక్కడ నుండి లేచి కాస్త దూరం కూడ నడిచే హుషారు లేదు ఆమెకు. జల్లు పెద్దది కాలేదు. కొద్ది క్షణాల్లోనే ఆకాశంలోని మేఘం కాస్త విచ్చిపోయింది. వాతావరణం యధాతథంగా శుభ్రంగా మారిపోయింది.

గాలికి ఆకుల మీది నీటి బిందువులతో బాటు పొగడ పూలు కూడా శాంత మీద రాలినై. రోడ్డు మీద మరల జన సంచారం కూడ మొదలయింది.

ప్రపంచంలోని ఈ మనుషులంతా ఈ నీటి బిందువుల లాంటి వారే. ఒక్కొక్క మనిషి ఒక్కొక్క బిందువు. ఈ బిందువులు ఎలా తమ అస్తిత్వాన్ని నిలుపుకో ప్రయత్నిస్తున్నయ్యో అలాగే మనిషి కూడా తన సుఖ దు:ఖాలను ఎదుర్కొని తన అస్తిత్వాన్ని నిలుపుకోవడానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నాడు.

మహా సాగరంలోని అనంత జలరాశి ముందు ఈ చిన్న బిందువు అస్తిత్వం ఎంత? కాని ఇలాంటి బహు చిన్న బిందువులు కూడితేనే గదా ఆ మహా సముద్రపు అస్తిత్వమున్నూ!

నిర్వికారంగా కూర్చుని వున్న శాంత చీర మీద రాలిన పొగడ పూలనీ, నీటి తుంపరనీ చూస్తున్నదల్లా తన ముందు నుండి ఎవరో నడిచి వెళ్ళడంతో తన దృష్టి మరల్చింది.

ఎవరో పాతికేళ్ళ ఆవారా. కౌబాయ్ ప్యాంట్ టీషర్టు వేసుకుని, నల్ల కళ్ళజోడు పెట్టుకుని ఆమె వైపే చూస్తూ వెళ్తున్నాడు. అప్పుడు గానీ

గుర్తుకు రాలేదు శాంతకు అతనే ఇంతకు ముందు రెండు మూడు సార్లు తన ముందునుండే ఆసులో గొట్టంలా తిరిగాడని.

ఆమె నిస్తబ్దత భంగపడింది. కల్లోలితురాలై ఇటూఅటూ చూసింది ఎవరన్నా తనను చూస్తున్నారేమోనని.

కొద్ది దూరంలోనే వున్న మరో బెంచీ మీద జేబు రుమాలు పరుచుకుని ఆవారా కూర్చుని శాంతనే చూస్తున్నాడు.

శాంతకు ఈ రోజు ఎందుకో అలా చూస్తున్న యువకుడిపై కోపం రాలేదు. ఇదివరలో చాలాసార్లు అలాంటి వాళ్ళంటే చీదరించుకున్నది ఆమె. అలా గుచ్చిగుచ్చి చూసే వాళ్ళని కాలి చెప్పు తీసి కొడ్దామన్నంత ఉ ద్రేకమూ వచ్చేది.

ఇది వరకు కాలేజీలో ఒక స్టూడెంట్ అలాగే చూస్తుంటే నాలుగు చివాట్లు పెట్టింది. పక్కనే వస్తున్న స్నేహితురాళ్ళు కిలకిలా నవ్వారు కూడా. అందులో ఒకామె అన్నది "అతను నిన్నేమన్నా తిన్నాడటే... ఎందుకు అనవసరంగా చివాట్లు పెట్టావ్" అని.

"నీకు తెలియదులేవే... ఈ మగ పిల్లల వెకిలి చేష్టలు ఎక్కువయినై... ఎప్పటికప్పుడు బుద్ధి చెప్తే గానీ బుద్ధి రాదు వీళ్ళకు. నీ బోటి వాళ్ళుండబట్టే వాళ్ళకీ అలుసుగా వుంది." అన్నది కోపంతో శాంత.

అంతటితో ఆ స్నేహితురాలి నోరు కట్టుబడిపోయింది.

ఇంకా ఆ కుర్రాడు అక్కడే కూర్చుని, నల్ల అద్దాల్లోంచి తనివి తీరా చూస్తున్నాడు. టైట్ ప్యాంట్ ఒంటికి అంటుకుపోయివుంది.

శరీరానికి అతుక్కుపోయి అసహ్యంగా కనిపించే కౌబాయ్ ప్యాంట్లు ఫాషన్ అయిపోయినై వీళ్ళకి. అమెరికాలో గొడ్లు కాసే వాడు తొడుక్కునే దుస్తులు అవి. గొడ్లను కాసేటప్పుడు పరిగెత్తితే బంధాలు పడకుండా ఉండటానికి వీలుగా వాళ్ళు కుట్టించుకుంటే, పులిని చూసి నక్క వాతలు పెట్టుకుంటున్నట్లు మన వారికి ఫ్యాషన్ అయి వూరుకుంది – అంతా

ఇమిటేషన్ సరుకు – ఛీ!!

అతనిపై చిరాకు రావడానికి మారుగా శాంత ఆలోచనలో మునిగిపోయింది. "ఎందుకు ఈ మగవాళ్ళు ఆడది కనిపిస్తే దొంగ చూపులు చూస్తారు? స్త్రీ వీళ్ళకి ఎందుకు ఇంత లోకువ అయిపోయింది? బజారున పోయే ఏ స్త్రీనయినా, ఎంత చదువుకొని జ్ఞానమున్న వ్యక్తి అయినా వెనుదిరిగి చూడకుండా పోడు. ఈ జాడ్యం పామరుల్లోనూ, చదువుకున్న నాగరీకుడి లోనూ ఒకే మోతాదులో వుంది."

తను వూరుకుంటే వాడు మరీ మితిమీరుతాడని తనూ భృకుటి మెలివేసి, చూడసాగింది అతనిని. శాంత కనిపెట్టిందని గ్రహించిన పిరికి హీరో మెల్లిగా లేచి ఎటో చూస్తున్నట్లు నటిస్తూ పిల్లిలా అడుగులు వేస్తూ జారుకున్నాడు.

ఈ ఒక్క సంఘటనతోనే శాంతకు స్త్రీ జాతి కర్తవ్యం బోధపడింది. స్త్రీ బేలగా పిరికిగా వున్నంత కాలం సమాజంలో స్త్రీ బానిస... పురుషుడి కాముక ప్రవృత్తికి ఆట వస్తువు. స్త్రీ ముందంజ వేసి, తనూ తక్కువేమీ కాదని తెలిపిన నాడు కుళ్ళు తత్వాలన్నీ చెల్లాచెదురయి పోతాయి. అందుకు నిదర్శనం తను చూడనంతవరకూ వీరుడిలా చూసిన ఆవారా, తను తల ఎత్తగానే దద్దమ్మలా పారిపోయాడు. తను స్త్రీ లోకానికి ప్రతినిధి. తనలాంటి స్త్రీ లోకం తలెత్తి, ముందంజె వేస్తే దేశమే నివాళుల అర్పిస్తుంది. "పిచ్చి లోక – పిచ్చివాడు" అనుకుని తనలో తానే నవ్వుకున్నది శాంత.

ఆలోచనలకు స్వస్తి చెప్పి టవర్ క్లాక్ వైపు చూచింది. రోజూ తను ట్యూషన్ చెప్పడానికి వెళ్ళే సమయం మించి పోయింది. తన పిచ్చి ఆలోచనలకు ఆశ్చర్యపడ్తూ లేచి త్వరగా పార్కు నుండి బయట పడి విశ్వనాథం గారింటికి నడక సాగించింది.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

ఆలస్యమైనదని ఆతురతతో నడుస్తున్న శాంతకు వెనుకనుండి ఎవరో పిలుస్తున్నట్లు తోచింది. గొంతు స్త్రీది కాదు; స్నేహితులు పిలిచారేమోననుకుంటే. అయినా ఇప్పుడు తననెవరు పిలుస్తారులే అని అనుకుంటూ మరో రెండడుగులు ముందుకు వేసింది.

మళ్ళా స్పష్టంగా పిలిచారెవరో "శాంత గారూ!" అంటూ.

ఈసారి తననే పిలుస్తున్నారని నిశ్చయించుకున్న శాంత వెనుదిరిగి చూచింది. విశ్వనాథంగారు చక చక అడుగులు వేస్తూ దగ్గర పడుతున్నారు.

శాంత నమస్కారం చేసింది. గౌరవ భావం తొణికిసలాడగా అవనత వదన అయింది.

ప్రతినమస్కారం చేస్తూ చిరునవ్వు నవ్వుతూ "బహుశా మీరు మా ఇంటికే వెళుతున్నారనుకుంటాను. అవునా?" అన్నాడు విశ్వనాథం.

"అవునండీ. అక్కడికే వస్తున్నాను." శాంత నమ్రతతో అన్నది.

"మీకు నిన్న చెప్పడం మరచిపోయారు పిల్లలు. అంతా ఇవాళ సినిమాకు వెళ్ళారు. మీకు ముందుగానే చెప్పమని వాళ్ళ అమ్మ కూడ చెప్పింది. మరచిపోయారు వాళ్ళు చెప్పడం. వృథాగా యింత దూరం శ్రమపడి వచ్చారు మీరు" అన్నాడు సానుభూతి కనబరుస్తూ..

"ఏదో పిల్లలు గదండీ... ఆయినా నాకు మాత్రం శ్రమ ఏమి కలిగింది లెండి మరేం ఫరవాలేదు."

కాసేపు వారిద్దరి నడుమ నిశ్శబ్దం రాజ్యం చేసింది. తక్షణ కర్తవ్యం ఏమిటా అని ఆలోచనలో పడ్డది శాంత.. ఆయనేమో ఎదురుగా నిలబడ్డాడు. తను ఎలా బయట పడాలా అనే ఆలోచిస్తున్నది. ఆమె ఎలాగో లోలోపల కూడ పలుక్కుని ధైర్యం చేసి అన్నది "అయితే ఇవాళ నాకు సెలవన్న మాట. ఇంటికి వెళ్తాను. మీరు ఏదో పనిమీద వెళ్తు

న్నట్లున్నారు. మీకు కష్టం కలిగించాను.”

“ఇక్కడే ఒకరి దగ్గర పనివుంటే వచ్చాను. కారు ఆఫీసులో వదిలేశాను. యిలా నడిచివస్తుంటే మీరు కనిపించారు. మిమ్మల్ని చూడగానే పిల్లల సంగతి గుర్తు వచ్చింది.”

“యిలా సావధానంగా నడిచే అదృష్టం లేదు మాకు. ఎప్పుడూ హడావుడిగా యిటూ అటూ పరిగెత్తడమే. క్షణం తీరిక లేని జీవితాలు. యివాళ పెద్ద పనేమీ లేదు. ఇలా సావకాశంగా నడిచే భాగ్యం కలిగింది” అన్నాడు విశ్వనాథం గొప్ప కష్టపడిపోతున్నట్లు. జీవితంలో క్షణం తీరిక దొరకక విలవిల లాడిపోతున్నట్లు ముఖకవళికలు మార్చుకుని.

అలా అని శాంత ముఖంలోకి తదేకంగా చూసాడు క్షణకాలం.

శాంత ఆయన చెప్పిన విషయాన్ని సమర్థిస్తున్నట్లు, ఒప్పుకుంటున్నట్లు చిరునవ్వు నవ్వింది. “మరి వెళ్లొస్తానండి!” అన్నది.

“యింత త్వరగా ఇంటికి వెళ్ళి ఏం చేస్తారు. అనుకోకుండా తటస్థపడ్డారు. కాఫీ తాగి వెళ్ళండి... రండి వెళ్దాం” అన్నాడు విశ్వనాథం.

శాంత సంకోచించింది. ఇదెక్కడి సమస్యరా భగవంతుడా అనుకొన్నది. ఒకవైపు పెద్దమనిషి ఆహ్వానిస్తున్నాడు. కాదనడం ఆయనను అవమానించడమే అవుతుంది. వెళ్తే..... పరాయి మగవాడు .... వెళ్ళడం గౌరవప్రదమైన వ్యవహారం కాదు.

ఆమె వెనుకాడుతున్నదని గ్రహించిన విశ్వనాథం “ రావడానికి అభ్యంతరమా! ఏదో ఆలోచిస్తున్నారల్లే వుంది!” అన్నాడు శాంత ముఖ కవళికలు చూసి మనసును చదివినట్లు.

శాంత మనసు ఆ పని చేయ నిరాకరిస్తున్నది. నెల రోజులకు పైగా విశ్వనాథం యింట్లో ప్రైవేటు చెప్పుతున్నది గాని ఎన్నడూ ముఖాముఖీగా మాట్లాడే అవకాశమే దొరకలేదు. యివాల్టి యీ పరిచయానికి హొటలు లోనే నాందీ ప్రస్తావన జరుగుతోందా? ప్రతిరోజూ తను ప్రెయివేటు చెప్పి

యింటికి తిరుగుముఖం పట్టడం, ఆయన ఆఫీసునుండి తిరిగిరావడం ఒకే వేళ, లోపలికి వెళ్తూ వెళ్తూ శాంతను క్షణకాలం చూసి ముందుకు పోయేవాడు.

ఆయన తనను అలా పరీక్షగా చూడడం శాంతకు ఇష్టం ఉండేది కాదు. కాని ఒకోసారి అనవసరంగా అనుమాన పడుతున్నానేమో అని పశ్చాత్తాప పడేది. ఏదో జవాబు చెప్పక తప్పదు. ఆ జవాబు అనుకూలంగానే ఉండాలి. ఆయన మాట తృణీకరించడం ఎందుకులే అనుకుని, "అభ్యంతరమేమిటి లెండి. కాఫీ నాకు అలవాటు లేదు కూడా. కొత్తగా అలవాటు చేసుకోడమెందుకులే అనే..." అంటూ చిరునవ్వు నవ్వే ప్రయత్నం చేసి విఫలురాలయింది శాంత. సగం నవ్వు మాత్రమే నవ్వలేక నవ్వి నీరు కారిపోయింది.

"అయితే ఫరవాలేదు. ఒకసారి తాగినంత మాత్రాన అలవాటు కాదు లెండి. రండి. ఇప్పుడే ఇంటికి వెళ్ళిపోదురు గాని." అన్నాడు దగ్గరలోనే రెస్టారెంటుకు దారి తీస్తూ.

సంకోచిస్తూనే భారంగా విశ్వనాధాన్ని అనుసరించింది శాంత.

ఎందుకో ఆయనతో మాట్లాడాలన్నా, ఆయనతో వెళ్ళాలన్నా శాంతకు అమితమైన సంకోచంగా ఉంది. కాలేజీలో లెక్చరర్స్‌తో, తోటి స్టూడెంట్స్‌తో మాట్లాడినప్పుడు కలిగిన అనుభూతికి భిన్నంగా వున్నది విశ్వనాధం గారితో సంభాషణ. కాలేజీలో స్త్రీ పురుష భేదభావం లేకుండా అవసరం వచ్చినప్పుడు తీవ్రంగా వాదించేది. కాని వారు స్నేహితులు, గురువులు. ఆ వాతావరణమే ఒక రకమైన ఆత్మీయతను, ఒకే కుటుంబం లోని వారిమనే భావాన్ని కలుగజేస్తుంది. కాని ఈ విషయం వేరు. కాని విశ్వనాధం అలాంటి కోవకు చెందిన వాడు కానే కాదు. వారి పిల్లలకు చదువు చెప్పడం తప్ప ఇంకేమీ సంబంధం, ఆత్మీయత లేవు. విశ్వనాధం పరాయి మగవాడు. అందుకనే ఆయనతో బెరుకుగా నడక సాగించింది

శాంత.

ఆయన ఎటు వెళ్తే అటు మంత్రముగ్ధలా వెళ్ళింది. రెష్టారెంటు డోర్ వద్ద నిలబడి "రండి శాంతా దేవీ!" అన్నాడు విశ్వనాథం.

స్ప్రింగ్ డోర్ పక్కనే వున్న బోయ్ వంగి సలామ్ చేస్తూ దారి చూపించాడు. నవాబు రాజరికం మాసిపోయినా వారు వదలిన ముద్రలు చెరిగి పోలేదు.

బోయ్ స్ప్రింగ్ తలుపు తెరిస్తే విశ్వనాథం వెనుకనే శాంత లోపలికి వెళ్ళింది. ఎయిర్ కండిషన్డ్ హొటల్ అది. శరీరం అంతా చల్లటి కృత్రిమమైన గాలితో పులకరించింది. వారగా కౌంటర్‌లో ఎలక్ట్రిక్ గ్రామ్ ఫోన్ పాశ్చాత్య సంగీతం వల్లిస్తోంది... మెత్తటి తివాచీల మీద నడుస్తూ వెళ్ళి ఒక టేబుల్ ముందు కూర్చున్నారు ఇద్దరూ ఎదురుబొదురుగా. గాడ్రెజ్ టేబుల్ మీద రెండు గ్లాస్ జార్‌లూ, యాష్ ట్రే, మెనూ ఉన్నై.

కూర్చుని చుట్టూ ఒకసారి పరకాయించి చూచింది శాంత తనకు తెలిసిన వారెవరయినా వున్నారేమోనని. ఎవరూ పరిచితులు లేకపోవడం గ్రహించి తృప్తి పడ్డది.

"ఏం తీసుకుంటారు శాంతా దేవీ!" అన్నాడు విశ్వనాథం మెనూ చేతికి అందిస్తూ.

శాంత తికమక పడ్డది. విశ్వనాథం అంతటి మనిషి తనను ఆహ్వానించడం, తనకు ఇంత గౌరవం ఆపాదించడం. ఆమెకు ఎటూ తోచలేదు.

"మీ ఇష్టం... మీరే చెప్పేయండి."

"మీరు సిగ్గు పడుతున్నారు. మొహమాటం పనికి రాదనే సామెత మీకు తెలుసుగా..."

"కాఫీ చెప్పండి... అంతకన్న ఎక్కువ భరించగలిగే శక్తి లేదు."

"కాఫీ కోసం ఇంత దూరం రావాలిటండీ... ఇంత ఆర్భాటపు

హోటల్లోకి వచ్చి ఉత్త కాఫీ తాగిపోతే సర్వరే నవ్వుకుంటాడు వెనుక నుండి.”

శాంత మనసు ఆలోచనలో వుంటే, పెదిమలు నవ్వినై.
“మొహమాటం ఏమీ లేదండీ. ఈ సమయాన కాఫీ కన్న ఎక్కువ ఏం తీసుకుంటాం చెప్పండి.”

“మీరు చెప్పేటట్లు లేరు. నేను చెపుతా నుండండి.” అని, మెనూ చూసి “బాయ్ రెండు వ్యానిల్లా ఐస్ క్రీం పట్రా” అన్నాడు బాయ్‌తో.

కాసేపు వారిద్దరి నడుమ సంభాషణ ఏమీ జరుగలేదు. ఇంతలో బోయ్ ఐస్ క్రీం పట్టుకొచ్చాడు.

“తీసుకోండి” అన్నాడు విశ్వనాథం తను స్పూనుతో తీసుకుంటూ.

“మీ నాన్న గారి ఆరోగ్యం ఇప్పుడెలాగుంది?” అన్నాడు ఏమీ మాట్లాడడానికి విషయం దొరకక.

తండ్రి విషయం గుర్తు చేయగానే శాంత విచార గ్రస్తురాలయింది.
“అలాగే ఉందండీ. మానవ ప్రయత్నము అంటూ ఒకటి వుంటే తగ్గుతుందేమో కాని, గాలికి వొదిలి పెట్టే ఎలా తగ్గుతుంది.”

“ఎవరి దగ్గర మందు ఇప్పిస్తున్నారు?”

శాంతకు ఏమి చెప్పాలో ఎలా చెప్పాలో కూడ అర్థం కాలేదు. ఆయనేమో ఇంటి విషయాలన్నీ తనకేదో శ్రద్ధ ఉన్నట్లు, తనకు సంబంధం ఉన్నట్లు వివరాలు అడుగుతున్నాడు.

సరస్వతమ్మ అన్నగారు డబ్బు పంపిన కొత్తల్లో దయానిధికి చూపించారు. తర్వాత శాంత కాలేజీలో చేరడమూ, కాళిదాసు అశ్రద్ధ చేయడమూ జరిగింది. తిరిగి దయానిధి వైద్యం వదిలిపెట్టి ఆయుర్వేదం లోకి దిగింది. శాంత ట్యూషన్ డబ్బులు రాగానే కావాల్సిన మందులు కూడా కొని తెచ్చింది. పద్ధతిగా వైద్యం జరుగకపోతే జబ్బు ఎలా నెమ్మదిస్తుంది?

"ఆయుర్వేదపు మందులు ఇప్పిస్తున్నామండీ. ముఖ్యమైన కారణం నాన్న గారు పడక పెట్టడంతో, సంసారం నా ఈ ట్యూషన్ డబ్బుల వల్లనే జరుగుతుంది. ఆయనకు సరయిన వైద్యం ఇప్పించడం కష్టమే." అన్నది శాంత చెప్పకూడదని అనుకుంటూనే.

శాంత కంఠం లోని విషాదం గ్రహించిన విశ్వనాథం "మీరేమీ అనుకోనంటే నే నొకటి చెప్తా వింటారా?" అన్నాడు.

"చెప్పండి."

"ఈ విషయం మీ వ్యక్తిగతమైనది అయినా, అశ్రద్ధ చేయతగినది కాదు. కాబట్టి నేను కల్పించుకోడంలో కూడ తప్పులేదు. మరోలా భావించకపోతే దయానిధి గారి వైద్యం మళ్ళీ ప్రారంభం చేయిస్తాను. ఆయన నా ఫామిలీ డాక్టర్. ఆయన హస్తవాసి కూడ మంచిది" అన్నాడు విశ్వనాథం శాంత వైపు సమ్మతించమనే అభ్యర్ధనతో చూస్తూ.

"కాని…" అని ఏదో అనబోయి ఆపి, ఆలోచనలో మునిగిపోయింది శాంత.

"అనవసరమైన సంకోచాలు ఏవీ వుంచుకోకండి. ఆయన మా ఫామిలీ డాక్టరని చెప్పాగా. ఫీజు అదీ నెలనెలా నాకు బిల్లు రాగానే కట్టేస్తాను."

విశ్వనాథం కాస్త ఆగి తిరిగి అన్నాడు "మీకు తెలియదేమో, మీనాన్న గారు నాకు స్నేహితులు. మీ నాన్న గారు నాకన్న చాల పెద్దవారయినా; నేనంటే వారికి సోదర వాత్సల్యం… కావాలంటే అడిగి చూడండి"

శాంత వెంటనే అవునని, కాదని ఎటూ చెప్పలేక పోయింది. విశ్వనాథానికి అనుకోకుండా యింత అవ్యాజాను కంపనలు కలగడానికి కారణం ఆమెకు బోధపడలేదు. ఆయనను పరీక్షగా చూచింది. ఆయన ముఖంలో ఎలాంటి భావన ఆయినా గోచరిస్తుందేమోనని. కాని ఏ

దురూహా ఆయన ముఖకవళికల్లో కనబడలేదు శాంతకు.

విశ్వనాథం సహృదయానికి పైకి కృతజ్ఞతలు కూడ తెలుపుకోలేదు శాంత. కాని ఆయనకు జవాబుగా కృతజ్ఞతా భావం మాటలో తొణికిసలాడగా "సరే నండి" అని మాత్రం అనగలిగింది.

యింతలో బోయ్ ప్లేట్‌లో బిల్ పట్టుకొచ్చాడు. విశ్వనాథం రెండు రూపాయల నోటు పెట్టారు అందులో. కాసేపటికి బోయ్ చిల్లర పట్టుకొచ్చాడు. కొంత చిల్లర ప్లేట్లోనే బోయ్ టిప్‌గా వదిలి మిగతాది తీసుకుని పర్స్‌లో వేసుకున్నాడు విశ్వనాథం.

రెస్టారెంట్ బయటికి వచ్చారిద్దరూ. మునుపు యిద్దరి మధ్య వున్న అపరిచితులమనే భావన, బెరుకూ రెండూ యిప్పుడు లేవు. విశ్వనాధాన్ని మొట్టమొదట అనుమానించినందుకు బాధపడ్డది శాంత.

దారిలో అడిగాడు విశ్వనాథం, "బి. ఏ. అయిన తర్వాత ఏం చేద్దామని మీ వుద్దేశ్యం" అని.

"నాకు యీ బి. యే. కూడ పూర్తిచేయాలని లేదు. నాన్నగారి పరిస్థితేమో అలా అధ్వాన్నంగా వుందండి. నా కేమీ తోచడం లేదు."

"నాన్న గారికి ఎప్పుడు నయమవుతుందో కూడ చెప్పలేం. అప్పటివరకైనా మా పిల్లల ట్యూషన్ ఒక్కటీ ఏం సరి పోతుంది."

"అవునండీ. నిజమే."

"మరో రెండు ట్యూషన్లు కుదిరితే బాగుంటుందేమో?"

"కాని...."

"మీ చదువుకూ వాటికీ కుదరదేమో – కదూ?"

"కాదండీ... కుదరకేం చేస్తుంది. అందుకు కాదు."

"మరి మీ సందేహమేమిటి?"

"నా కెవరూ పరిచయస్తులు లేరు. ఎవరూ తెలియకండా ట్యూషన్లు

దొరకటం కష్టమే. చాలమంది వారి వారి టీచర్ల దగ్గరే ట్యూషన్ను చెప్పించుకుంటున్నారు."

విశ్వనాథం మనస్సులో ఒక మెరుపు లాంటి ఆలోచన వచ్చింది. తదేకంగా శాంతను చూసి... "ఒక విషయం చెబుతా మీ కిష్టమేనా?" అన్నాడు.

శాంత జవాబు ఇవ్వక మునుపే "మీరు కూడా స్కూల్లో టీచరుగా చేరండి. అటు నెలసరి జీతమూ వస్తుంది. కావలసినన్ని ప్రైవేట్లు కూడా దొరుకుతై. ఇహ చదువంటారూ. ఉద్యోగం చేస్తూ చదువుకోవచ్చు" అని అన్నాడు ... శాంత ఏమంటుందోనని జవాబుకై ఎదురుచూస్తూ.

శాంత వెంటనే ఏ జవాబు చెప్పలేకపోయింది. ఆదనంగా రెండు ప్రైవేట్లు సంపాదించలేకపోయిన తను అంత తేలికగా ఉద్యోగం ఎలా సంపాదించగలుగుతుంది?

"చదువు పాడవుతుందని బాధగా వుందా శాంతా దేవీ?" అన్నాడు విశ్వనాథం.

"అది కాదండీ......."

"మరేమిటో చెప్పండి."

మనసులోని గంభీరతను కనబడనీయకుండా నవ్వుతూ, "వున్న పళాన నాకు ఉద్యోగం ఎవరిస్తారండీ ..." అని అన్నది శాంత.

క్షణం సేపు ఆలోచించి విశ్వనాథం "అంతా నాకు వదిలేయండి.... సరోజనీ దేవి మెమోరియల్ హైస్కూల్ సెక్రెటరీ నా స్నేహితుడే. ఆయనతో మాట్లాడి అన్ని ఏర్పాట్లు చేస్తాను."

శాంత సంతోషానికి మేర లేకపోయింది. కాని ఆ అనందాన్ని పైకి ప్రకటించలేదామె.

యం. ఏ. చదివి ప్రైమరీ స్కూలు టీచరుగా చేరిన వారిని ఎరుగును ఆమె. బి.ఏ. సగంలో వున్న తనకు ఎవరు ఇంత త్వరగా ఉ

ద్యోగమిస్తారను కొన్నది శాంత. విశ్వనాథం గారి హామీతో ఆమె మనసు కొంత కుదుట పడ్డది.

"మరి మీ చదువు ఫీజు కట్టి మానేస్తారా..." అన్నాడు విశ్వనాథం.

"నా చదువు యిప్పుడు ముఖ్య సమస్య కాదండీ. నాన్నగారి ఆరోగ్యం, పిల్లల చదువులు, భుక్తి ఇవి ముందు చూడాల్సినవి... తర్వాతే నా చదువు"

విశ్వనాథం ముఖంపై సంతోష రేఖలు అలుముకున్నై... "అయితే రేపే సెక్రటరీని కనుక్కుంటాను...... అనవసరంగా మీ సమయాన్ని వృధా చేశాను ... యిక్కడ వుండిపొండి. బస్సు యిక్కడ ఆగుతుంది"

విశ్వనాథం.ముందుకు సాగిపోయాడు.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

ఇంటికి చేరిన శాంత మనస్సు ఆస్థిరంగా, వ్యాకులంగా వున్నది.

శాంత జీవితం ఇప్పటివరకు ప్రశాంత ప్రవాహంలా, ఏ ఒడుదుడుకులు లేకుండా గడిచింది. తండ్రి కులాసాగా వున్నట్లయితే తను నిర్విఘ్నంగా చదువు సాగించి వుండేది. తల్లి పోరు వల్ల ఒకవేళ వివాహం జరిగినా, తండ్రి వారిని ఒప్పించి తనను చదివించేవాడే. కాని యిప్పుడు తండ్రి. ఒకవైపు మంచంలో వున్నా చదువుతున్నదంటే మనస్ఫూర్తిగా కాదు. తండ్రి కోరిక ప్రకారమే ... కాదంటే ఆయన బాధ పడ్తాడనే. అటు వివాహమూకాక, చదువూ ఆపితే, అమ్మలక్కల పోరుకు అదుపు కూడా వుండదు. ఇంకా పెళ్ళి చెయ్యలేదూ అని బుగ్గలు నొక్కు కుంటారు.

యివాళ శాంతకు, నిశ్చలంగా సూటిగా ప్రవహించే తన జీవితగతి మారబోతున్నదని చూచాయగా గ్రహింపుకు వచ్చింది.

అమ్మ నాన్నలకు చెప్పకుండా ఆ రోజు ట్యూషను కుదుర్చుకొని

ప్రారంభించినప్పుడు కూడ ఆమె అలాగే అనుకున్నది. ఆనాటి మనస్థితి యిప్పటిలాగే వున్నది. నిద్రపోయే ముందు తన డైరీలో యిలా రాసుకున్నది శాంత.

"పరిస్థితులు ఎక్కడికి లాక్కొని వెళ్తాయో అర్థం గాకుండా వున్నది. కాని ఏదో మార్పు తప్పదని తోస్తున్నది. జరుగబోయే పరిణామాన్ని నిండు హృదయంతో ఆహ్వానించక ఏం చేయను! ఎప్పుడూ ఒకే రకంగా గడిచి పోయే జీవితంలో ఏమి తృప్తి వుంటుంది! వైవిధ్యం లేని జీవితం అనుభవించే శిక్షకన్న మరో శిక్షలేదు. వైవిధ్యం లోనే ఆనందం, తృప్తి, రెండూనూ.

విశ్వనాథం గారితో ముఖాముఖ పరిచయం కాకతాళీయం. ధనవంతులకు హృదయముండదని, వారు రాక్షసులని అనుకునేదాన్ని పూర్వం. అలాంటి విపరీతమైన భావన నాలో ఎందుకు ఏర్పడిందో స్పష్టంగా నాకే తెలియదు. కాని నా అభిప్రాయం తప్పు అని యివాళ తెలుసుకున్నాను.

విశ్వనాథం గార్కి ధనవంతుడననే గర్వం లేదు.... ఆయన ప్రయత్నం ఫలిస్తే కొద్ది రోజుల్లోనే వుద్యోగం రావచ్చు. దయానిధిగారి వైద్యంకూడా ఆయన బాధ్యత పై తిరిగి ప్రారంభిస్తానన్నాడాయన. ఎంత మంచివాడు గాకపోతే అలా బాధ్యత పైన వేసుకుంటాడు! డాక్టర్ ఫీజు తనే ఇస్తానని కూడ అన్నాడు.... కాని అంతకన్న నైచ్యం మరోటి వుండదు. ఆయన సహృదయుడు కావచ్చు. కాని ఒకరి బిక్ష పై ఆధారపడి తండ్రికి వైద్యం చేయించదు తను. ఉద్యోగం కుదిరి, జీతం రాగానే ఆయన డబ్బు ఆయనకు ఇచ్చేస్తాను.

అకస్మాత్తుగా ఎందుకు నామీద యింత శ్రద్ధ చూపుతున్నాడో..... అగమ్యగోచరంగా వుంది. మొట్ట మొదట హోటల్ కు రమ్మన్నప్పుడే మనస్సులో శంక కలుగక పోలేదు...... కాని ఆయన ప్రవర్తన సభ్యతకు

భిన్నంగా ఏమీ లేదు.

ఒకసారిమాత్రం..... తల వంచుకుని ఐస్‌క్రీం తింటూ ఎందుకో తలఎత్తి చూసేటప్పటికి ఆయన నావైపే చూస్తున్నారు. కాని అలా చూడడం? అనుకోకుండా జరిగి వుంటుంది. ఆయన కన్నెత్తి చూసినప్పుడే, నేనూ చూసానేమో....

చదువు మానేస్తున్నాననీ, ఉపాధ్యాయినిగా వృత్తిలో చేరుతున్నాననీ నాన్నగారితో ఎలా చెప్పాలో ధైర్యం చాలడం లేదు.

ఆయనకేమో నా చదువంటే శ్రద్ధ. కాని పరిస్థితులు యిలా వున్నప్పుడు అన్నీ యధావిధిగా సాగాలంటే ఎలా కుదురుతుంది? అమ్మని ఒప్పించడం ఏమంత కష్టం కాదు ... ముందు నాన్నగారి సమ్మతి తెలుసుకుంటే తర్వాత ఏ యిబ్బందీ వుండదు.

ముందే అన్ని ఏర్పాట్లు చేసుకుని, తర్వాత ఆయన చదువు కోవాల్సిందే అన్నాడంటే అటు విశ్వనాధం గార్కి మాట రావచ్చు.

యిలా తనకు వుద్యోగం యిప్పించడం వలన విశ్వనాధంగారు నానుండి ప్రతిఫలం కాంక్షిస్తున్నారేమో? ఈ వ్యవహారం వల్ల లేని పరిచయం వృద్ధి అవుతుంది.

స్వచ్ఛమైన, నిష్కల్మషమైన స్త్రీ పురుష స్నేహాన్ని వింతగా చూసి, ఎన్నో అర్థాలు పెడర్థాలు సృష్టిస్తుంది సమాజం.

యిద్దరు పురుషుల మైత్రిలా, యిద్దరు స్త్రీల స్నేహంలా, స్త్రీ పురుష సాంగత్యం ఎందుకు నిర్మలంగా వుండలేదు? ... అందుకే విశ్వనాథం గారితో హెూటల్లో ఉన్నంత సేపు తేళ్ళు జెర్రులూ పాకినట్లుంది. వెకిలి సమాజానికి ప్రతినిధులయిన ఎవరు చూసినా లేనిపోనివి వాగుతారు.

స్నేహితురాళ్ళు చూసినా ఏదో గ్రహించినట్లు, అంతా తమకు అర్థమైనట్లు విషపునవ్వు నవ్వుతారేగాని, యిన్ని చదువులు చదివి ఆధునిక

భావాలు సంతరించుకున్నా ఎదుటివాడిని వేలెత్తి చూపడం మాత్రం మానరు.

నాన్నగారి ఆరోగ్యం కుదుటపడాలి. అది మనచేతుల్లో లేదు... నెలలు పట్టవచ్చు. సంవత్సరాలు పట్టవచ్చు... అన్ని పరిస్థితులు ఒకదరి చేరే వరకూ నేనిలాగే వుంటాను..... వివాహ ప్రసక్తి తేవద్దని అమ్మతో చెప్తాను. కుటుంబ సంతోషం కోసం ఆజన్మాంతం అవివాహితగానే వుంటాను. నా స్వార్థం దృష్ట్యా, నా ఒకతె ఆనందంకోసం, తండ్రిని, తల్లిని, వృద్ధిలోకి రాబోతున్న తమ్ముడ్ని చెల్లెళ్ళని, వీళ్ళందర్నీ నట్టేట్లో వదిలేసి వివాహం చేసుకోను. వుద్యోగంలో చేరితే అమ్మ పెళ్ళిచేయమని నాన్నని ఒకటే పోరుతుంది. యిప్పటివరకూ చదువు ఒకటి అడ్డుపెట్టి ఆపుతూ వచ్చారు నాన్న. యిప్పుడు నాన్న కూడ అమ్మ పక్షమే వుంటాడు. కాని ఎలాగో వారికి నచ్చచెప్పుతాను..... వివాహం మాత్రం చేసుకోను. తన వివాహం వల్ల నాన్నను అప్పుల్లో ముంచడమే అవుతుంది. డైరీలో రాసినదంతా చదువుకుని "చాలా రాశానే" అనుకున్నది !

వివాహం గురించి తన మనసు ఎందుకు ఇంత కలవర పడాల్సి వచ్చింది? తన అంతరాంతరాళాల్లో వివాహం చేసుకోవాలనే కోర్కె బలీయంగా లేదు గదా! అని అనుకొన్నది డైరీ మూస్తూ శాంత.

మర్నాడు ట్యూషన్‌కు విశ్వనాథం ఇంటికి వెళ్ళినప్పుడు సెక్రెటరీతో మాట్లాడినట్లు, దరఖాస్తు రాసి పంపమన్నట్లు చెప్పాడు ఆయన. వెంటనే అక్కడే ఒక దరఖాస్తు రాసి ఇచ్చింది.

మూడో రోజున ఆమెను ఉపాధ్యాయినిగా నియుక్తి చేసినట్లు అధికార పత్ర మొచ్చింది. దానిని విశ్వనాథం నుండి అందుకున్న శాంత ఆనందానికి మేర లేకపోయింది. జీతం నూట యాభై అనీ, వెంటనే నౌకరీలో ప్రవేశించాల్సిందనీ అందులో ఉన్నది. ఆమె కలలన్నీ ఘనీభవించి ఆ కాగితం రూపంలో వచ్చి నిజమైనాయా అనుకున్నది

శాంత.

ఆమె ఆ రోజు అనుకున్నట్లుగా ఉద్యోగం విషయం తల్లితో గాని, తండ్రితో గాని చర్చించనే లేదు. ఎందుకో ధైర్యం చేయలేకపోయింది. అందుకని ఆ నియుక్తి పత్రాన్ని భద్రంగా దాచింది.

శాంతకు ఆశ్చర్యంగానే ఉంది. ఉద్యోగం ఇంత సులభంగా తనను వెతుక్కుంటూ వస్తుందని ఆమె కలలో కూడ అనుకోలేదు. దరఖాస్తు కాగితం ఇచ్చిన మూడో నాటికి ఆర్డరు రానే వచ్చింది. ఉద్యోగాల కోసం సంవత్సరాల తరబడి నిరాశతో తిరిగిన వాళ్ళని, తిరుగుతున్న వాళ్ళనీ ఆమె ఎరుగును. ఆమె అదృష్టమే ఇంత త్వరగా దొరకడం.

దీనికంతటికీ కారణం విశ్వనాథం. ఆ విషయం జ్ఞప్తికి రాగానే ఆయన యడల కృతజ్ఞతతో ఆమె మనస్సు నిండిపోయింది. విశ్వనాథం ఆర్డరు తెచ్చి ఇస్తుంటే తలవంచుకుందే గాని నోటితో వెల్లడించ లేకపోయింది. విశ్వనాథం తను అన్న మాట నిలబెట్టుకున్నాడు. ఆయన స్నేహితుడే సెక్రటరీ అయినప్పుడు, వెంటనే రాకేం చేస్తుంది? రాజు తల్చుకుంటే దెబ్బలకు కొదవా?

“ట్యూషను వలన వచ్చే యాభై, జీతం నూట యాభై. మొత్తం రెండు వందలొస్తే జీవితం ఒక గాడిలో పడుతుంది. నాన్నకీ త్వరలోనే కులాసా చిక్కుతుంది.” అనుకున్నది శాంత.

ఇంతలో చిన్న చెల్లెలు దుర్గ అటుగా వచ్చింది. శాంత సంతోషాతిరేకంతో పట్టుకుని ముద్దు పెట్టుకుని, నలిపి, కుదిలించి వేసింది.

ఆ పిల్ల అక్క కారణం లేని సంతోషానికి ఆశ్చర్యపడ్డది.

ఇదివరకెన్నడూ అక్కయ్యను ఇంత సంతోషంగా ఇలా కుదిలించి వేయగా చూడలేదామె.

ఎత్తుకుని నలిపి వేసిన చెల్లెల్ని దింపి భుజాలు పట్టుకుని “ఎక్కడ నుంచి వస్తున్నావే పిల్లా!” అన్నది శాంత.

అక్కగారి విచిత్ర ప్రవర్తనకు స్తంభించి పోయిన దుర్గ మాట్లాడలేకపోయింది.

"ఈ పిల్ల మూగ పిల్ల కూడాను మాటలు కూడా రావు" అన్నది చిలిపిగా చూస్తూ శాంత.

ఇప్పుడూ దుర్గ అక్క హాస్యానికి బదులు పలుక లేదు.

"ఈ మూగ పిల్లని ఎవరూ పెళ్ళి చేసుకోరు." ఎలాగైనా మాట్లాడాలించాలని శాంత చెల్లెల్ని రెచ్చగొట్టింది.

"నేనేం పెళ్ళి చేసుకోను. నువ్వే చేసుకో" అన్నది చివరికి ఎలాగైతేనేం దుర్గ. అని తిరిగి; అక్క సంతోషానికి కారణం ఆలోచించడంలో మునిగి పోయింది.

అంతటితో ఆ ప్రస్తావన మళ్ళించి, శాంత చెల్లెల్ని అలా పట్టుకునే "నీకేం కావాలో చెప్పు" అన్నది వరాలిచ్చే దేముడిలా.

దుర్గకిది రెండో ఆశ్చర్యకరమైన విషయం. ఒకటి ఎన్నడూ లేనిది అక్కయ్య తనతో పరాచకాలాడడం – కోరుకున్నది ఇస్తానని హామీ చెప్పడం రెండోది.

ఏ కోరాలా అని లోపలే తర్జనభర్జనలు జరుపుకుని చివరికి "డెకరాన్ లంగా, టెరిలిన్ జాకెట్టూ కావాలక్కాయ్" అన్నది అక్కయ్య హామీపై భరోసాతో.

"కొనిపెడతాలే... చదువుకో చక్కగా" అని చెల్లెల్ని వదిలేసింది. ఆ పిల్ల ఆనందాతిరేకంతో వెళ్ళిపోయింది.

తృప్తిగా శాంత తండ్రి గదిలోకి దారి తీసింది. తండ్రిని పరీక్షగా చూసింది. ఇదివరటికన్న మార్పు ఏమన్నా కనిపిస్తున్నదేమోనని. కాని మునుపటికంటే మార్పు కొంచెం కూడా కనిపించ లేదామెకు. ఆ రోజు విశ్వనాథం గారు చెప్పినట్లు మర్నాటి నుండి డాక్టరు దయానిధి వచ్చి చూచి పోతూనే ఉన్నాడు. ఏవేవో ఇంజక్షన్లు అవీ ఇస్తూనే ఉన్నారు.

కాళిదాసుకు చేసిన చికిత్సకు ఆయన ఫీజు ఇవ్వరనీ, మందులకు, అన్నింటికీ విశ్వనాథం గారే నెలనెలా బిల్లు ఇస్తారనీ తెలుసు దయానిధికి. అంత శ్రద్ధగా చూడడం లేదాయన. ఆ సంగతి కాళిదాసుకూ తెలుసు. శాంతకు కూడా తెలుసును.

"లోకాన్ని ఉద్ధరిద్దామనా డాక్టర్లు అయింది? జనాన్ని పిండి డబ్బు చేసుకుందామని గాని–" అనుకొనేది శాంత.

మొట్టమొదట వారం రోజులూ శ్రద్ధగా చూసినా, తర్వాత దయానిధి అశ్రద్ధ ఎక్కువయింది. వచ్చి చూసినా మందు హాస్పిటల్‌కు వచ్చి తెచ్చుకోమనేవారు. తర్వాత పిల్లలు ఎవరో వెళ్ళితే ఇచ్చేవాడు.

దయానిధిని మాన్పించి మంచి వైద్యం మరో చోట చేయించాలని నిర్ణయించుకున్నది శాంత.

"నెల పూర్తి కాగానే రెండు వందలు చేతికి వస్తయ్. వంద రూపాయలతో అమ్మ ఒబ్బిడిగానే వెళ్ళదీయగలుగుతుంది. మిగతా వందలో నాన్నకు మందులు, పళ్ళు ఫలాలూ ఇప్పిస్తుంటే త్వరలోనే నిమ్మళిస్తుంది." అనుకుంటూ ఏదో నిశ్చయించుకుని తండ్రి మంచం పక్కనే స్టూలు మీద కూర్చున్నది శాంత.

కూతురి రాకతో భర్త చేతికి తైలం మర్దన చేస్తున్న సరస్వతమ్మ వెను దిరిగి చూసింది. కాళిదాసు కూడ కూతురు రాక గమనించాడు.

శాంత తల్లి చేతిలోని సీసా తీసుకుని "ఏమన్నా పనివుంటే చూసుకో అమ్మా. నాన్న చేతికి నేను రాస్తాను." అన్నది.

తల్లి సంతోషంతో, ఆశ్చర్యంతో కూతురు మొహం లోకి చూసింది. అనిర్వచనీయమైన తృప్తి ఆమె నేత్రాల్లో మెరవగా లోపలికి వెళ్ళిపోయింది ఆమె. వెళ్తుండగా ఆమెకు కూతురు వివాహ విషయం మనసులోకి రాకుండా వుండలేక పోయింది. ఆ తలపుతో విషాద ఛాయలు కమ్ముకున్నై ఆమె వదనంలో.

కూతురు చెయ్యి రుద్దుతుంటే, కాళిదాసు కళ్ళలో కూతురు మీద ప్రేమంతా నిండుకు వచ్చింది.

తండ్రి మీద భక్తితో, జాలితో శాంత సేవ చేస్తుంటే, కూతురి మీద వాత్సల్యంతో కాళిదాసు మెరిసే నేత్రాలతో చూస్తున్నాడు. ఇద్దరి మధ్య కొంతసేపు మాటలు లేకుండానే గడిచింది.

తర్వాత కాళిదాసే నిశ్శబ్దాన్ని విరిచేసాడు.

"బాగా చదువుతున్నావుగా తల్లీ" అంటూ.

"యం.ఏ. ప్రైవేటుగానే ఇస్తాను నాన్నా" అన్నది సమయం దొరికిందని ధైర్యం కూడదెచ్చుకుని.

కాళిదాసు ఉలిక్కిపడ్డాడు. తను సరిగ్గా విన్నాడా లేదా అని అనుమానం కూడ కలిగింది మొదట ఆయనకి.

"ఏమిటమ్మా నువ్వనేది? ప్రైవేటుగా వెళ్ళడమేమిటి?" అన్నాడు కాళిదాసు ఆందోళన వ్యక్తపరుస్తూ.

"ఉద్యోగం వచ్చింది నాన్నా... అందుకని .." తడబడుతూనే అన్నది ఈసారి. తండ్రి ముఖంలో కలిగే మార్పులను గమనించి నీరు కారిపోతూ.

కాళిదాసు చకితుడై "ఉద్యోగమా – ఏమి ఉద్యోగం?" అన్నాడు, పడుకున్న వాడు లేవ ప్రయత్నిస్తూ.

ఆ ప్రశ్న వేసి కూతురి వంక నిర్నిమేషంగా చూస్తూ వుండిపోయాడు ఆమె మనసులోని ఆలోచనలు చదివేస్తున్నాడా అన్నట్టు.

ఆడపిల్లల హైస్కూలులో టీచరుగా ఉద్యోగమొచ్చింది నాన్నా. రేపే ప్రవేశించాలి. నూట యాభై ఇస్తారట. రేపు వెళ్తాను." అన్నది దిగజారి పోబోయే ధైర్యాన్ని సమీకరించుకుంటూ.

కాళిదాసు అవాక్కై కూతురి ముఖంలో ఆమె భవిష్యత్తు చదువుతున్న వాడిలా ఆమెను తదేకంగా చూస్తూ వుండిపోయాడు.

అతని ఆశలకు ఆశయాలకు, విరుద్ధమైన సంఘటన అది. అతని కోర్కెకు గొడ్డలి పెట్టయిన కూతురి హఠాన్నిర్ణయం అతని వాక్ప్రతిభను దెబ్బ కొట్టింది. మూగవాడిలా కూతురి మొహంలో నుండి తీక్షణంగా ఏదో లోకాల్లోకి చూస్తూ ఉండి పోయాడు.

"విశ్వనాథం గారే ఇప్పించారు. ఆయన మిత్రులట హైస్కూలు సెక్రటరీ! అందుకని ఇబ్బంది లేకుండానే ఇప్పించారు." అన్నది తండ్రి మౌనాన్ని ఆసరాగా తీసుకుని.

కూతుర్ని పరీక్షగా చూస్తూ, ఆమె మనసును చదువుదామనుకున్న కాళిదాసు విఫలుడైనాడు. ఎప్పటిలాగానే కూతురి వదనం నిర్మలంగా ఉంది.

ఆమె ముఖంలో గోప్యం గాని, మరే విధమైన కలుషిత భావన గాని కనిపించలే దాయనకు. పైగా తన యెడల ఆమెకు గల విశిష్టమైన గౌరవ భావం, అనురాగం, భక్తి ప్రపత్తులు ప్రస్ఫుటించినై కూతుర్ని అనిమిషంగా చూసిన కాళిదాసుకు.

కూతురి నిర్ణయం విన్న కాళిదాసుకు నరాలన్నీ ఒక్కసారి మరీ బలహీనమైనట్లు బాధ కలిగింది. తమాయించుకుని, "మరి నీ చదువు ఎలాగమ్మా? నీకు చదువు ఎంత ముఖ్యమని నేను అనుకున్నానో అంత వమ్ము చేసావ్ నా ఆశని" అన్నాడు కాళిదాసు.

తండ్రీ కూతుళ్ళ సంభాషణ విన్న సరస్వతమ్మ సంతోష విచారాల ద్వైధీభావంలో చిక్కుకు పోయింది. ఆర్థిక పరిస్థితి, కుటుంబ దుస్థితి దృష్ట్యా కూతురు ఒక విధంగా మంచి పనే చేసింది.

స్త్రీకి రక్షణ లేని ఈ సమాజపు పోకడలు ఆమె స్వతహాగా అనుభవించినవి కాకపోయినా, విని ఆకళించు కొన్నది. స్త్రీ విలువలు ఏమిటో తన ఉద్దేశ్యాన్ని ఇతమిద్ధమని చెప్పకుండా "తొందర పడ్డావేమో నమ్మాయ్?" అన్నది ఆమె.

శాంత నిర్ణయాన్ని తల్లిదండ్రుల్లో ఒక్కరూ తెగనాడలేదు. పర్యవసానం వేరుగా భావించి భయపడిన శాంతకు ఇప్పుడు పూర్తిగా ధైర్యం చిక్కింది.

"ఇప్పుడు ఆడవాళ్ళు ప్రైవేటుగా చదువ వచ్చు నాన్నా. టీచరుగా చేస్తూనే చదివి పాసవగలను. ఆ బెంగేమీ మీరు ఉంచుకోకండి." అన్నది శాంత.

కాళిదాసు హృదయంలో రగిలే బాధ ఆయనను ఇంకా సంభాషణను పెంచనీయలేదు. "నీ ఇష్టం తల్లీ. ఇంకేం చెప్పను?" అన్నాడు క్లుప్తంగా.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

ఆ రాత్రి శాంతకు సరిగ్గా నిద్ర పట్టలేదు. భవిష్యదాలోచనలతో కలత చెందిన మనసుతో రాత్రంతా మేలుకునే వుంది శాంత.

మర్నాడు ఆర్డర్ కాగితాన్ని తీసుకుని పది గంటలకల్లా స్కూలుకి వెళ్ళింది. పాఠశాల వాతావరణం ఆమె ఊహించిన విధంగా గాక అందుకు భిన్నంగా ఉంది.

హెడ్ మిస్ట్రెస్ పేరు మేరీ ఆనందం. నలభై సంవత్సరాల వయస్సుంటుంది. లేని అందం కోసం అవస్థ పడి, మొహం నిండా తెల్లగా పౌడరు రూపాయి బిళ్ళ మందాన అద్దుకున్నది. ఆమె తెచ్చి పెట్టుకున్న ఆడంబరం చూచిన శాంత "పిల్లలకు ఈమే ఫ్యాషన్లు నేర్పదు కదా?" అనుకున్నది లోలోపల.

ప్రధానోపాధ్యాపకురాలు, సౌందర్య ప్రాధాన్యత లేకపోయినా నిండుగా పెద్ద ముత్తయిదువలా మాతృత్వం తొణికిస లాడుతూ వుంటుంది అనుకున్న శాంత ఆశపై చన్నీరు కుమ్మరించినట్లయింది.

జీవితంలో తటస్థపడే సుఖదు:ఖాలను ధైర్యంగా ఎదుర్కొంటూ, మాతృమూర్తి తన అనురాగ సుధను కుటుంబంలో అందరికీ ఎలా పంచుతుందో అలాగే ప్రధాన అధ్యాపకురాలు కూడా వుండాలని ఆమె భావన. పాఠశాల కుటుంబం. ఆమె మాతృమూర్తి.

కాని ఆమెను చూడగానే ఒక చెడ్డ అభిప్రాయం కలిగింది శాంతకు.

కొందరిని చూసిన మరుక్షణంలోనే, మన హృదయంలో కొంత భాగం వారికి కేటాయించి, ఆత్మీయత పెంచుకో బుద్ధి వేస్తుంది. మరి కొందరు ప్రథమ వీక్షణం లోనే ఆజన్మ విరోధులుగా కనబడతారు. ఒక్కొక్కరి మొహం తీరు అది.

శాంత పరిస్థితి అలాగే వున్నది. ఎంతో వుత్సాహంతో వచ్చిన శాంత హెడ్ మిస్రెస్ మొహం చూడగానే జావ కారిపోయింది.

తమాయించుకుని తనకు తానే సర్ది చెప్పుకున్నది. స్కూలు వాతావరణమెలా వున్నా తను నమ్మిన ఆశయం తను చెప్పే తరగతిలోనైనా ఆచరణలో పెడ్దామనుకొన్నది శాంత.

హెడ్ మిస్ట్రెస్ ఏవో కాగితాల్లో మునిగి వుంటే, అలాగే ఆలోచిస్తూ, ఆమెనే చూస్తూ నిలబడిపోయింది శాంత హెడ్ మిస్ట్రెస్ టేబిలు ముందు.

తనకు వచ్చిన ఆర్డర్ తీసి ఆ మె ముందు వుంచి, టేబుల్ ముందున్న కుర్చీలో కూర్చుండి పోయింది శాంత. ఆర్డరు తీసుకుని చూడకుండా అక్కడే వెయిట్ కింద పెట్టి మళ్ళీ తన కాగితాల్లో తలదూర్చింది ఆమె.

కొంతసేపు నిశ్శబ్దం నిండిపోయింది ఆ గదిలో. శాంత దిక్కులు చూస్తూ గడిపింది ఆ కాసేపు.

తర్వాత హెడ్ మిస్రెస్ ఆర్డరు కాగితం చదివి భృకుటి మెలిక వేసి అయిష్టత సూచిస్తూ "హూ నువ్వేనన్న మాట శాంతమ్మ అంటే" అన్నది వుసూరుమంటూ వుబ్బసం రోగిలా.

"కాదండి, వొఠి శాంతేనండి అమ్మని కాదండి" అన్నది శాంత హెడ్

మిస్ట్రెస్ ఏకవచన సంబోధనకు అసహ్యపడుతూ. హెడ్ మిస్ట్రెస్ కంఠం మగరాయుడి గొంతులా వుంది.

"ఓహో! ఉర్ధి శాంతేనన్నమాట." మేరీ ఆనందం మొహం చిట్లించుకున్నది.

"యివాళే చేర్తారా? ..."

"యివాళ జేరాలనే వచ్చానండి...."

హెడ్ మిస్ట్రెస్ తీక్షణంగా చూసింది. తన దగ్గరకు వచ్చిన కొత్త టీచరును. ఆమె కళ్ళల్లో నేను యీ సంస్థ కంతటికీ పెద్ద తలకాయను సుమా! అనే గర్వం ప్రతిఫలిస్తోంది.

కుర్చీలో యిటూ అటూ కదిలి ఠీవిగా కూర్చున్నదామె. తర్వాత టేబుల్ మీద వున్న బెల్ నొక్కింది. ప్యూన్ వచ్చింది.

"యీవిడకు థర్డ్ ఫారం బి చూపించు." అని శాంత వైపు తిరిగి "యివాళ మీరు థర్డు ఫారం చెప్పండి. రేపటి నుండి టైం టేబుల్ ప్రకారం చెప్పుదురు గాని. ఇంగ్లీషు లిటరేచరా బి. యే లో మీరు తీసుకుంది. బి.యే. కూడా పూర్తి చేయలేదుగా"అన్నది రూం పైకప్పు కేసి చూస్తూ.

"అవునండీ"

"అయితే యింగ్లీషు పీరియడ్లు లేవే ... సరే చూద్దాం, ఫిఫ్తు ఫారం ఇంగ్లీషు చెప్పగలుగుతారా..!!"

"చెప్పుతానండి. ప్రయత్నిస్తాను"

"ప్రయత్నించడ మనేదే లేదు. నేను సెక్రెటరీ గారికి హిస్టరీ టీచరు కావాలని చెప్పాగాని; బి.యే లిట్టులు కావాలని చెప్పలా. ఆయనేమో మిమ్మల్ని పంపాడు." అని శాంత వైపు నిర్లక్ష్యంగా చూసింది.

శాంత జవాబు చెప్పకుండా కూర్చుండిపోయింది.

"మీరు ట్రెయిన్డు కూడ కాదుగా"

"కాదండీ"

"బాగానేవుంది. ట్రెయిన్డు టీచర్లు కావలసినంత మంది వస్తారు. ఈ సెక్రెటరీ గార్కి మీరే కనిపించారూ..!... ఏమీ తెలియని వాళ్ళంతా వచ్చి మా నెత్తి నెక్కుతారు..... మరోవైపు రిజిల్టులు సరిగా రావడం లేదని గోల. టీచర్లను మంచివాళ్ళను పంపుతే రిజల్ట్సు బాగా ఎందుకు రావు!"

శాంతకు ఒక వైపు కోపమూ వచ్చింది ఆమె అసభ్య సంభాషణకు. తనను సున్నితంగానే అవమానిస్తున్నందుకు బాధపడింది. కాని ఏం చేస్తుంది. అవసరంకొద్దీ వుద్యోగం కోసం వచ్చినందుకు ఎన్ని మాటలయినా పడాల్సి వస్తుంది అని తమాయించుకున్నది శాంత.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

ఆ రోజు థర్డు ఫారం క్లాసుకు వెళ్ళింది.

మధ్యాహ్నం లంచ్ అవర్లో టీచర్లంతా టీచర్స్ రూం లోకి వెళ్ళారు. వారిలో కొంతమంది బుద్ధిమంతులు లాగానే కూర్చున్నారు. కాని చాలామంది బిగ్గరగా కేకలు వేస్తూ నవ్వుతూ, గోల చేస్తున్నారు. గొర్రెల మందను ఒక గదిలోకి తోలినట్లున్నది అక్కడి వాతావరణం.

శాంతకూడ గదిలోకి వచ్చి మూలగావున్న ఒక ఖాళీ కుర్చీలో కూర్చున్నది.

శాంతకూర్చున్న మరుక్షణంలో అయిదారు గొంతులు కిలకిలమన్నై.

ఒక గొంతుక.... "ఇవాళ మన మహద్భాగ్యం – ఒక కొత్త మొహం మన స్కూల్లో చేరింది. తాజా సరుకు చూడవోయ్ హనుమాయమ్మా" అన్నది మధ్య మధ్య నవ్వుతూనే.

"ఆహా ... చూసాగా....జన్మ తరించింది. ఇహ యీమెదే గావాలు రాజ్యం... రాణిగారు..." సదరు హనుమాయమ్మ జవాబు.

"ఒకప్పుడు నువ్వూ నేనూ కూడా రాణుల మేగా?" మరో శాల్తీ.

శాంతకు వారి సంభాషణకు, ప్రవర్తనకు అసహ్యం వేసింది. వింటూ, మెదలకుండా వూరుకున్నదే తప్పు ఏమీ అనలేదామె.

"మరో ఆవిడ అర్ధంగాక, హనుమాయమ్మ నుద్దేశిస్తూ హనుమాయమ్మా – ఏమిటి సంగతి..."

"నువ్వు చూడనే లేదన్నమాట .... బాగానేవుంది. మరో మహారాణి పట్టం కట్టుకొన్నది ఇవాళ యీ సామ్రాజ్యంలో. సక్కుబాయికి దృష్టిలోపం కూడ వచ్చిందే" హనుమాయమ్మ ఛలోక్తి విసిరింది.

అర్ధంచేసుకున్న సక్కుబాయి పగలబడి నవ్వింది రూం దద్దరిల్లేటట్లు.

"ఏమిటే..."

"ఏమిటండీ"

"అరే అంతగా నవ్వేస్తున్నావ్" కొంతమంది యీ విషయమేమీ పట్టనివాళ్ళు ప్రశ్నలవర్షం కురిపించారు.

"సెక్రటరీగార్కి మరో రబ్బరుబొమ్మ ఆడుకోడానికి వచ్చింది" కొంచెం గొంతు తగ్గించి అన్నారెవరో.

మరల గది దద్దరిల్లింది.

ఎవరో, ఒక్క సారి వారినందరినీ చీదరించుకుని, "అసహ్యంగా ఏమిటండీ యీ గోల, ఎవరన్నా ఏమన్నా అనుకుంటారని కూడ లేకుండా.... సభ్యత నేర్చుకోండి" అని అన్నారు.

పీక నొక్కేసినట్లు అందరూ ఒక్కసారిగా ఆగిపోయారు. నిశ్శబ్దం అలుముకుంది గదిలో క్షణం సేపు.

బాగా అలవాటైన గొంతుక వూరుకోలేక మళ్ళీ మొదలు పెట్టింది.

వ్యంగ్యంగా "తమరేమీ మాకు కాండక్టు సర్టిఫికెట్ ఇవ్వనవసరం లేదండి" అన్నది ఆమె గింజుకుని .... ఆమె హనుమాయమ్మ.

"తప్పుగా భావిస్తా రెందుకు? నేనేం తప్పు మాట మాట్లాడలేదండీ. మీతో పాటు పని చేయడానికి మీ లాంటి ఒక సోదరి కొత్తగా

వచ్చినప్పుడు ఇలా నోటికి వచ్చినట్లు మాట్లాడితే ఏమనుకుంటారు చెప్పండి?"

ఎవరో కిసుక్కుమని నవ్వారు. "ఈ నిర్మలాదేవి మనకి నీతి బోధ చేస్తున్నదర్రోయ్ – మహా గొప్పగా. ఈమె అలనాడు సీత సావిత్రిల కోవలోది లెండి. మహా పతివ్రత. వారి కంటె గొప్పదనుకుంటుందీమె." అన్నారు మరొకరు.

నిర్మల తమకు ప్రతికక్షిగా ఉండడం, ఎదురు తమకే నీతి బోధ చేయడం ఇష్టం లేక. అనుకోకుండా సద్దుమణిగింది.

తర్వాత కొందరు ప్యూను చేత టిఫెన్లు, కాఫీలు ఎవరికి కావల్సినవి వారు తెప్పించుకున్నారు.

మరికొందరు ఇంటి దగ్గర నుండి తెచ్చుకున్న టిఫిన్లు పుచ్చుకోసాగారు.

ఆ సమయంలో కూడా చిన్న పిల్లల చేష్టలే. పెద్దగా కేకలు పెట్టడం, నవ్వడం, ఒకరి ఎంగిలి ఫలహారాలు మరొకరు తీసుకుని తినడం, నానా అల్లరి చేస్తున్నారు. పెద్దవారై ఉద్యోగాల్లో ప్రవేశించినా వారికి బుద్ధి పరిణతికి రాలేదు. అసలు వారి చేష్టలు మారుతవని, వారి బుద్ధికి ఒక పరిణతి వస్తుందని కూడా సూచన లేదు, వారి ధోరణి పరిశీలిస్తే.

శాంత ఇంత జరిగినా; పరిశీలిస్తూ నిర్వికారంగా కూర్చునే ఉంది ఆ కుర్చీలోనే ముళ్ళ మీద కూర్చున్నట్లు. ఆ వాతావరణం పైనే జుగుప్స కలిగిందామెకు.

ఇంతలో నిర్మల ఆమె దగ్గరకు వచ్చింది. వారి అల్లరిని తెగనాడి కేక లేసింది ఆమె.

"మీ పేరు శాంతాదేవి కదూ!" అన్నదామె స్నేహభరిత స్వరంతో.

"అవునండీ" అన్నది చిరునవ్వు పెదాలపై తెచ్చుకుని. ఇంతసేపటికైనా తనకో స్నేహితురాలు దొరికిందనే సంతోషంతో.

"వాళ్ళంతేలెండి. మీరు బాధ పడకండి. వెకిలి మనుష్యులు" అన్నది నిర్మల మళ్ళీ.

నిర్మలంటే మంచి అభిప్రాయమే ఏర్పడ్డది శాంతకు. "ఈమె ముఖం చూస్తేనే ఎవరికైనా స్నేహం చేయాలనిపిస్తుంది." అనుకున్నది శాంత.

తర్వాత నిర్మల మరో కుర్చీని ఆమెకు దగ్గరగా లాక్కొని తను తెచ్చుకున్న ఫలహారాన్ని టిఫిన్ మూతలో పెట్టి "యిది తీసుకోండి. మనిద్దరం చెరికాస్తా తిందాం" అన్నది.

"ఛ! ఆదేమిటండీ... నాకు ఆకలిగా లేదు. మీరు తీసుకోండి, నాకు వద్దు" ఒక వైపు ఆమె ఆదరణకు ఆశ్చర్యపడుతూ మర్యాదగా నిరాకరించింది శాంత.

"ఇంతోటి ఫలహారానికి ఆకలి గావాలిటండి. ఫరవాలేదు యివాళ నుండి మనం స్నేహితులం. మీ సోదరి యిస్తే పుచ్చుకోరన్న మాట"

నిర్మల మర్యాదకరమైన ప్రవర్తనకు లొంగిపోయింది శాంత. తర్వాత ఆమె ఫలహారం తీసుకోక తప్పింది కాదు.

మెల్లిగా తలవంచుకుని తింటున్న శాంతను చూసి "పెళ్ళికూతురిలా సిగ్గు పడతావెందుకు? లాగించేయండి. తిండిలో బిడియమ, మొహమాటమూ వుండకూడదు." అన్నది నిర్మల.

నిర్మల మైత్రిలో, ఆమె ఆదరణలో శాంత అంతకు ముందు జరిగిన గొడవ అంతా మరచిపోయింది.

ఉండి వుండి, మొదట అంత బిగ్గరగా అరవకపోయినా.. మెల్లి మెల్లిగా నవ్వుకుంటూ, గుసగుసలాడుకుంటున్నారు ఆ బృందం.

కాని యిప్పుడు శాంతకు అంత యిబ్బందిగా లేదు. పిల్లలను తీర్చిదిద్దే వీరే ఇలా జుగుప్సాకరంగా ప్రవర్తిస్తే వారు నేర్పేది, పిల్లలు నేర్చు కునేది వెకిలితనమూ, అల్లరీ తప్ప వేరే ఏమీ వుండదు.

వారినిచూస్తే జాలీ, కోపమూ, అసహ్యాము కలిగినై శాంతకు.

తన మనసులోని మాటే పైకి సాధ్యమైనంత తగ్గు స్వరంలో నిర్మలతో అన్నది శాంత.

ఇంతలో ఆ మందలో మళ్ళీ గొడవ బయలు దేరింది.

"నాకూ ఏ సెక్రటరీయో ప్రియుడైతే బాగానే వుండు" వెంబడే పాడు నవ్వు.

"సరిగ్గా నేనూ అదే అనుకుంటున్నానోయ్. నా నోట్లో మాట లాగేసుకున్నావ్..."

"నేనే సెక్రెటరీని. మిమ్మల్ని ప్రేమిస్తున్నాను. ఏం కావాలో కోరుకోండి నా హృదయ రాణుల్లారా!"

మళ్ళీ గలగల నవ్వు...

శాంత అంతా వింటూ చూస్తూ కూర్చున్నది. కాసేపు మళ్ళీ నిశ్శబ్దం.

ఇంకా కొత్త ఛలోక్తుల కోసం ఆలోచించుకుంటున్నారల్లే ఉంది.

ఇంతలో గంట మోగింది. అందరూ వీరిని చూస్తూ నవ్వుతూ ఒక్కరొక్కరే కదిలారు.

నిర్మల, శాంత కూడా రూం బయటకు వచ్చారు. దారిలో నిర్మల "మీ రెక్కడ వుంటున్నారు శాంతాదేవీ?" అన్నది.

"వైదిక్ నగర్‌లో"

"అయితే ఫరవాలేదు. నేను రహత్ మహల్ నుండి రావాలి. బస్సుల బాధ లేదు మీకు."

"నిజమే. అదొక లాభం"

"యింతటితో వాళ్ళు ఆపేస్తారనుకోకండి. ఇంకా ఏమేమో వాగుతారు. మీరు మాత్రం లక్ష్య పెట్టకండి. సరేనా?"

"అలాగేలెండి. ఏమైనా వాగనివ్వండి."

"అదీ. అలాగుండాలి." అని చకచకా తన క్లాసు లోకి వెళ్ళిపోయింది నిర్మల నవ్వుతూ.

శాంత కూడా తృప్తిగా నిర్మల మంచితనాన్నే తలుచుకుంటూ తను చెప్పవలసిన క్లాసుకు వెళ్ళింది.

స్కూలు కాగానే నిర్మలతో కలిసి వచ్చేసింది. నిర్మలను స్టేషనులో వన్‌స్టాప్‌లో దించి ఇంటికి వచ్చింది శాంత.

తర్వాత యధావిధిగా ట్యూషను కూడ చెప్పింది.

ఆ రోజు ఎందుకో ఎన్నడూ లేని సంతోషంతో ఉక్కిరిబిక్కిరై పోయింది శాంత.

కాళిదాసు, సరస్వతమ్మ కూతుర్ని కొత్తగా చూసారు.

అప్పటివరకు కూతురు (బాధ్యతలు లేని) చదువుకునే పిల్ల. కాని ఈ రోజు సంసార భారాన్ని తన భుజస్కంధాలపై మోయ సన్నద్ధురాలైన, బాధ్యతలు తెలిసిన ఉద్యోగస్తురాలు.

తండ్రి అనారోగ్యం కోసం, కుటుంబ సంరక్షణ కోసం ఆమె చదువుకు స్వస్థి చెప్పి, ధైర్యంగా ముందంజ వేసిన త్యాగమయి.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

ఆ రోజు రాత్రి భోజనాలయిన తర్వాత శాంత తను ఉద్యోగంలో ప్రవేశించిన మొదటి రోజు గురించి డైరీలో ఇలా వ్రాసుకున్నది.

నా జీవితంలో నూతన శకమారంభమయిన రోజు ఇది. నా జీవన మహా ప్రయాణంలో మరో మజిలీ పూర్తి చేసి, కొత్త శక్తితో, ఉత్సాహంతో, నవ చైతన్యంతో గమ్యం కోసం మరో మలుపు తిరిగా నీ రోజు.

నా గమ్యం చేరే లోపల, ఆ ఆశయాలు, ఆశలు పరిపూర్ణంగా నెరవేరే లోపల ఎన్నో కష్టాలు ఎదుర్కోవాల్సి వస్తుందని తెలుసు. అయినా మనో స్థయిర్యంతో ఎన్ని ఇబ్బందులనయినా ఎదుర్కొని ముందుకు పోతాను.

ఊహలకు, వాస్తవికతకు ఊహించలేనంత అంతరం ఉంటుంది.

స్కూలు విషయంలో మొదట నేను ఊహించిన దానికీ, తర్వాత ఇవాళ కళ్ళారా చూసిన దానికీ ఎక్కడా సామ్యమే లేదు.

అయినా అది ఏమంత భయపడవలసిన విషయం కాదు. మంచిచెడ్డలనేవి ఎక్కడ లేవు? సమర్థించుకు రాగలననే ధైర్యం ఉన్నది నాకు.

అంతమంది పిల్లలలో నేను కూర్చుంటే హృదయం ఉప్పొంగి పోయింది. పిల్లల ఆనందానికి హద్దు లేదు. పాత టీచర్లకు, తనకు గల తేడా మొదటి రోజే గుర్తించారు పిల్లలు.

నిష్కల్మషమైన వారి వదనాలు చూస్తుంటే, వారితో నేనూ ఆడుకోవాలని, అందరినీ ప్రేమతో అక్కున జేర్చుకోవాలనీ విచిత్రమైన భావన ఉదయించింది.

ఏదో అనిర్వచనీయమైన ప్రేరణతో కొన్ని క్షణాలు వారందరి ముఖాల్లోకి, ఆనందం విప్పరిల్లిన నేత్రాలతో చూస్తూ ఉండిపోయాను.

వారంతా నా బిడ్డలైనట్లు; నేను వారి సుందర భవిష్యత్తును కాంక్షించే మాతృమూర్తి నయినట్లు అనిర్వచనీయమైన అనుభూతిని పొందాను.

నేను తల్లిని. వారంతా నా బిడ్డలు. పువ్వుల్లాంటి బిడ్డల్ని కొట్టడానికి చేయి ఎలా వస్తుందో తెలియదు. పిల్లలు అల్లరి చేస్తారు. పిల్లలు కాబట్టి అల్లరి చేస్తారు. అందులోనే పెద్దలకు, పిన్నలకు గల అంతరం. అయినంత మాత్రాన కక్ష బూనినట్లు ఎలా కొట్టగలుగుతారో?

ఒక పసి పిల్లను, బెత్తంతో బాది ఎండలో నిలబెడ్తున్నది ఒక మహాత్మురాలు మధ్యాహ్నం. ఆమె హృదయం రాతి కన్న మొద్దయి ఉంటుంది. అసలు హృదయమే లేదేమో కూడా.

కొందరు తమ జీతాల కోసం మొక్కు తీర్చుకోడం తప్ప, అసలు ఏమీ చెప్పనే చెప్పరట.

నేనూ జీతం కోసం, నా కుటుంబ నిర్వహణ కోసమే ప్రవేశించాను. కాని నేనూ వారి వలె కర్తవ్య విముఖురాలవుతాననేది కలలో విషయం.

నన్ను చూసి సహోపాధ్యాయులు ఎందుకంత అసహ్యంగా ప్రవర్తించారో బోధపడడం లేదు. వారి ప్రవర్తనలో ఈర్ష్య ప్రస్ఫుటిస్తోంది. సవతుల్ని దెప్పి పొడిచినట్లు సూటి పోటీ మాటలు, పాడు నవ్వు. ఒక్కొక్కరి చెంప మీద లాగి ఒకటి పుచ్చుకుందామన్నంత కోపమొచ్చింది.

వారి వేళాకోళాన్ని బట్టి చూస్తే సెక్రటరీ ప్రబుద్ధుడుగా కనిపిస్తున్నాడు. మరి అలాంటి వాడికీ, విశ్వనాథానికీ స్నేహమెలా కలిసిందో తెలియదు. ఆయనకీ ఈయనకీ సామ్యమెక్కడని.

విశ్వనాథం గారు కూడా మంచివాడు కాడా?

ఎందుకో వారింటి దగ్గర ట్యూషనుకు వెళ్ళినప్పుడు ఆయన చూసిన చూపు నాకు కోపం తెప్పించింది. పూర్వపు ప్రవర్తనకు, ఇవాల్టి ప్రవర్తనకు తేడా చాలానే ఉంది. విశ్వనాథం, సెక్రెటరీ లాంటి వాడేనా? అసలు సెక్రెటరీ సంగతేమిటో వివరంగా తెలుసుకోవాలి.

ఇహ హెడ్ మిస్ట్రెస్ సరేసరి – బోగంది నయం.

నాకు నచ్చింది నిర్మల. నా కంటె కొద్దిగా వయస్సులో పెద్దదయి వుంటుంది. మంచి తెలివి తేటలు గలది. గంభీర మనస్తత్వం. ఆమెను చూస్తుంటే నాకు గొప్ప అండ దొరికినట్లు, హృదయం విప్పి “అక్కా!” అని పిలవాలని అనుభూతి కలుగుతోంది.

డైరీ పూర్తి చేసి రకరకాల ఆలోచనలతో నిద్ర పోయింది శాంత.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

శాంత దినచర్య విశ్రాంతి లేకుండా గడిచిపోతున్నది. పగలల్లా స్కూలులో వుంటే, సాయంత్రం ట్యూషనుతో సరిపోయేది. ఇంటి పనులు,

తండ్రి శుశ్రూష... వెసులుబాటు లేకుండా ఉంది శాంతకు. తను ఇంటి దగ్గర ఉన్నప్పుడు తండ్రికి మందు ఇవ్వడం మొదలయినవి ఆమే శ్రద్ధగా చూచేది.

ఆదివారం ఆ రోజు సరస్వతమ్మ భర్త దగ్గర కూర్చుని చెయ్యి రుద్దుతున్నది.

శాంత వంట ఇంట్లో కూరలు తరుగుతున్నది. ఆమె చెల్లెలు దుర్గ గిన్నెలు తోమినవి ఇంట్లో పెడ్తోంది. విజయ చదువుకుంటున్నది.

కూరలు తరగడం ఆపి, కత్తిపీట మడిచి పక్కన పెట్టి మధ్య గది లోని తల్లి దగ్గరకు వచ్చి "నెయ్యి నిండుకున్నదమ్మా! నాన్నకు కూడా నూనె వేసి చేసేదా కూర" అన్నది తగ్గు స్వరంతో.

కాళిదాసు, భార్య జవాబు చెప్పకముందే అన్నాడు "ఎన్నాళ్ళు నన్ను రోగిష్టి వాడినిగా చూస్తారే... నా ఆరోగ్యం ఇదివరకటి కన్న ఎంతో మెరుగు. ఇంకా నన్ను పథ్యంలో ఉంచారు ఎందుకు? మీతో పాటే తింటాను. ప్రత్యేకంగా అవసరం లేదు." అని.

ఈ మధ్య కాళిదాసు తన చేతిని కాస్త పైకి ఎత్తగలుగుతున్నాడు. అంటే ఆయనకు శుశ్రూష సరిగానే జరుగుతున్నదని చెప్పాలి.

కొద్దిగా మార్పు కనిపించిందని ఆహారం వగైరాలలో అశ్రద్ధ చేస్తే మళ్ళీ తిరగబెడ్తుంది.

అందుకని సరస్వతమ్మ భర్త పూర్తిగా కోలుకునే వరకు అన్నీ సవ్యంగానే చేయాలని నిశ్చయించుకున్నది. తాము తీసుకునే శ్రద్ధలో ఎలాంటి లోపం జరుగకూడదని శాంత ఉద్దేశ్యం కూడా.

శాంత తండ్రి మాటలను విననట్లు తల్లి వైపు తిరిగి ఆమె జవాబు కోసం చూసింది.

సరస్వతమ్మ ఏదో చెప్పబోతున్నదల్లా వాకిట్లో కారు ఆగడంతో అటు తిరిగి చూసింది.

కారు డోర్ తెరుచుకుని ఒకాయన గుమ్మం దగ్గర కొచ్చి "కాళిదాసు గారూ" అని పిలిచాడు.

సరస్వతమ్మకు ఆయనెవరో తెలియదు. శాంత గుర్తు పట్టగలిగింది. ఆయన విశ్వనాధం.

కాళిదాసు కూతురితో "ఎవరో పిలుస్తున్నారు. అటు చూడమ్మా" అన్నాడు.

సరస్వతమ్మ లోపలికి పోగా శాంత ఆయన్ని "రండి లోపలికి. నాన్న గారు ఇక్కడ ఉన్నారు." అన్నది.

విశ్వనాధం లోపలికి వచ్చి కాళిదాసు మంచం పక్కనే ఉన్న స్టూలు మీద కూర్చుని కాళిదాసుకు నమస్కారం చేసి "ఇప్పుడు మీ ఆరోగ్యం ఎలా ఉందండీ?" అన్నాడు.

"ఏదో ఇలా ఉంది నాయనా. ఇప్పుడిప్పుడే తగ్గు ముఖం పట్టున్నది. మీ సహాయం మరువలేను బాబూ. అమ్మాయ్ చెప్పింది అన్నీ. మీ మంచితనమే మీకు సహాయం చేస్తుంది. భగవంతుడు మీకు మేలు చేస్తాడు."

శాంత ఆశ్చర్యపడుతున్నది. విశ్వనాధం అకస్మాత్తుగా ఎందుకు వచ్చాడా అని. ఆయన మాట వరుసకయినా అననే లేదు మీ ఇంటికి వస్తానని.

"అయ్యో... అలా అనకండి. అయినా నేనేం గొప్ప సహాయం చేసాను గనుకా... ఎప్పటి నుండో వచ్చి చూసి పోదామని అనుకోవడం... కాని క్షణం తీరిక, దమ్మిడి ఆదాయం లేదన్నట్లు... నిముషం తీరిక లేకుండా ఉంది. ఇవాళ ఇటు సీతాఫల్‌మండి లో పని వుంటే పోతూ గుర్తు వచ్చి పలకరించి పోదామని వచ్చాను." అన్నాడు విశ్వనాధం.

"అమ్మా శాంతా.. కాఫీ ఇవ్వమ్మా విశ్వనాధం గార్కి..."

"కాఫీ వద్దండీ... నాకు అలవాటు కూడ లేదు.. ఎప్పుడో కాని తాగను. ఇప్పుడే వస్తూ వస్తూ పుచ్చుకుని వస్తున్నాను." అన్నాడు విశ్వనాథం. ఆ మాట అని శాంత వైపు చూచాడు చిరునవ్వు నవ్వుతూ.

ఆయన చూసిన చూపు శాంతకు నచ్చలేదు. వెంటనే తన చూపు మరో వైపుకు తిప్పుకున్నది.

విశ్వనాథం కాళిదాసును ఉద్దేశించి "సెక్రెటరీ గారిని ఇప్పుడే కలిసి వస్తున్నాను. మీ అమ్మాయిని ఒకటే మెచ్చుకున్నారు. మీ అమ్మాయి రాకతో హైస్కూలు వాతావరణమే మారిపోయిందిట. వచ్చి పదిరోజులు కాలేదు; పిల్లలు క్షణం వదలి వుండలేరుట మీ అమ్మాయిని."

కాళిదాసు నేత్రాలు గర్వంతో మిలమిలలాడినై. కూతురి ప్రశంస విని.

కాని శాంతకు ఆయన పొగడ్త ముఖస్తుతిగా తోచింది ఎందుకో... విశ్వనాథం అంటే అనిర్వచనీయమైన వ్యతిరేక భావన కూడా ఆమె మనస్సులో పొడచూపింది. ఆయన వెగటు ప్రవర్తనకు లోలోపలే అసహ్యించుకుంటూ లోపలికి వెళ్ళి పోయింది శాంత.

"తర్వాత వస్తానండీ" అని విశ్వనాథం కాళిదాసు వారిస్తున్నా వినకుండా వెళ్ళిపోయాడు, పని ఉన్నదంటూ.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

"విశ్వనాథం గారి రాకలో ఉద్దేశ్యం ఏమిటి? కనీసం వస్తానని కూడ ముందు మాట మాత్రం అనలేదు. శనివారం సాయంత్రం ట్యూషన్ చెప్పడానికి వెళ్ళినప్పుడు ఇంట్లోనే ఉన్నాడు. ఆయన అంతస్థు ఎక్కడ, మా అంతస్థు ఎక్కడ? నాన్నతో కూడా అట్టే పరిచయం లేదు. ముఖ పరిచయం తప్ప.

మరి విశ్వనాథం అవ్యాజాను కంపనకు కారణం?

నాన్నను చూడడానికే ప్రత్యేకంగా వచ్చినట్లు ఎన్నాళ్ళనుండో చూద్దామని ఉన్నట్లు చెప్పారు. కాని ఆయన కథనంలో సత్యం ఏ కోశానా గోచరించడం లేదు.

నాన్న కాఫీ తెమ్మన్నప్పుడు, తను కాఫీ తాగనని సమర్థించుకుంటూ నన్ను చూస్తూ వెకిలి నవ్వు నవ్వినప్పుడు వొళ్ళు భగ్గున మండింది.

నన్ను చూడడం, నవ్వడం నాన్న చూడక పోబట్టి సరిపోయింది గాని, చూస్తే ఆయన ఏమనుకొనేవారో?

మరో సమయంలో అయితే తగినట్లు జవాబు చెప్పే దాన్నే. ఇన్నాళ్ళు విశ్వనాథం మర్యాదస్తుడు అనుకున్నాను.

మర్యాదలకు, వ్యక్తిత్వానికీ, గౌరవానికీ భంగం కలుగనంత వరకు ఎవరి స్నేహాన్నయినా కోర్తాను గానీ, ఇలాంటి అసభ్య ప్రవర్తనలు హర్షించను.

ఆయన సంభాషణ కూడ సహజ ధోరణిలో లేనే లేదు. ఏదో తెచ్చిపెట్టుకుని వాగినట్లున్నది.

ఆయన సహాయాన్ని పొందడం వలన చులకన అయిపోయినట్లే ఉంది ఈ చేష్టల సారాంశం.

నా మనసులో ఆయన యెడల ఏర్పడిన గౌరవం ఇవాళ్టితో సమూలంగా భగ్నమైపోయింది.

ఇప్పటి వరకూ గంభీరంగా ఉండి, పెద్ద మనిషిలా నటించిన మనిషి, ఇంత త్వరగా ఎందుకు బయట పడ్డాడు?

ఇవాళ ఆయన ఇక్కడకు రాక పోయినా గౌరవం దక్కించుకొనేవాడు. ఆయన ఇక్కడకు రాకపోవలసింది. వచ్చి గౌరవాన్నీ మర్యాదను మంట గలుపుకున్నాడు.

వయసేమీ తక్కువ కాదు. నాకన్న పది పన్నెండు సంవత్సరాలు

పెద్ద. ముగ్గురు పిల్లల తండ్రి. చక్కటి భార్య. లక్షల ఆస్తి. జీవితం వడ్డించిన విస్తరి.

అలాంటి మనిషికి బుద్ధి పెడదారి పట్టింది.

విశ్వనాథం పయోముఖ విషకుంభం. జాగ్రత్తగా ఉండాలి.

అమ్మానాన్నలకు, నా పెళ్ళే ప్రధాన సమస్యగా ఉన్నది. నాన్న తన స్నేహితులు కొందరికి ఉత్తరాలు రాశారుట. ఉన్న పళాన సంబంధాలెక్కడ దొరుకుతాయ్? నేను వారి గుండెల మీద కుంపటిలా తయారైయాను.

విదేశాలలో వివాహ వ్యవస్థే వేరని, స్త్రీలు కూడ ఇష్టమొచ్చినప్పుడు వివాహం చేసుకుంటారని, అవసరమొస్తే వారు జీవితాంతం అవివాహితులుగానే ఉంటారని ఎలా నచ్చ చెప్పను వీరికి?

మన దేశంలో ఒక పెళ్ళీడు కొచ్చిన పిల్ల వివాహ విషయం ఆమె తల్లిదండ్రుల కన్న ఎక్కువగా అమ్మలక్కలే పట్టించుకుంటారు. ఇతరుల వ్యవహారాలన్నీ వారి స్వంతమే. పెళ్ళి ఎందుకు చేయడం లేదనే విషయం, మొదట ప్రతి విషయమూ రంధ్రాన్వేషణ చేసి లేనిపోని కారణాలు అంటగట్టి గాలి దుమారాలు సృష్టించడమే వారి పని. తెల్లవారి నిద్ర లేచింది మొదలు. పాడు మనుషులు! పాడు సమాజం!

నా ఈ పాతిక సంవత్సరాల వయస్సే వీరికి ఎక్కువై పోయింది. అమ్మను అందరూ రోజూ "కూతురి పెళ్ళి ఎప్పుడు చేస్తా" వని అడిగి వేధిస్తూ ఉండి ఉండాలి. నేను ఉద్యోగంలో చేరడం కూడా అత్యాశ్చర్యకరమైన విషయం వారికి.

నేను ఈ పరిస్థితులన్నిటినీ అధిగమించి, వివాహం చేసుకోగల్గుతానని ధీమాగా చెప్పలేను.

అవివాహితగా ఉండి కూడా ఎన్నో విషమ పరిస్థితులు ఎదుర్కోవాల్సి వస్తుంది. అప్పుడే వాటి సూచనలు కూడ ప్రారంభమైనై.

నాకు వివాహం ఆలస్యంగా చేసుకోవాలనీ, అసలు చేసుకొనేటటు

వంటి ఆదర్శాలేవీ లేవు. పరిస్థితుల ప్రభావ మొక్కటే నన్ను అవివాహితగా చేస్తున్నది. నాన్నకు తగ్గకుండా, సంసార పరిస్థితి బాగుగాకుండా మాత్రం నేను వివాహం చేసుకోను.

కాని ఈ పరిస్థితులు బాగుపడే సమయానికి తను వివాహం చేసుకునే స్థితిలో ఉంటుందా?

నిర్మల రోజుకొక సారయినా చెప్తుంది. "నువ్వు తప్పకుండా పెళ్ళి చేసుకోవాలి" అని.

స్నేహం కలిసి నెల కూడ పూర్తి కాలేదు. నిర్మల ప్రాణం ఇస్తుంది నేనంటే. ఆమె కనబరిచే నిండైన ప్రేమలో ఉక్కిరిబిక్కిరవుతాను.

ఈ సమాజంలోని మనుషుల మనస్తత్వం క్షుణ్ణంగా పరిశీలించిన మనిషి కాబట్టే నిర్మల నా వివాహానికి ప్రోత్సహిస్తోంది.

కొత్తల్లో విశ్వనాథం గురించి గుచ్చి అడిగేది నిర్మల పోలీసులాగా – దొంగ చేత దొంగతనాల వివరాలు బలవంతాన చెప్పిస్తున్నట్లుగా. మనసుకు ఎలాంటి బాధ కలుగకుండా నేర్పుగా అడిగేది.

తర్వాత తర్వాత విశ్వనాథం గురించి అడగడమే మానివేసింది.

నన్ను స్టడీ చేసింది కామోసు.

ఒక రోజు నిర్మల ఇంటికి వచ్చి అమ్మతో అన్నది "పిన్ని గారూ! శాంత పెళ్ళి మిఠాయి ఎప్పుడు తినిపిస్తారు?" అని.

"మీ చెల్లెల్నే అడుగమ్మా"

"ఇప్పుడిప్పుడే తినిపించ నంటోంది..."

"మీ బాబాయికి తగ్గగానే నీకు మిఠాయి పెట్టిస్తానమ్మా"

"నన్ను మరిచిపోకండి పిన్నిగారూ..."

అటు అమ్మకీ, ఇటు నిర్మలకీ నన్నొక ఇంటిదాన్ని చేయాలనే...

నా ఈ జీవన స్రవంతి ఎటు తీసుకు పోతుందో నన్ను? అన్నింటికీ సిద్ధంగా, ధైర్యంగా ఉంటాను.

నిర్మల హాస్యంగానే అన్న మరో మాట గుర్తుకు వస్తోంది.

"నువ్వు గనక పెళ్ళి చేసుకోనన్నావంటే, ఇట్టే ముప్ఫై ఏళ్ళు వచ్చేస్తయ్. అప్పుడు పెళ్ళి ప్రకటనలు వేయించాల్సి వస్తుంది పేపర్లో." అని ఎగతాళి చేసింది.

తను నవ్వింది హాస్యానికి. విధి విలాసం చూడాలి!

ఆ రోజు డైరీ కాగితాలు నింపింది శాంత మనసులోని వ్యధ అంతా పెల్లుబికి రాగా.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

వారం రోజులు ఎలాంటి ప్రత్యేకత లేకుండా గడచి పోయినై.

మళ్ళీ ఆదివారం కూడా వచ్చింది. ఆ రోజు నిర్మల వాళ్ళ ఇంటికి రమ్మంటే రహత్ మహల్ వెళ్ళి తిరిగి వస్తున్నది. ప్రొద్దున నుండీ నిర్మల దగ్గరే ఉన్నది. ఆ పూట భోజనం కూడా వాళ్ళ ఇంట్లోనే చేసింది.

నిర్మల ఎంత మంచిదో అంతకు రెట్టింపు ఆమె భర్త.

వాళ్ళ ఆదరణంలో, కబుర్లలో మధ్యాహ్నం రెండు గంటలయింది. ఇక వెళ్తానని, పని ఉందని చెప్పి ఇంటికి బయలుదేరిన శాంత రహత్ మహల్ స్టేజ్‌లో నిలబడింది.

అప్పుడే నెంబర్ వన్ బస్సు వెళ్ళింది. ఇంకా కాసేపటికి గానీ మరో బస్సు రాదు స్టేషనుకు పోవడానికి.

రహత్ మహల్ హాలులో ఏదో హిందీ పిక్చర్ వచ్చింది. మ్యాట్నీ జనం అప్పుడే క్యూలు తయారు చేస్తున్నారు.

ఆ జనాన్ని చూస్తూ ఏదో ఆలోచిస్తున్న శాంత ఒక్కసారి ఉలిక్కి పడ్డది ఎవరో పేరు పెట్టి పిలిచేటప్పటికి.

"శాంతా దేవీ"

"నాన్న గారూ! మాష్టారు ఇక్కడే ఉన్నారు. మనతో సినిమాకి తీసికెళ్దామా?" విశ్వనాథం గారి చిన్నమ్మాయ్ అంటున్నది.

ఇటు తిరిగి చూచిన శాంతకు ఎదురుగా చిన్న కారు... డోర్ తెరిచి ఇవతలకు వచ్చి నిలబడి పిలుస్తున్న విశ్వనాథం... లోపల హైస్కూలు సెక్రటరీ రెడ్డి గారు. విశ్వనాథం గారి పిల్లలు ఇద్దరు. ఆ రోజు స్కూలులో కొత్తగా చేరినప్పుడు నోటికి వచ్చినట్లు వాగిన టీచరు హనుమాయమ్మ...

శాంత కలవరపడ్డది. 'వీళ్ళెక్కడ దాపురించారు రా' అని.

రెడ్డి గారు కారు దిగారు. శాంత నమస్కారం చేసింది, విశ్వనాథానికి, రెడ్డి గార్కి.

రెడ్డి దగ్గరకు వచ్చాడు. ఆయనకు నలభై అయిదుంటుంది వయస్సు. కల్మషపు చూపులు చూస్తూ "మ్యాట్నీకి వచ్చావా అమ్మాయ్" అన్నాడు గార పట్టిన పళ్ళు ఇకిలించి.

"కాదండీ, బస్సు కోసం చూస్తున్నా. ఇంటికి వెళ్ళాలండీ. తెలిసిన వారుంటే ఇక్కడికి వచ్చాను."

నిర్మల ఇంటికి వచ్చానని చెప్పకుండా ఏదో అనేసింది అప్పటికి తోచినట్లు.

పక్కనే హనుమాయమ్మ వచ్చి నుంచుని ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుతోంది.

"సినిమా చూడడం పాపం కాదుగా. మాతో సినిమాకు రండి" రెడ్డి ఆహ్వానం.

"అబ్బె వద్దు లెండి. ఇంటికి వెళ్ళాలి."

"ఇంటికి వెల్దురుగాని లెండి. హనుమాయమ్మ గారుంది మీకు తోడు. పిల్లలున్నారు. విశ్వనాథం గారున్నారు. అంతా సర్దాగా చూద్దాం" మళ్ళీ రెడ్డి బలవంతం చేసాడు.

ఇంతలో విశ్వనాథం చేతిలో టిక్కెట్లతో వచ్చాడు.

"ఎన్ని టిక్కెట్లు తీసుకున్నారు. శాంతా దేవి కూడ వస్తున్నారు. మరొకటి తెండి." అన్నాడు సెక్రెటరీ రెడ్డి.

"శాంతా దేవి వస్తుందని ముందే ఆవిడకు కూడ టిక్కెట్టు తెచ్చానండోయ్" అన్నాడు విశ్వనాథం విషపు నవ్వు నవ్వుతూ.

శాంతకు మండుకొచ్చింది.

ఎవరిని అడిగి టిక్కెట్లు కొనుక్కొచ్చినట్లు? నా ఇష్టాయిష్టాలు కనుక్కోకుండా ఏమిటీ వీరి బలవంతం? శాంతకు విశ్వనాథాన్ని నమిలివెయ్యాలన్నంత కోపం వచ్చింది.

తమాయించుకుని "లేదండీ. టిక్కెట్టు ఇచ్చేసెయ్యండి ఎవరికైనా. నాకు ఇంట్లో పనులున్నాయ్. నే పోవాలి."

"వెళ్దురుగాని లెండి. సినిమా చిన్నదే. అయిదున్నరకల్లా అయిపోతుంది. రండి. న్యూస్ రీల్ స్టార్టవుతుంది." అన్నాడు రెడ్డి.

"సాయంత్రం వరకూ రాకపోతే ఇంట్లో భయపడతారు. మధ్యాహ్నానికల్లా వచ్చేస్తానని చెప్పాను. కాదు మీరు వెళ్ళండి."

"మీ మాట మీదే గాని, మాది వినిపించుకోరన్న మాట. చుట్టాల ఇంటికి వచ్చినట్లు ఎలాగో తెలుసుగా. అక్కడే ఉన్నారు అనుకొంటారు. ఇంటి దారేమీ మరచిపోరు గదా. నిక్షేపంగా ఆరింటికల్లా ఇంటికి జేరుతారు రండి." అన్నాడు విశ్వనాథం, శాంత మొండి సమాధానానికి ముఖం చిట్లించి.

శాంతను అలా బతిమలాడటం హనుమాయమ్మకు నచ్చలేదు. తనను అవమానపరుస్తున్నట్లుగా బోధ పడ్డది.

"రానంటుంటే బలవంతం ఎందుకులెండి వెళ్ళనివ్వండి విశ్వనాథం గారూ" అన్నది హనుమాయమ్మ.

"రాకపోవడమేమిటండీ? టిక్కెట్టు తీసుకు వస్తిని. దానిని ఎవ్వరికియ్యాలిప్పుడు. రండి శాంతా దేవీ. ఈసారి కాదనకండి."

అన్నాడు విశ్వనాథం అడుగు ముందుకు వేస్తూ.

లోలోపల విశ్వనాథం అసభ్య ప్రవర్తనకు విసుక్కుంటూ, అయిష్టతగానే వారి వెంట నడిచింది బలిపీఠానికి వెళ్ళే మేక లాగ.

హాలు లోకి వెళ్ళారందరూ. హనుమాయమ్మ పక్కగా విశ్వనాథం కూర్చున్నాడు. తర్వాత విశ్వనాథం పిల్లలు, రెడ్డిగారి చిన్నబ్బాయి, ప్రక్కన శాంత, శాంత పక్కనే రెడ్డి... ముందుగానే అనుకుని కూర్చున్నట్లు కూర్చున్నారు.

లైట్లు ఆరి న్యూస్ మొదలయింది.

సెక్రటరీ రెడ్డి పెదాలపై వికృతమైన నవ్వు కూడా వ్యాపించింది.

న్యూస్ రీల్ నడుస్తున్నా శాంత మనసు మనసులో లేదు.

తానొక నిర్జీవ శవమైనట్లు, రెడ్డి, విశ్వనాథం, శవాలను పీక్కుతినే రాబందులయినట్లు బాధ పడసాగింది. ఆమె హృదయ వేగం ఎక్కువైంది. వెంటనే సీటులో నుండి లేచి బయట పడి పారిపోదామన్నంత ఉద్వేగంతో బాధ పడ్డది.

కాని కుర్చీలో శిలా ప్రతిమలా చైతన్య రహితంగా కూర్చుని ఎటో చూస్తున్నది. సినిమా మొదలయినా, ఏమి జరుగుతున్నదో ఆమెకు బోధపడడం లేదు.

ఇంతలో ఏదో భయంకర సన్నివేశం – తెర మీద.

రెడ్డి గారి కొడుకు భయంతో పెద్ద కేక పెట్టి కుర్చీ దిగి శాంత వొళ్ళోకి వచ్చి పడ్డాడు.

పిల్లాడి కేకతో వచ్చి వొళ్ళో పడడంతో శాంత ఈ లోకంలోకి వచ్చి పడ్డది. పిల్లాడి తల నిమురుతూ భయం లేదని సముదాయించింది.

“మరీ అల్లరి ఎక్కువైంది వీడికి. భయం లేదూ ఏమీ లేదు. దించేసెయ్యండి.” అన్నాడు రెడ్డిగారు. పిల్లాడిని కసిరాడు.

పిల్లవాడు మాత్రం శాంత వొడి దిగలేదు. శాంత ఇంకా పిల్లాడిని

నిమురుతూ సముదాయిస్తూనే ఉంది.

"అయితే ఇదొకటా... మీకెందుకు పిల్లాడిని నాకు ఇవ్వండి." అంటూ పిల్లాడిని శాంత చేతిలోనుండి లాక్కున్నాడు.

శాంత శరీరం జలదరించింది. పిల్లాడిని తీసుకునే మిషతో రెడ్డి రెండు చేతులతో శాంత వక్షభాగం స్పర్శించాడు కావాలనే.

శాంత పరిస్థితి గ్రహించింది. ఎర్రగా కాలిన ఇనుప శలాకతో శరీరాన్ని కాల్చినట్లు బాధ పడ్డది శాంత.

మొట్టమొదట ఏదో అనుకోకుండా అలా జరిగివుంటుందని సమర్థించుకున్నది గాని ఆలోచించగా... సెక్రెటరీ రెడ్డి గారిపై అనుమానమే దృఢపడ్డది శాంత మనస్సులో. పిల్లాడిని ఇవ్వమంటే తనే దింపి వేసేది. అలా కలియబడి లాక్కునే అవసరం ఏమొచ్చింది? అని తర్కించుకుని రెడ్డి పొరపాటున అలా ప్రవర్తించలేదని ధృవపరచుకున్నది శాంత.

పిక్చర్ ఇంటర్‌వల్ కూడా ఇచ్చారు. అప్పటివరకు కథ ఏం జరిగిందీ శాంత చూడనూలేరు, చూసినది అర్థం కానూ లేదు.

లైట్లు వెలగగానే సెక్రెటరీ రెడ్డిని చాటుగా పరిశీలించింది శాంత. కాని ఆయన ఏమీ జరుగనట్లు నిర్వికారంగా కూర్చుని ఉన్నాడు.

విశ్వనాథం చూపులు శాంత వైపు క్షణకాలం ప్రసరించి, రెడ్డి గారి చూపులను కలుసుకున్నై.

జవాబుగా రెడ్డి పెదిమలపై కుటిల మందహాసం మెరిసింది.

ఇంటర్వల్ పూర్తయింది. పిక్చర్ మళ్ళీ ప్రారంభమైంది.

ఇంటర్వెల్ సమయంలో చెప్పకుండా ఇంటికి వెళ్ళిపోదామనే శాంత ఉద్దేశ్యం ఉద్దేశ్యంగానే వుండిపోయింది. ఎందుకో సాహసించలేక పోయింది శాంత. తల నొప్పి అని వంక పెట్టి వెళ్ళిపోదామను కొన్నది. కాని మూగగా, అచంచలంగా కూర్చుండి పోయింది, బోనులో చిక్కిన

కుందేలులాగా.

పిక్చరు ప్రారంభమైన పది నిముషాలకు చీకట్లో తన ముందు ఒక చెయ్యి తారట్లాడడం కనిపెట్టింది శాంత.

తీరా చూస్తే ఏమీ లేదు. భ్రమా అని తన భయానికి తనే నవ్వుకున్నది.

మరి కొంతసేపటికి తన భుజాల మీదుగా ఏదో స్పర్శ జరుగుతూ వస్తున్నది.

శాంత అప్పుడు తను చూచింది భ్రమ కాదని నిర్ధారణ చేసుకుంది.

అంతా అగమ్యగోచరంగా ఉన్నది. ఏమీ పాలు పోలేదు శాంతకు.

నిర్ణయం చేసుకొనే లోపలే సెక్రెటరీ రెడ్డి బలమైన హస్తం శాంత భుజాల మీదుగా దాటి దేని కోసమో వెతుకుతున్నది.

ఏదో అజ్ఞాతమైన శక్తి శాంతలో ప్రవేశించింది. వెంటనే కోపంతో వణుకుతూ లేచి నిలబడింది. శాంత కుడి చెయ్యి పట్టుకుని కూర్చోబెట్టే ప్రయత్నం చేసి విఫలుడై పోయాడు రెడ్డి, విదిలించి పారేసి శాంత విసురుగా హాలు బయటకు వచ్చేసింది.

కళ్ళు తిరుగుతున్నాయి. తలనొప్పి మొదలయింది. ఎలా వచ్చి పడిందో బస్ స్టేజ్ లోకి వచ్చి నుంచున్నది శాంత. అప్పుడే నెంబర్ వన్ బస్సు వచ్చి ఆగింది. వెంటనే ఎక్కింది.

బస్సులో కూర్చున్నంత సేపూ శాంతకు ముళ్ళమీద కూర్చున్నట్లే వుంది. ప్రతి మగాడి దృష్టీ తన మీదే ఉన్నట్లు వంటి మీద జెర్రులు ప్రాకుతున్నట్లు బాధ పడింది. కండక్టర్ టిక్కెట్టు పంచ్ చేస్తూ తననే గుచ్చిగుచ్చి చూస్తున్నాడు.

ప్రపంచంలో అంతా విశ్వనాథం, రెడ్డి లాంటి పురుషులేనా? స్త్రీని సహోదరిగా చూసి గౌరవించే పురుషులే లేరా సంఘంలో?

సికింద్రాబాద్ స్టేషన్‌లో బస్సు ఆగింది. శాంత కలత చెందిన

మనస్సుతో బస్సు దిగింది.

బస్ స్టాపులన్నీ క్యూలతో రద్దీగా ఉన్నై.

రకరకాల ఫ్యాషన్లు... టెరిలిన్స్.. డెకరాన్స్... హై హీల్స్, స్లీవ్ లెస్ జాకెట్స్, బాక్ లెస్ జాకెట్స్...

లిప్ స్టిక్స్, పోనీ టెయిల్స్...

ఆధునికత సికింద్రాబాద్ స్టేషన్ ఆవరణలో విశృంఖలంగా విహారం సల్పుతోంది.

నాగరికత, బాక్‌లెస్ జాకెట్స్... కొన్నాళ్ళు పోతే... మనిషి వొంటి మీద ఆచ్ఛాదనే ఉండదు.

నాగరికతా చక్రభ్రమణం... ఫ్యాషన్లు... మళ్ళీ రాతి యుగానికి... చిరిగి పోయిన చరిత్ర పుటల్ని చీల్చుకుని నాగరికత, యుగాల వెనుకకు వెళుతుంది.

హై హీల్స్ కదం తొక్కుతూ వెళ్ళే ఒక ఆంగ్లో ఇండియన్ వయ్యారి వెనుక టెక్సన్‌లా... కౌ బాయ్ పాంట్ పొట్టి టీ షర్ట్ తొడుక్కుని... బిగుతైన పాంటుతో నడవలేక కీళ్ళవాతపు రోగిలా అవస్తపడుతూ ఫాలో అవుతున్నాడు ఒక హీరో.

టిక్కెట్లు ఇష్యూ చేసే ఒక కండక్టర్‌కి టిక్కెట్టుకు డబ్బులిస్తూ ఒక ప్రబుద్ధుడు వెకిలిగా నవ్వుతున్నాడు...

"నాంపల్లికి వెళ్ళడానికి డబ్బులు లేవు ఒక టెన్ ఎన్‌పి బిట్ ఇవ్వండి ప్లీజ్" అంటున్నాడు ఒక చిరిగిపోయిన ఖాకీ కోటు. ఖాకీ షర్ట్ వేసుకున్న, జనాన్ని మోసం చేయడం నేర్చుకున్న తెలివిమంతుడు.

ఎవరికి ఏ భాష వస్తే ఆ భాష లోనే అడుగుతాడతను. ఏ భాష వచ్చో ముందే కనుక్కొని తర్వాత గాని తన కోర్కె వెళ్ళడించడు అతను.

అలా ప్రతి రోజూ ఉదయం నుండీ సాయంత్రం వరకు అడిగిన వాడిని అడగకుండా నాంపల్లి పోవడానికి పది పైసల బిట్టు అడుగుతూనే

ఉంటాడు... ఒక్కోసారి అడిగిన వాడిని అడగడం కూడ కద్దు.

రకరకాల జన సందోహాన్ని తప్పించుకుని ఫర్లాంగు నడిచి ఇంటికి చేరింది శాంత.

"మధ్యాహ్నమే వస్తానంటివి కదమ్మా" అన్నది తల్లి ఇంటికి చేరగానే.

"నిర్మల కదలనివ్వలేదమ్మా. ఇంకా సాయంత్రం వరకూ ఉండమని బలవంతం" అన్నది శాంత ముఖంలో విచార ఛాయలు కప్పిపెట్టుకో ప్రయత్నం చేస్తూ.

ఆదివారం.

ఏం రాయలో కూడా తెలియని అయోమయ స్థితిలో పెట్టోన్నయ్ ఎదురు చూడని సంఘటనలు...

ఇవాళ కాలుజారి పడబోయి నిభాయించుకున్నాను.

వంద సంవత్సరాలు బతికి నేర్చుకోలేని అనుభవం సంపాదించాను.

సెక్రెటరీ రెడ్డి పాపి. అగ్నికి వాయువులా రెడ్డికి విశ్వనాధం గాలిగాడు. తేనె పూసిన కత్తులు వీరిద్దరూ.

హనుమాయమ్మ నీతి లేనిది. సెక్రెటరీ చేతిలో కీలుబొమ్మ అది.

అంత అవమానం ఎలా భరించగలిగానో అర్థం కాకుండా ఉంది. వెంటనే చెంప పగల గొట్టాల్సింది. బుద్ధి వచ్చేది. అందరూ చేరి నానా గొడవ జరిగేది. నలుగురిలో పరువు బోయేది రెడ్డికి, విశ్వనాధానికి.

వారిని బయటకు ఈడ్వటంతో బాటు నేనూ నలుగురిలో నగుబాటు పాలు గావల్సి వచ్చేది.

అంత కల్మషం ఉన్నా వాళ్ళు అందరిలో పెద్ద మనుష్యులుగానే చెలామణి అవుతున్నారు.

తను నలుగురిలో వారిని యాగీ ఎందుకు చేయలేక పోయింది? అదే తన లోని బలహీనత.

ఇలాంటి అధైర్యమూ, బలహీనతలే స్త్రీని అధో పతనానికి గురి

చేస్తున్నాయ్. వీటిని ఆసరాగా తీసుకొనే పురుషుడు స్త్రీని లోకువగా చూస్తున్నాడు.

ఒక అమ్మాయ్ బజారులో నడుస్తూ వుంటుంది. ఎవడో వెంటబడి వెకిలి వేషం వేస్తాడు. వెంటనే కాలి చెప్పుతో సంభావన ఇచ్చుకుంటే, వాడి రోగం కుదురుతుంది. కాని ఆ అమ్మాయ్ అలా చేయదు. చేయడానికి ధైర్యం కూడ లేదు... గొడవ చేస్తే జనం పోగవుతారు. వాడిని నాలుగు తన్నినా, తననూ అవమానించక పోరనే భయం ఆ అమ్మాయికీ ఉన్నది. "నీవూ అలాంటి దానివే నేమో! అందుకే నీ వెంట పడ్డాడు వాడు అని అంటారు" అని ఆ అమ్మాయి భయం.

ఈ సంకోచంతోనే స్త్రీ సగం పతనమౌతున్నది.

మేకలాగా, గోవులాగా సాధువులా వున్నంత వరకు స్త్రీకి సంఘంలో అవమానమే గతి. స్త్రీని పురుషుడు గౌరవించలేడు. అవమానించడం చాతనవును.

రేపు బడికి వెళ్ళిగాని వీరికి బుద్ధి చెప్పను. ఎలా చెప్పాలి? ఏం చేయాలో బోధపడడం లేదు. తను తృణీకరించిందని ఎదురు తనపై కక్ష సాధించరు గదా వీళ్ళు? అంతా వాళ్ళ చేతుల్లోనే ఉన్నది. రేపటి నుండి ఉ ద్యోగం లోకి రావద్దంటారు. హే! భగవాన్! ఎలాంటి పరిస్థితిని సృష్టించావు?

కాని ఉద్యోగం నుండి ఇంత త్వరగా స్వస్థి చెప్పరనుకుంటాను. క్లాసు పిల్లలంతా నేనంటే ప్రాణమిస్తారు. స్కూలు ప్రెసిడెంట్ ఆనందంతో తన విషయం మెచ్చుకుంటూ చెప్పడం తను స్వయంగా విన్నది. సెక్రెటరీ పుల్ల వేసినా, ఆయన ఒప్పుకోడు.

విశ్వనాధానికి, రెడ్డికి ఎందుకింత స్నేహమున్నదో ఇవాళ అర్థమైంది. ఈసారి విశ్వనాధం తటస్థపడ్డప్పుడు అంతా అడుగుతాను.

విశ్వనాధం నాకు సహాయం చేసాడు. ఒప్పుకుంటాను. ఆయన

అంటే గౌరవం, అభిమానం రెండూ ఉన్నై. కాని సహాయం చేసింది, నమ్మి మోసగించడానికా?

సెక్రెటరీ రెడ్డి రేపు యే మొహం పెట్టుకుని తనకు కనిపిస్తాడో చూడాలి. ఈ విషయం నాన్నతో గాని, అమ్మతో గాని చెప్పడం మంచిది కాదు. అసలే మంచంలో ఉన్న తండ్రి ఈ విషయంతో మరీ కృంగిపోతాడు. ఉద్యోగం వదిలి వేయమని చెప్తారు. ఉద్యోగం మానేస్తే, తండ్రికి మందులు, పిల్లల చదువు ఎలా సాగుతై? సంసారం గడవడానికి ఆధారం ఏమిటి?

మరో సంవత్సరంలో నాన్న చెయ్యీ కాలూ నెమ్మదించి – అంతా చక్కబడుతుంది. అప్పుడు తను ఉద్యోగం మానినా ఫరవాలేదు.

ప్రస్తుతం అలాంటి పని చేయకూడదు. ఇప్పుడు నేను ఉద్యోగం మానితే సంసారం నడిసముద్రంలో చిక్కుకున్న నావలా అవస్థల పాలవుతుంది.

నిర్మలకు ఇవాల్టి సంఘటన చెప్పితే ఏమంటుందో చూడాలి.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

సోమవారం.

నేను భయపడినంత రగడ చేయలేదు రెడ్డి గారు. బళ్ళో అందరికీ తెలిసేటట్లు చేస్తారనీ, బడికి పోగానే నన్ను అంతా వింతగా చూస్తారనీ అనుకున్నాను. రెడ్డి గారు బడికి వచ్చి కూడ, ఏమీ జరగనట్లు మామూలుగానే ఉన్నాడు.

ఆఫీసులో రెడ్డి గారు కూర్చుని ఉన్నాడు. నేను ఏదో పనుండి అటుగా వెళ్ళాల్సి వచ్చింది. ఏమీ ప్రత్యేకత లేకుండా, సహజ ధోరణిలో, క్లాసు వివరాలు అడిగాడు. నిన్నటి రోజున ఏమీ జరుగనట్లు, జరిగిన

సంఘటనకు అస్తిత్వమే లేనట్లు.

హనుమాయమ్మ, లలితాంబ మాటల్లో అవహేళన ధ్వనించింది. హనుమాయమ్మ మరీ వింతగా చూచింది నన్ను. వాళ్ళల్లో వాళ్ళు ఏవేవో నన్ను ఉద్దేశించి అనుకున్నారు.

చదువుకుని, బుద్ధీ జ్ఞానం సంపాదించుకున్న వాళ్ళు ఇంత అసహ్యంగా ఎలా ప్రవర్తించగలుగుతారో అర్థం కావడం లేదు.

పురుషుడి కన్న ఎక్కువ స్త్రీ మర్యాద ఎరిగి మసలు కోవాలి. ఈ విషయంలో స్త్రీ కర్తవ్యం మహోన్నతమైనది. ఒక కుటుంబంలో పురుషుడు ఒఠ్ఠి జులాయి అయినా, స్త్రీ యోగ్యురాలయితే ఏ ఒడుదుడుకులు లేకుండా సంసారం చక్కబెట్టుకో గలుగుతుంది.

ఒక సంసారంలో గృహస్థు మరణిస్తే, గృహిణి, సంసార భారం వహించి అంతా నిర్వహించగలుగుతుంది. కాని గృహిణి మరణిస్తే, గృహస్థు బాధ్యత నిర్వహించడంలో సఫలీకృతుడు కాలేడు.

అలాంటి ఉన్నత కర్తవ్యం గల స్త్రీగా పుట్టిన హనుమాయమ్మ... స్త్రీయేనా? సెక్రెటరీ చేతుల్లోని కీలు బొమ్మ.. కులటలకీ వాళ్ళకీ తేడా ఏమిటి?

మరీ హనుమాయమ్మ, లలితాంబ బరి తెగించారు. పైకి మాట్లాడక పోయినా, వాళ్ళిద్దరంటే అందరికీ అసహ్యమే.

టీచర్స్ రూంలో మధ్యాహ్నం రీసెస్‌లో పుస్తకం చదువుతూ కూర్చున్నాను.

హనుమాయమ్మ అన్నది లలితాంబతో “మహా రాణి దిగ్విజయ యాత్ర ప్రారంభమయింది” అని.

లలితాంబ పగలబడి నవ్వింది.

“నాకు కూడ ఎవరన్నా సినిమాలు చూపిస్తే బాగుండు”

మళ్ళీ ఒక వికృతమైన నవ్వు.

"నీకెవరు చూపిస్తార్ట సినిమాలు. నువ్వేమైనా బి.ఏ. చదివి మానేసావా? కాలేజీ మొహం ఎలా ఉంటుందో తెలియదు."

అప్పుడే లేచి హనుమాయమ్మ, లలితాంబల చెంపలు పగులగొట్టుదా మనిపించింది.

మిగతా టీచర్లకు కూడ వారి ధోరణి నచ్చలేదు.

నిర్మల ఇవాళ ఎందుకు రాలేదో అర్థం కావడం లేదు.

నిన్న మాట మాత్రం కూడ నాతో అనలేదు. ఒంట్లో కులాసాగా ఉ ందో లేదో ఎలా తెలుస్తుంది? రేపు కూడ రాకపోతే ఒకసారి వీలు చూసుకుని వెళ్ళి రావాలి.

డైరీ మూసి, ఆలోచనలు ఉక్కిరిబిక్కిరి చేస్తుంటే పడుకున్నది శాంత.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

శాంత పిల్లలకు చెప్పాల్సిన నోట్సు తీసుకుని స్కూలుకు బయలుదేరింది.

"తొమ్మిది కూడ కాలేదు. అప్పుడే ఎక్కడికే అమ్మాయ్?" అన్నది తల్లి సరస్వతమ్మ.

"మొన్న, నిన్న నిర్మలక్కయ్య బడికి రాలేదమ్మా... జ్వరమేమైనా వచ్చిందేమో చూచి వద్దామని" అన్నది శాంత.

సరస్వతమ్మ ఆందోళన వ్యక్త పరిచింది. నిర్మలను కూతురిలాగానే చూస్తున్నది, శాంతకు పరిచయమైనప్పటి నుండి సరస్వతమ్మ.

"ఆదివారం వెళ్ళొచ్చావు గదమ్మా? అప్పుడు కులాసాగానే ఉ న్నదిగదూ?"

"ఆ రోజు బాగానే ఉన్నది. వచ్చే జబ్బులు చెప్పి వస్తయ్యా? ఎందుకు రావడం లేదో... ఆదుర్దా పట్టలేక నేనే అలా వెళ్ళి స్కూలుకు వెళ్దామనుకుంటున్నా" అన్నది శాంత.

"అయ్యో పాపం ... పిచ్చి తల్లి.. ఎంత సరదాగా మాట్లాడుతుందో, చూసిరా"

శాంత రహత్ మహల్ వెళ్ళి నిర్మల ఇంటి గుమ్మంలో అడుగు పెట్టేప్పటికి, నిర్మల చిరునవ్వుతో ఎదురయింది.

"అరే శాంతా! ఇదేమిటి, ఈ వేళప్పుడు? బాబాయి గారి ఆరోగ్యం బాగుంది గదా?" అన్నది నిర్మల ఆశ్చర్యంతో.

"భయపడకు. అలాంటిదేమీ లేదు గానీ... నువ్వు రెండు రోజులు కనబడక పోయేటప్పటికి మాకే భయమేసింది. ఒంట్లో నలతగా ఉందేమోనని ఆదుర్దాగా పరిగెత్తుకొచ్చాను." అన్నది.

నిర్మల నవ్వసాగింది.

"ఓసీ పిచ్చీ... అంత పిరికిదానివా... నేనంటే ఎంత ప్రేమో ఈ పిచ్చికి" అని వచ్చి శాంతను రెండు చేతులలో బిగించి వేసింది.

"బావగారు లేరేమిటి?"

"నువ్వు రాక ముందే వెళ్ళిపోయారు. పనివున్నదంటూ. మన ఉద్యోగమే నయం. వేళా పాళా లేకుండా తిరగక్కర్లేదు."

"పద ... పని ఏమైనా ఉందా?"

"లేదు. నేనూ స్కూలుకే బయలుదేరాను. కాస్త ఆలస్యంగా వచ్చినట్లయితే నువ్వు ఇక్కడికి రావడం వృధానే అయ్యేది."

ఇద్దరూ బయటపడి స్కూలుకు బయలుదేరారు.

స్టేషన్లో దిగి నడక సాగించారు. ఇంకా సమయం ఉన్నదని తాపీగా నడుస్తూ వెళ్తున్నారిద్దరూ.

శాంత ముఖ కవళికలు, ప్రవర్తన చూసి ఏదో చెప్పాలని ఆతృతగా ఉన్నట్లు అనుమానించి... "ఏమిటి పిచ్చీ అలా ఉన్నావ్? ఏమైనా విశేషమా? చెప్పుదూ" అన్నది నిర్మల.

శాంత నిర్విణ్ణురాలయింది... తన మనస్సులోని మాట కనిపెట్టిందనే

సంభ్రమాశ్చర్యాలతో, క్షణ కాలం స్థబ్దురాలయింది శాంత.

"చెప్పు. ఎందుకలా నీలో నీవు బాధపడ్తావ్?"

శాంత జరిగినదంతా పూసగుచ్చినట్లు చెప్పింది. చెప్పి నిర్మల మొహం లోకి తదేకంగా చూసింది. సంఘటన ఆమెపై ఎలాంటి ప్రభావం కలుగ జేసిందా అని, ఏ సలహా యిస్తుందా అని.

"పిచ్చీ... వాళ్ళతో మొట్ట మొదటే సినిమాకు రానని ఖరాఖండీగా చెప్పేయాల్సింది నువ్వు."

"నన్ను అడగకుండానే టిక్కెట్లు తెచ్చి రమ్మని వేధిస్తే, పోక ఏం జేయను అక్కా" అన్నది శాంత.

"నీకు ముందే చెప్పాను. సెక్రెటరీ రెడ్డి దుష్టుడని, జాగ్రత్తగా ఉ ండమనీ. జరిగిందేదో జరిగింది. ఇక ముందయినా వారి జోలికి పోకు" అన్నది నిర్మల హెచ్చరింపుగా.

"ఇహ ఒకేసారి బుద్ధి వచ్చిన తర్వాత మళ్ళీ ఇటువంటి పొరపాటు పని చేస్తానా? ఇప్పుడు జరిగిన దానికి ఏం చేద్దాం? ప్రెసిడెంట్‌తో చెప్పనా?"

శాంత నిర్మల ముఖం లోకి చూస్తూ ఉండిపోయింది.

"ప్రెసిడెంట్ తో చెప్పావనుకో... నీ మాటల మీద నమ్మకం ఏర్పడుతుందని నిర్ధారణ ఏమిటి? అటు రెడ్డి కూడ వున్నవీ లేనివీ అన్నీ చెబుతాడు... హనుమాయమ్మ వాడి పక్షమే. నిన్ను సమర్థించేదెవరు?" అన్నది నిర్మల.

ఇద్దరి మధ్య కొంచెం సేపు గంభీరత వ్యాపించింది.

తిరిగి నిర్మలే అన్నది "ఇంకో విషయం. హనుమాయమ్మ అసలే బజారున పడ్డ రకం. నిన్ను నగుబాటు చేయాలని ప్రయత్నించినా ప్రయత్నిస్తుంది."

"అయితే?"

"ఇంకా అయితే ఏమిటి?"

"ఈ విషయాన్ని ఇంతటితో ఆపివేయ్. మెదలకుండా ఊరుకో"

"మెదలకుండా ఊరుకుంటే రెడ్డిని ఇటువంటి వ్యవహారాల్లో ప్రోత్సహించడమే అవుతుంది. కుక్క అన్న తర్వాత దాలిగుంటలో పొర్లకుండా వుంటుందా? ఎప్పుడో అప్పుడు మళ్ళీ ఇలాంటి చేష్టలు చేయకపోడు. ప్రెసిడెంట్ చెవిని వేస్తే ఈ విషయం... ముందు ముందు మనకు ఉపయోగిస్తుంది."

"అదీ నిజమే"

"ఆలోచించు. నీ ఇష్టమైతే వెళ్ళి చెబుదాం ఆయనకు. నువ్వు కూడా రావాలి."

"రావడానికేం గాని... మరో విషయం..."

"ఇంకేమిటి..."

"నీ ఉద్యోగం విషయం ఆలోచించవద్దా ఏమిటి? ఇంటి పరిస్థితేమో అలా ఉండే, బాబాయి గారు లేవలేని స్థితిలో ఉండిరి. విజయ, దుర్గ, తమ్ముడు చదువుకోవాలా? నీ ఉద్యోగమూ పోతే... ఎలా గడుపుతావు?"

"మరి నన్నేం చెయ్యమన్నావో చెప్పు... మన తప్పు వున్నట్లు మెదలకుండా వూరుకోడం మంచిది కాదేమో" ఉద్విగ్నురాలై అన్నది శాంత.

"ప్రెసిడెంట్ పిల్లలకు నేను ట్యూషన్ చెప్పుతున్నాను. ఎప్పుడో వీలు చూచుకుని నేనే ఆయనతో చెప్తాను. ఎవరు చెబితే వారి మాటలు నమ్మే రకం ఆయన. బుద్ధావతారం. సెక్రెటరీ చెప్పకుండా ఉంటాడా? జాగ్రత్తగా ఆయన చెవిని వెయ్యాలి ఈ విషయాన్ని."

"సరే అలాగే చెయ్"

"ఇక ముందన్నా జాగ్రత్తగా ఉండు. లేకపోతే అక్కయ్య చేత దెబ్బలు తింటావు" నిర్మల నవ్వుతూ అన్నది.

శాంత నిర్మల స్నేహ వైఖరితో పులకించిపోయింది. "నాకు పెద్దక్కయ్య లేకపోతేనేం? నిర్మల నాకు అక్క కంటే ఎక్కువ" అనుకున్నది.

"స్కూలులో పిల్లల్ని కొట్టే రూల్ లేదు. కొత్తే వూరుకోరు.. తెలుసు కదా?"

"కాని నాకు ఏ రూలూ వర్తించదు.. మాట వినకపోతే దబదబా వాయించేయడమే" అని గంభీరత నిలుపుకో లేక నవ్వేసింది నిర్మల.

శాంత ఆమె గొంతుతో గొంతు కలిపింది.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

నిర్మలతో జరిగిన విషయం చెప్పుకుని, చర్చించిన తర్వాత గాని శాంత మనసు కుదుటబడ లేదు.

నిర్మలతో తప్ప ఆ ప్రస్తావన మరెవరితోనూ తేలేదు కూడా.

అలా చెప్పడం వల్ల సానుభూతి, సలహాలు, లేకపోగా ఎదురు తననే శంకిస్తారని భయపడ్డది.

నిర్మలతో చెప్పుకుని, ఆమెతో మనసు విప్పి మాట్లాడిన తర్వాత తలనుండి పెద్ద భారం దించి వేసినట్లుగా అనుభూతి పొందింది శాంత.

హనుమాయమ్మ గాని, మరెవరయినా అనవసరంగా వాగినట్లయితే తగిన జవాబు ఇవ్వాలని దృఢంగా నిశ్చయించుకున్నది శాంత.

స్కూలులో మునుపటిలా హనుమాయమ్మ ఏమీ నోరు జారలేదు. శాంత ముఖంలో కనబడే స్థయిర్యం, ఆమెకు పిరికి మందు పోసి వుండవచ్చు. కొద్దిగా మారిన వాతావరణానికి శాంత కాస్త సంతోషించింది.

ఒకసారి లలితాంబ అలవాటు చొప్పున శాంత రాగానే "రాణీ గారొచ్చారు... పహరా హుషార్!!" అన్నది.

హనుమాయమ్మ నవ్వలేదు. కుక్కిన పేను లాగా దిక్కులు చూస్తూ ఉండిపోయింది.

ఎవరూ నవ్వక పోయేటప్పటికి తను ఒక్కతే నవ్వి, సిగ్గుపడి మొహం ఇంత చేసుకున్నది.

అందరి ముందు, అదిరిపాటుకు మంచి పరాభవమే జరిగింది.

తర్వాత లలితాంబ కూడ నోరెత్తితే ఒట్టు... కిక్కురుమనలేదు.

హనుమాయమ్మ అదిరిపాటు తగ్గడానికి కారణం శాంత నొసలు చిట్లించి కోపంగా చూడడమే... శాంత వూరుకోదు అని హనుమాయమ్మ గ్రహించింది.

అది అలా ఉంచి, ఆరోజు ప్రత్యేకత హెడ్ మిస్ట్రెస్ మేరీ ఆనందం ప్రవర్తన రోజూకన్న విపరీతంగా, భిన్నంగా వుంది.

శాంత స్కూలుకు రాగానే ప్యూను చేత కబురు పంపింది.

శాంత వెళ్ళగానే... "మీ క్లాసు ఫీజు పూర్తిగా వసూలు కాలేదు" అన్నది దురుసుగా. శాంతకు ఉద్రేకం వచ్చింది. మెత్తగా ఉంటే ప్రయోజనం లేదని... తగ్గట్టుగానే "దానికి నేనేం చేయగలను?" అన్నది శాంత.

మేరీ ఆనందం విద్యుద్ఘాతం తగిలినట్లు అయిపోయింది.

శాంత తనంత దురుసుగానూ జవాబు చెబుతుందని ఆమె కలలో కూడా ఆశించలేదు.

వెంటనే తన ధోరణి మార్చుకుని, సాధ్యమైనంత సౌమ్యత మాటల్లో జోడిస్తూ "పిల్లలకి కాస్త గట్టిగా చెప్పండి. అంతే. ఇహ మీరు వెళ్ళవచ్చు." అన్నది.

శాంత వెనుదిరిగి వెళ్ళబోయే వేల్టికి "మరిచా. ఇటు చూడండి." అన్నది మళ్ళీ.

శాంత ఆగి ఏమిటన్నట్లు చూచింది.

"ఇండిపెండెన్స్ డే వస్తున్నది గదా... లోయర్ ఫారమ్స్‌లో పిల్లల్ని హనుమాయమ్మ గారు మీరు కలిసి కొంతమందిని ఏరి చిన్న నాటిక ప్రాక్టీసు చేయించండి."

"హనుమాయమ్మ గారితో కుదరదులెండి. నేను చేయలేను." అంది శాంత నిర్మొహమాటంగా.

"ఎందుకు?"

శాంత నిర్దుష్టమైన జవాబు ఏమీ ఇవ్వలేకపోయింది.

"మీ వ్యక్తిగత తగాదాలు వుంటే వుండవచ్చు గాక. స్కూలు వ్యవహారాలు నే చెప్పినట్లు చేయాల్సిందే.. సెక్రెటరీ గారి మాట ఇది." అన్నది తీవ్రంగా హెడ్ మిస్ట్రెస్.

తిరిగి జవాబు ఆశించకుండానే "ఇవాళ రీసెస్‌లో ఇక్కడికి రండి మీరు. హనుమాయమ్మను కూడా పిలిపిస్తాను. ప్రోగ్రాం తయారు చేద్దాం. ఇహ వెళ్ళండి." అన్నది మళ్ళీ. తనొక నియంత అయినట్లు – తను చెప్పిందే శాసనమయినట్లు.

శాంత విసురుగా బయటకు వచ్చేసింది. ఇవాళ మేరీ ఆనందం విచిత్ర ప్రవర్తనకు కారణం ఆమెకు బోధపడలేదు.

సెక్రెటరీ ఏమన్నా చెప్పాడేమో. అసలు ఈ హెడ్ మిస్ట్రెస్ ఒక టక్కుల మారిది. సెక్రెటరీతో సిగ్గు లేకుండా ఆఫీసు రూంలో గుసగుసలు... పగలబడి నవ్వడం...

ఒక సంస్థను చక్కదిద్దాల్సిన ఆమే అలా నీతి దిగజారిపోయి వుంటే వందలాది పిల్లల గతి ఏమి కాను?

ఆమె క్లాసులో కూర్చున్నా మనసులో చిక్కు చిక్కుగా ఆలోచనలు వ్యాపించినై. ఏమీ చెప్పలేక పోయింది ఆ రోజు.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

చెప్పుకోదగ్గ సంఘటనలేవీ లేకుండానే సంవత్సరం జరిగిపోయింది వెనక్కి.

కాళిదాసు చెయ్యి తగ్గి కాలు అలాగే వున్నది ఔడుగా.

శాంత జీవితం ఒక నిశ్చల ప్రవాహంలో సాగిపోతోంది.

విశ్వనాథం ట్యూషన్లు మానివేసింది శాంత. వచ్చే నూట యాభై తోనే వెళ్ళదీస్తోంది ఎలాగో.

మానేస్తున్నానని చెప్పిన రోజున కారణం పదేపదే అడిగాడు విశ్వనాథం.

ఏమీ లేదని తప్పించుకున్నది శాంత.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

ఆ రోజు ఆదివారం. సాయంత్రం ఆరు కావస్తోంది. కింగ్స్ వే లో తల్లికి చీరె, తమ్ముడికి షర్టింగ్, తండ్రికి గ్లాస్కో ధోవతి కొని ప్యాక్ చేయించుకుని వస్తున్నది.

వాతావరణం చల్లగా ఉంది. కింగ్స్ వే విశాలంగా, ఠీవిగా వున్నా మంచి రద్దీగా ఉంది.

రోడ్డు కిరువైపులా 'ఫారెస్ట్ ఫైర్స్' ఎర్రగా, నిండుగా నవ్వుతున్నాయి. పాట్నీ సెంటర్ లో రోడ్డు దాటలేక ఫుట్ పాత్ మీద నిలబడి పోయింది శాంత. ట్రాఫిక్ మరీ ఎక్కువగా ఉంది. బస్సులూ, టాక్సీలూ రొద చేస్తున్నాయి.

టెలిఫోను ఎక్ఛేంజీ ముందు చెట్టు కింద ఇద్దరు హీరోలు అటుగా పోయే ఆడ పిల్లలకు ఫోజు కొట్టున్నారు.

ఎదురుగా సబానా కాంటీన్‌లోకి ఆంగ్లో యిండియన్ మెయిడ్స్ హస్త స్పర్శల కోసం టీ తాగే వంకతో ఒక్కొక్కరే దూరుతున్నారు.

ఇంతలో ఒక చిన్న కారు వచ్చి శాంత పక్కగా ఆగింది.

శాంత 'ట్రాఫిక్ క్లియరెన్స్' కోసం చూస్తున్నదల్లా ఉలిక్కిపడి అటు చూచింది.

విశ్వనాథం తల బయటపెట్టి –

"శాంతా దేవీ ఇక్కడున్నా వేమిటీ?" అన్నాడు.

తను ఎందుకు వచ్చిందీ శాంత చెప్పింది.

రోడ్డు మీద, కారు ఆపి ఏదో పని ఉన్నట్లు మాట్లాడించడం సభ్యతేనా?

"ఏమిటీ ఈయన తత్వం" అనుకుంటున్నది శాంత.

"అయితే రండి. నాకూ పని ఏమీ లేదు. అలా వెళ్ళి వద్దాం"

"అబ్బే... నాకు పని ఉందండీ. త్వరగా ఇంటికి చేరాలి."

"ఆదివారమే కదండీ. ఇప్పుడే వద్దాం. టాంక్‌బండ్ వరకూ వెళ్ళొద్దాం. మీరు పని లేదని ఎప్పుడూ అనరు కదా?" విశ్వనాథం కళ్ళు చిన్నవి చేసి నవ్వుతున్నాడు.

ఆ నవ్వులో ఇసుమంత అపహాస్యం కూడ ఉండక పోలేదు. ఆ సంగతి శాంత కూడ గ్రహించగల్గింది.

శాంత జవాబు ఇవ్వలేదు. ఆమె కూడ ఒక చిరునవ్వు నవ్వి ఊరుకున్నది.

విశ్వనాథం ఇలా ఎందుకు ప్రవర్తిస్తాడో బోధపడ లేదు శాంతకు. ఆ రోజే ఇంటికి వచ్చినప్పుడు కూడ ఇలాగే నవ్వాడు.

విశ్వనాథం కారు దిగి డోర్ తెరచి పట్టుకుని "రండీ ... మీరు మరీని. అర్థ గంటలో పని మించిపోయింది ఏమిటీ?" అన్నాడు మళ్ళీ రెట్టిస్తూ.

"నా మనసేం బాగోలేదు. ఇంట్లో ఎదురుచూస్తూ వుంటారు కూడ. ప్లీజ్ వెళ్ళి రండి. సారీ!"

"మనసు బాగా లేకపోతే... అలా అలా తిరిగి వస్తే హాయిగా వుంటుంది శాంతా దేవీ. ప్లీజ్ రండి. ఇప్పుడే వద్దాం" అన్నాడు.

శాంతకు ముళ్ళ మీద నిలబడినట్లు వున్నది. "నడి రోడ్డులో నిలవేసి ఈ బలవంతమేమిటి? స్కూలు పిల్లలు గాని, టీచర్లు గాని చూస్తే పెడర్థాలు పట్టిస్తారు. నే నే జవాబు ఇవ్వను?" అనుకున్నదామె.

"ఈ సారికి క్షమించండి. నా మనసేమీ బాగా లేదు."

"గనుకనే రమ్మనేది... అయినా నాపై మీకు నమ్మకం లేకపోతే రావద్దు లెండి. మీకు మా మీద కోపం కూడ వచ్చిందన్న మాట. మా పిల్లలకు ట్యూషను కూడ మానివేశారు." దెప్పినట్లు మాట్లాడాడు విశ్వనాథం.

శాంత ఇప్పుడు కూడా నోరు మెదపలేదు. మనసు లోనే తర్కించుకున్నది. అనవసరంగా విశ్వనాథం గార్ని అనుమానిస్తున్నానా? సినిమా హాల్లో వెకిలి చేష్టలు చేసింది రెడ్డి గారు. ఈయన అలా అసభ్యంగా ఎన్నడూ ప్రవర్తించలేదు. తనకు ఉద్యోగం రావడానికి ముఖ్యమైన కారకుడు ఈయనే. కొన్నాళ్ళు తండ్రికి మందులు కూడ ఇప్పించాడు. ఏవో చిన్న చిన్న సంఘటనలు ఆధారం చేసికొని అనవసరంగా అనుమానిస్తున్నదా తను? ఏమో? అంతా అగమ్యంగా ఉన్నది.

ఆయన చేసిన మేలు గుర్తుకు వచ్చేటప్పటికి ఆమె మనసు ఆయన ముందు అవనతమై పోయింది. ఇక కాదనలేక, ఒక అడుగు ముందుకు వేసింది.

"అలా అపార్థం చేసుకోకండి. మీరు చేసిన సహాయం మేము మరచి పోగలమా? ప్రతి రోజూ అంత దూరం రాలేక మీ ట్యూషన్ మాని వేసాను గాని" అన్నది.

"మాట వరసకు అన్నానంతే... ఎలాగైతేనేం మిమ్మల్ని

ఒప్పించేటప్పటికి తాతలు దిగి వచ్చారండీ...” అంటూ డోర్ తెరిచి “ఇలా కూర్చోండి” అన్నాడు. ఫ్రంట్ సీట్లో కూర్చున్నది శాంత. బలవంతాన ఎవరో కూర్చోబెట్టినట్లు.

విశ్వనాథం కారుని లెఫ్టుకి కోసాడు. తాజ్ మహల్ హోటల్ లో ఫ్యామిలీ రూం లో నుండి రెడ్డి, హనుమాయమ్మ పగలబడి నవ్వుతూ ఒకరి నొకరు పూసుకుని మెట్లు దిగుతూ వుండడం చూచింది శాంత.

విశ్వనాథం చూడలేదు. అతని దృష్టి రోడ్డు మీదకు వున్నది.

శాంత లోలోపలే అసహ్యించుకున్నది హనుమాయమ్మ నాటకానికి.

స్టేట్ ఫోటో సెంటర్, మాంటీస్ రెస్టారెంట్ దాటి పారడైజ్ స్క్వేర్ లో కుడి వైపుకు తిరిగింది కారు.

శాంత అదిరిపడింది. టాంక్ బండ్‌కు పోవాలంటే ఎడమ వైపుకు తిరగాలి.

కాని కుడి వైపుకు తిరిగి, సెంట్రల్ టెలిగ్రాఫ్ ఆఫీసు పక్కగా మళ్ళీ లెఫ్ట్‌కు తిరిగింది కారు.

శాంతకి విశ్వనాథానికి నడుమ అంతవరకు నిశ్శబ్దంగానే గడిచింది.

ఇప్పుడు హృదయవేగం ఎక్కువైంది. ఇప్పుడు జరిగినదంతా కలా, యదార్థమా అనుకుంటున్నది. విశ్వనాథాన్ని నమ్మి తను ఇలా అతనితో బయలుదేరింది. ముందు ఏమి జరిగేదీ అంతా అగమ్యగోచరంగా వున్నది. ఏదో దుస్వప్నం కంటున్నట్లు, ఆమె మొహం భయభ్రాంతమైంది.

సాధ్యమైనంత వరకు పిరికితనం కనబడనీయకుండా “ఇటు ఎక్కడికి వెళ్తున్నారు? టాంక్ బండ్ రూట్ మరచి పోయారేమిటి?” అన్నది శాంత.

ఆమె అన్న మాటలు ఒక పెద్ద హాలులో ధ్వని ప్రతిధ్వనించినట్లు ఆమెకే తిరిగి భయంకరంగా వినిపించినై. కారు ఛర్రున కోడెత్రాచులా ముందుకు దూసుకుపోతూంటే, విశాలమైన సిమెంటు రోడ్డూ, పచ్చటి చెట్లూ, విద్యుద్దీపాలతో వెలిగిపోతున్న పట్టణమూ, రాత్రికీ పగలుకీ మధ్య

సంధి కాలంలో ఆకాశం పులుముకున్న వింత రంగూ, మనుషులూ అంతా వెనుకబడి పోతున్నారు.

విశ్వనాథం ముఖం గంభీరంగా వున్నది. ఆ గంభీరం వెనుక ఎలాంటి గుప్తమైన భావం దాగొని ఉన్నదో? క్షణ క్షణానికి ఆయన ముఖంలో గాంభీర్యత గాఢమవుతున్నది.

శాంత విచలితురాలై "ఇటెక్కడికండీ?" అన్నది.

అప్పటివరకూ ఆమె మాటలే విననట్లు, అప్పుడే శాంత అడిగినది వినబడినట్లు "ఏమిటీ" అన్నాడు.

కారు మరికాస్త వేగం పుంజుకున్నదని అటువంటి పరిస్థితిలో కూడ శాంత గ్రహించగలిగింది.

"టాంక్‌బండ్ ఇటు కాదుగా. ఇటు ఎక్కడికి వెళ్తున్నారు?"

"టాంక్ బండ్‌కు కాదు"

"మరి"

"బంజారా హిల్స్"

"అక్కడ ఏముంది?"

"మా ఇల్లు... పెద్ద తోట. అభ్యంతరమా?"

అప్పుడే చీకట్లు వ్యాపిస్తున్నాయ్. ఆ వేగంలో శాంతకు బయటి ప్రపంచానికే, అస్తిత్వం లేనట్లు, ఆ కారు ఒకటే ప్రపంచంలో నిజమయినట్లు తోచింది. బయట విద్యుద్దీపాల వెలుతురు, చీకట్లు తప్ప మరేమీ కనిపించడం లేదు శాంతకు.

"అయితే ఇక్కడే దింపెయ్యండి. నేను బస్సులో వెళ్తాను." అన్నది.

శాంత మనస్సులో అనిర్వచనీయమైన భయం ఆవరించింది. ఏదో కీడు శంకించింది మనసు.

శాంత ముఖంలోని భావాలు చదివినట్లుగా "మీకేం భయం లేదు.. మిమ్మల్ని మీ ఇంటి దగ్గర దింపుతానుగా" అన్నాడు దృష్టి స్టీరింగ్ మీదే

వుంచి. ముఖం చూడకుండానే భావాలు స్టడీ చేయగలడన్న మాట విశ్వనాథం.

"కాని ఇప్పుడే చీకటి పడిపోయింది. ఇంట్లో అమ్మ ఆదుర్దా పడుతూ ఉంటుంది." అన్నది ఆందోళితురాలై.

కారు నాలుగు మెలికలు తిరిగి ఏటవాలుగా వున్న రోడ్డు చివరికంటా పాకి చిన్న డాబా ప్రహరీ గోడ గేటు ముందు ఆగిపోయింది. చీకటి. నిర్మానుష్యంగా ఉన్నది.

కారు శబ్దం విని లోపలి నుండి చౌకీదారు పరుగెత్తుకొచ్చి గేటు తీసాడు. ఇల్లు కూడ నిర్మానుష్యంగా ఉంది.

విశ్వనాథం సరాసరి గేటులో నుండి డాబా మెట్ల వరకూ పోనిచ్చి కారును ఒక మూలగా పార్క్ చేశాడు. దిగి వచ్చి డోర్ తెరుస్తూ "దిగండి శాంతాదేవీ!" అన్నాడు.

శాంత కారు దిగి ఇవతలకు వచ్చింది.

చౌకీదారు గేటు దగ్గిరే ఉన్నాడు. శాంత గుండె వేగంగా కొట్టుకొంటోంది. విశ్వనాథం అక్కడికి ఎందుకు తీసుకు వచ్చాడో అర్థం కావడం లేదు ఆమెకు.

వరండా లోకి వెళ్ళి స్విచ్ ఆన్ చేసాడు. దీపాలు వెలిగాయ్.

చల్లటి గాలి వీస్తోంది. డాబా ముందు తోటలో చెట్లు తలలూపుతున్నాయ్.

చీకట్లో బంజారా హిల్స్ మీద బంగళాలో దీపాలు కిందికి దిగి వచ్చిన నక్షత్రాల్లా మెరిసి పోతున్నాయ్.

అనంతమైన తమస్సు... గాలిలో ఆధారం లేకుండా వేలాడదీయ బడినట్లు చిందర వందరగా విద్యుత్కాంతి పుంజం.

భరించలేని నిస్తబ్దత. ఏదో వింతలోకం లోకి వచ్చినట్లు అనిపించింది శాంతకు.

డాబా తలుపు తెరిచి స్విచ్ వేస్తూ "ఇలారా శాంతా దేవీ" అన్నాడు విశ్వనాథం.

ముందు గదిలో నాలుగు సోఫాలు; పెద్ద టేబిలూ, దాని చుట్టూ చిన్న కుర్చీలూ ఉన్నై.

గోడకు నాయకుల ఫోటోలు అమర్చ బడి వున్నై.

శాంత లోపలికి అడుగు పెట్టింది. "నేనిక ఆగలేను. త్వరగా ఇంటికి వెళ్ళాలి" అన్నది ఆదుర్దాగా.

ఆ మాట విననట్లే "అలా కూర్చోండి. మీతో ఒక ముఖ్యమైన విషయం మాట్లాడాలి." అన్నాడు తను ఒక సోఫాలో కూర్చుంటూ విశ్వనాథం.

భీత హరిణిలా విశ్వనాథాన్ని చూచింది శాంత. విశ్వనాథం గొంతుకలో చిరుకంపనం, భీరుత్వం పసిగట్ట గలిగింది శాంత. అందుకే శాంత జరుగబోయే పరిణామానికి భయపడ్డది.

ఒక అర్థహీనమైన దృష్టి శాంత వైపు విసిరి, ప్యాంటు జేబు నుండి నోట్ల కట్ట తీసి లేచి నుంచుని శాంతను సమీపిస్తూ "ఇదిగో తీసుకో" అని పెదిమలపై నవ్వు తెచ్చుకున్నాడు.

శాంత చేయి పట్టుకుని తన దగ్గరకు లాక్కొందామని ముందుకు వంగాడు విశ్వనాథం.

చేయి విదిలించి లేచి నిలబడుతూ "క్షమించండి విశ్వనాథం గారూ.. పొరపాటు పడ్డారు... మర్యాదగా తప్పుకోండి." అన్నది కంపిత స్వరంతో.

విశ్వనాథం దగ్గరకు వచ్చాడు. తనను రెండు చేతులతోనూ బంధించబోయే విశ్వనాథాన్ని విదిలించి వెనుకకు తోసింది శాంత.

విశ్వనాథం వెనుకకు పడిపోయాడు టేబుల్ పైకి.

టేబుల్ కొన తలకు కొట్టుకున్నది. తల దిమ్మెక్కింది. తేరుకుని లేచి

"ఇంతేనా శాంతా? ఆలోచించుకో, మించిపోయిందేమీ లేదు" అన్నాడు.

"మీరనుకున్నంత నీచంగా లేము విశ్వనాథం గారూ. మర్యాద నిలబెట్టుకో లేకపోయారు. మీ డబ్బు మీ దగ్గరే ఉంచుకోండి. డబ్బు లేనంత మాత్రాన అంత నైచ్యానికి వొడిగడ్తామనుకోకండి. మీ మేలు మరువ లేనిదే గాని, కారణం లేకుండా ఎందుకు మా మీద మీకు, ఎందుకు అంత జాలి కలిగిందో నాకు ఈ రోజు అర్థమైంది. జాగ్రత్తగా మసలుకోండి" అని విసురుగా బయటికి వచ్చేసింది.

"శాంతా దేవీ" అని బిగ్గరగా అరిచాడు విశ్వనాథం వెళ్ళిపోతున్న శాంత నుద్దేశించి. అప్పుడే ప్రహరీ దాటి రోడ్డుకు చేరింది శాంత.

అటుగా వెళుతున్న టాక్సీ పిలిచి "సికింద్రాబాద్ స్టేషన్ పోనీ" అన్నది కూర్చుంటూ.

విశ్వనాథం అనుకున్నదంతా తలక్రిందులయిపోయింది.

సోఫాలో నెత్తికి తగిలిన బొప్పి సవరించుకుంటూ కూర్చుండి పోయాడు.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

మరునాడు శాంత స్కూలుకు వెళ్ళ లేదు.

టాక్సీలో కూర్చుని ఇంటికి చేరే వరకూ భయంతో వణికిపోతూనే ఉంది. కళ్ళలో నీళ్ళు పొంగి వచ్చినై.

మరునాడు ఇంట్లో కూర్చున్నా, నిన్నటి స్మృతిలో తేలు కుట్టినట్లు బాధ పడుతూనే వున్నది శాంత.

ప్రతి క్షణం విశ్వనాథం పాపిష్టి ముఖం, నోట్ల కట్ట వికృత రూపంలో ఆమె కళ్ళముందు కనిపిస్తూనే వున్నై.

స్త్రీ డబ్బుతో కొనే వస్తువన్న మాట. నాలో ఏమి చూసి విశ్వనాథం

అంత డబ్బు ఎర చూపాడు? అని పదేపదే తర్కించుకొంటోంది శాంత.

ఈ విషయం ఎవరితో నోరు విప్పి చెప్పుకో గలుగుతుంది? అందుకని డైరీ తీసి రాయసాగింది. ఎవరికీ చెప్పలేని విషయం డైరీతో చెప్పుకుంటుందామె.

కానీ డైరీ తీసి వ్రాయబోయే సమయానికి ఏదో అనిర్వచనీయమైన బలహీనతకు లోబడ్డదామె. "ఈ అవమానకరమైన విషయం రాసి డైరీ లోని స్వచ్ఛమైన కాగితాలను ఎందుకు కలుషితం చేయడం?" అనుకున్నది ఆమె.

ఆ భావం రాగానే డైరీ ఒక మూల పడేసింది. కొంతసేపు స్తబ్ధుగా ఎటో చూస్తూ కూర్చుండిపోయింది.

డైరీ పేజీలు చిందరవందరగా పడి వున్నై. అందులో శాంత తన జీవితం లోని సుఖ క్షణాలు, దు:ఖ క్షణాలు రెండూ రాసింది. ఆమె ఇంటర్‌లో చేరినప్పటి నుండి డైరీ రాస్తోంది.

ఎటో ఆలోచిస్తూ, తిరిగి కింద పడిపోయిన డైరీ తీసి పేజీలు తిరగవేసింది.

సెక్రెటరీతో సినిమా హాలులో జరిగిన సంఘటనపై ఆమె దృష్టి నిలిచిపోయింది.

తను ఉపాధ్యాయినిగా చేరినప్పటి నుండీ ఇలాంటి సంఘటనలు జరుగుతూనే వున్నై. స్త్రీని చూస్తే మగవాడికి ఎందుకింత అలుసో...

ఎంతోమంది స్త్రీలు ఆఫీసుల్లో, అన్ని రంగాల్లో ఉద్యోగం చేస్తున్నారు. చిన్న ఉద్యోగస్తురాలి దగ్గర నుండి ఉన్నతోద్యోగస్తురాలి వరకు స్త్రీ అంటే పురుషుడు కాముక దృష్టి తప్ప మరో దృష్టితో చూడడు. స్త్రీ పురుషుడి ఆట వస్తువు. స్త్రీకి సమాజంలో రక్షణ లేదు.

బడికి పోకుండా విచారంగా కూర్చున్న కూతుర్ని చూసి సరస్వతమ్మ "ఒంట్లో బాగా లేదా తల్లీ... అలా ఉన్నావు" అన్నది.

జవాబు ఏమి చెప్పగలుగుతుంది? రాత్రి ఆ సంఘటన జరిగినప్పటి నుంచి, తల్లిదండ్రులకు ముఖం చూపించాలంటే బిడియంగా ఉంది శాంతకు.

"ఏం లేదమ్మా. ఒంట్లో బాగానే ఉంది" అన్నది ఆమె క్లుప్తంగా.

సరస్వతమ్మ తర్వాత ఏమీ అడుగలేదు. కాని కూతురి ముఖం మీది విచార ఛాయలు చూచిన ఆమెకు ఒంట్లో బాగా లేదేమో అని అనుమాన పడ్డది.

ఇంతలో కాళిదాసు "అమ్మాయ్" అని పిలిచాడు.

అంతకుముందు తన తల్లి తండ్రితో ఏదో మాట్లాడడం విన్నది ఆమె. ఆ సంభాషణలో తన ప్రస్తావన కూడ వచ్చింది.

'విశ్వనాథంతో జరిగిన విషయం తెలియలేదు గదా?' అని అనుమానపడింది.

ఆమె వెళ్ళగానే "అలా కూర్చో తల్లీ" అన్నారు.

"ఏవీ! ఆ ఫోటోలు అమ్మాయ్‌కి ఇవ్వు చూస్తుంది." అన్నాడు కాళిదాసు.

సరస్వతమ్మ ఒక కవరు తీసి ఆమె చేతిలో పెట్టింది.

తాము కూడా చూద్దామని ఉత్సాహంతో వస్తున్న దుర్గ, రఘులను వారించింది సరస్వతమ్మ "మీకెందుకు పోయి చదువుకోండి" అంటూ. విజయ చదువుకుంటున్నది.

"పులిపాక వారి సంబంధం జరిగితే బాగుండేదే" అన్నాడు కాళిదాసు భార్యతో.

"రాతలో ఉండొద్దూ... సరేనన్న వాళ్ళే మాట తప్పిరి. ఏం చేస్తాం?"

"ఆ ఫోటోలు చూడు తల్లీ... బెజవాడ నుండి నా స్నేహితుడు పంపాడు" అన్నాడు కాళిదాసు. విషయం ఆమెకూ అర్థమైంది. అయిష్టంగా కవరు తండ్రి మంచం పట్టె మీద పెట్టింది. కవరు జారి

క్రింద పడి, కవరు లో నుండి ఒక ఫోటో జారి గచ్చుపై పడ్డది.

ఆ ఫోటోలో మనిషికి ముప్పై అయిదేళ్ళుంటాయి. కళ్ళు లోతుకు పోయి వున్నై. ధోవతి, చెప్పులు – లాల్చీ, ఇదీ ఆకారం. ఫోటోలో నిలబడి ఉన్నాడు.

“సిగ్గు పడబోకు తల్లీ.. చూడు ఫరవాలేదు” అన్నాడు కాళిదాసు కూతురు సిగ్గుపడి కవరు పెట్టేసిందేమోనని అనుకుంటూ.

“ఆ పడిపోయిన ఫోటో చూడు. పెళ్ళాం పోయిందిట. ఇద్దరు పసి పిల్లలట. పెద్దపులివర్రులో యాభై యకరాల ఆస్తి ఉందట” అంటున్నాడు కాళిదాసు.

సరస్వతమ్మ కూతురి మొహంలోకి తదేకంగా చూస్తోంది.

ఆమె క్షణంలో లోలోపలే ఆలోచించుకుని, దృఢ స్వరంతో “నేనిప్పుడే వివాహం చేసుకోను నాన్నా” అన్నది.

కాళిదాసు, సరస్వతమ్మ ఉలిక్కిపడి కూతురి వైపు చూచారు. కూతురు ఏమన్నదో వారిద్దరికీ సరిగ్గా బోధపడలేదు.

“పెళ్ళి చేసుకోవూ? ఇంకెప్పుడు చేసుకుంటావుట” అన్నది సరస్వతమ్మ కూతురి ధోరణి నచ్చక.

“ఏమో చెప్పలేను. ప్రస్తుతం పెళ్ళి చేసుకోనని నిశ్చయించుకున్నానమ్మా”

“ఇహ అన్నీ నీ యిష్టమేనేమిటీ... సంపాదిస్తున్నానని. అంతా నీదే పెత్తనమనుకోకు. ఇంకా పెద్దవాళ్ళం బతికే ఉన్నాం” సరస్వతమ్మ కోపం పట్టలేక పోయింది.

ఇన్నాళ్ళూ కాళిదాసు చదువు మిషతో పెళ్ళి వాయిదా వేస్తూ వచ్చాడు. భర్త ఒప్పుకున్న వేళ్టికి కూతురే అడ్డు పెడ్తున్నది. “పెళ్ళయితే గానీ పిచ్చి కుదరదు, పిచ్చి కుదిరితే గాని పెళ్ళి కుదరదు” అనుకున్నది సరస్వతమ్మ.

కాళిదాసుకు తెలుసు ఇలాటి సమయాన చివాట్లతో లొంగదీసే ప్రయత్నం చేయకూడదని. సౌమ్య కంఠంతో "నీకు అనుభవం లేదు తల్లీ. మేమేం చేసినా నీ మేలు కోసమే కదా. చెప్పినట్లు చెయ్యి" అన్నాడు కాళిదాసు.

శాంత తలవంచుకున్నది... "లేదు నాన్నా. నా పెళ్ళి విషయంలో మీరు బాధపడబోకండి. ఈ విషయంలో నన్ను బలవంతం చేయకండి. నేను అన్నీ ఆలోచించే చెబుతున్నాను." అన్నది దృఢ చిత్తంతో.

సరస్వతమ్మ ఏ విషయంలోనైనా వూరుకుంటుంది గాని, కూతురి పెళ్ళి విషయంలో మాత్రం తను చెప్పినట్లు చేయమంటుంది. ఆమెకు ఓర్పు నశించిపోతోంది.

"నీ మాట నీదేనన్న మాట. ఏమిటీ నీవు ఆలోచించిందీ?" అన్నది సరస్వతమ్మ.

"కాసేపు నువ్వూరుకో" అన్నాడు కాళిదాసు భార్యకు కోపం ఎక్కువవుతోందని కనిపెట్టి.

"పోనీ నీ ఉద్దేశ్యమేమిటో చెప్పు తల్లీ!" అన్నాడు కాళిదాసు కూతురి వైపు తిరిగి సానునయంగా.

శాంత తల వంచుకుని కూర్చుండి పోయింది జవాబు చెప్పకుండా.

"మేమిట్లా వాగడమేగాని, నువ్వు నోరెత్తి సరైన మాట మాట్లాడ వన్న మాట" అన్నది సరస్వతమ్మ.

శాంత తల ఎత్తి చూచి "ఇంకా ఏమి చెప్పాలి? మీకేమీ పరిస్థితి అర్థం చేసుకుందామని లేదు. నేను పెళ్ళి చేసుకుని నా దారిన నేను పోతాను. నాన్న కాలూ చేయీ నయంగా లేదు. విజయ, రఘు, దుర్గలు చదువుకోవాలి. నా దారిన నేను పోతే ఇంత సంసారం ఎట్లా నడుపుతారు? ఇంకా నా పెళ్ళికి అప్పు చేయకుండా అసలు కుదరదు. అప్పు చేసి పెళ్ళి చేసుకునే కన్నా, అసలు చేసుకోకుండా వుండడమే

నయం. నేను చెప్పింది ఆలోచించండి మీరు. నేను పెళ్ళి చేసుకోను" అన్నది నిశ్చలంగా.

కాళిదాసు వదనంలో గర్వ భావం తొణికిసలాడింది కూతురి త్యాగబుద్ధికి, విజ్ఞతకు.

కాని ఆ భావం కొంతసేపే వున్నది ఆయన ముఖంలో. సాయం సమయాన ఆకాశం క్షణానికో రంగు మార్చుకున్నట్లు వెంటనే ఆయన ముఖంలో విచారపు నీడలు ఆవరించినై. "తన కాలూ చెయ్యీ బాగుంటే కూతురి పెళ్ళి లక్షణంగా జరిపే వాడిని కదా" అని అనుకుని నిట్టూర్చాడు భారంగా.

ఆ కాసేపట్లోనే తను ఎంతో వృద్ధుడైనట్లు, అశక్తుడయినట్లు, కాళ్లూ చేతులూ అన్నీ పడిపోయినట్లు బాధ పడ్డాడు.

అంతటితో పెళ్ళి విషయం విరమించుకున్నది సరస్వతమ్మ.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

మర్నాడు శాంత స్కూలుకి కాస్త ఆలస్యంగా వెళ్ళింది. అసలు వెళ్ళాలని లేదు. ఇవాళ కూడా సెలవు పెడ్దామని అనుకుని బద్ధకంగా కూర్చుండి పోయింది. కాని ఎన్నాళ్ళని ఇంట్లో కూర్చోవడం? ఇంట్లో కూర్చున్నా ఏమీ తోచడం లేదు. అందుకని తాపీగా తయారై స్కూలు చేరింది శాంత.

ఒక రోజులోనే వాతావరణమంతా భిన్నంగా కనపడింది శాంతకు. కొన్ని నెలల తర్వాత వెళ్ళినట్లు అనుభూతి పొందింది.

టీచర్స్ రూం లో కూడా వాతావరణం స్తబ్దుగా ఉంది. హనుమాయమ్మ, లలితాంబలు కూడ ఇవాళ ఏమీ వదరడం లేదు. మేరీ ఆనందం ముఖం అత్యంత గంభీరంగా ఉంది. హెడ్ మిస్ట్రెస్ రూంలో ఆ

స్కూలులోనే చదివే ఒక అమ్మాయి వున్నది. పక్కనే ఒక ముసలావిడ. ఆమె ముఖంలో నిరాశ, దు:ఖం, క్రోధం తొణికిసలాడుతున్నాయ్.

శాంతకు సందర్భం ఏమిటో అర్థం కాలేదు. హెడ్ మిస్ట్రెస్ టేబుల్ ముందు సెక్రెటరీ రెడ్డి కూడ కూర్చుని ఉన్నాడు.

సంగతేమిటో కనుక్కుందామని నిర్మల కోసం చూసింది శాంత.

నిర్మల అప్పుడే క్లాసుకి వెళ్ళిపోయింది. శాంత ఉత్సుకత అణుచుకుని, తన క్లాసు లోకి వెళ్ళిపోయింది.

ఫస్ట్ పీరియడ్ కాగానే శాంతకు దారిలో నిర్మల కలిసింది. కాని విశేషాలేవీ మాట్లాడలేదు. హడావుడిగా వెళ్ళిపోయింది. కాని నిర్మల ముఖంలోని భావాలు శాంత ఉత్సుకతను మరీ ఎక్కువ చేసాయి.

మధ్యాహ్నం రీసెస్‌లో శాంతను ఒక పక్కకు పిలిచి "నీకు ఈ సంగతి తెలిసిందా?" అన్నది మెల్లిగా.

శాంత గుండె కొట్టుకొంటూన్నది వేగంగా! "నాకు ఏమీ తెలియదు అక్కా. ఏమయిందో చెప్పు"

నిర్మల ఎవరయినా చూస్తున్నారేమోనని యిటూ అటూ చూసి – "నిన్న ఒక ఘోరం జరిగింది" అన్నది.

"ఏమిటో చెప్పు చంపక"

"రేవతి తెలుసుగా.. ఫిఫ్త్ ఫారం చదువుతున్నది. ఆ పిల్లని నాశనం చేశారు..." అసహ్యం, క్రోధం మిళితమైన స్వరంతో అన్నది నిర్మల.

"ఎవరో తెలిసిందా?"

"తెలియటానికేం తెలిసింది. కాని కప్పి పెడుతున్నారు"

"అంటే"

"సెక్రెటరీ రెడ్డేనని ఆ పిల్ల ఏడుస్తూ స్వయంగా చెప్పింది"

"ఆ... రెడ్డా..." నోరు తెరిచింది శాంత.

శాంతకు సినిమా హాల్లో అతని వెకిలి ప్రవర్తన గుర్తుకు వచ్చింది.

"మేరీ ఆనందానికి కూడా భాగం ఉన్నది ఈ వ్యవహారంలో. రేవతిని మేరీ ఇంటికి రమ్మన్నది ఏదో పని ఉన్నదని. రేవతి ఇల్లు పికెట్ లో వుంది. బీదవాళ్ళు.. తండ్రి లేడు. ముసిలి తల్లి ఒక్కతే ఉన్నది. హెడ్ మిస్ట్రెస్ రమ్మన్నది గదా అని ఇంటికి వెళ్ళి తల్లితో చెప్పి మేరీ ఇంటికి వచ్చింది. పాపం తల్లి గుడ్డలు కుట్టి కూతుర్ని చదివిస్తున్నదట..." అని ఎవరైనా చూస్తున్నారేమోనని ఆపింది నిర్మల.

శాంత శిలావతుగా వింటూ వుండి పోయింది.

"రేవతి హెడ్ మిస్ట్రెస్ ఇంటికి వెళ్ళేటప్పటికి అక్కడ సెక్రెటరీ వున్నాడట. తర్వాత జరగాల్సింది జరిగింది. ఆ అమ్మాయికి తండ్రి, అన్నలు ఉంటే ఏం చేసేవారో?"

"హెడ్ మిస్ట్రెస్‌కు ఏమొచ్చిందట?"

"హెడ్ మిస్ట్రెస్ ఇలాంటివెన్నో చేసింది. దానికి నీతీ నిజాయితీ వుంటేగా? తనే స్వయంగా బాగోతం నడుపుతూ వుంటుంది సెక్రెటరీతో... పాపిష్టిది"

"పోలీసు రిపోర్టు ఇప్పిస్తే సరిపోయేదిగా" శాంత ఉత్తేజితురాలై అన్నది.

"భయపడేది ఏముంది? రెడ్డిగాడేనని తెలుస్తూనే వుండె"

తను అన్న మాటలు తనకే నిస్సారంగా తోచినై. రెండు రోజుల క్రితం విశ్వనాధం చేసిన రభసకు తను కూడ పోలీసు రిపోర్టు ఇవ్వవచ్చు. మరి తను ఎందుకు భీరువులా వూరుకున్నది?"

అందరికీ తెలిసి పోతుందనే భయంతో తగినంత రుజువు; సాక్ష్యం లేక తను చెప్తే లోకం ఎంత నమ్ముతుందో, రేవతి చెప్పినా అంతే నమ్ముతుంది. ఒకవేళ రేవతి పోలీసు రిపోర్టు యిచ్చినా, రెడ్డి డబ్బు ఎర చూపి కేసును హుష్ కాకి చేస్తాడు. ఈ పిల్ల నలుగురి దృష్టిలోకి రావడం తప్ప ఒరిగేదేమీ ఉండదు. నిర్మల కూడ అదే భావం వెళ్ళబుచ్చింది.

"మరి ఏం జరుగుతుంది ఇప్పుడు?" అన్నది శాంత ఓడిపోయిన దానిలా.

"ఆ ముసలావిడ న్యాయం చెప్పమని వచ్చింది. ఒకటే ఏడుపు. ఏమవుతుంది? ఏమీ గాదు"

"మన టీచర్లంతా ప్రెసిడెంట్ దగ్గరకు పోయి, అంతా చెప్పి రిపోర్టు ఇప్పిస్తే?"

"మళ్ళీ మొదటికి వస్తావేమే పిచ్చీ! ఈ కాలంలో డబ్బు వున్న వాడిదే ప్రపంచం. చివరికి న్యాయం వాడిదే నంటారు. రేవతిని, ముసలమ్మని రెడ్డి తన కారులో వాళ్ళ ఇంటికి గామోసు పంపేశాడు. ముసలావిడకు నోట్ల కట్టలు పడేసి నోరు మూసినట్లున్నారు. రేవతి చేత ఏదో కాగితం రాయించుకున్నార్ట. ప్యూను తలుపు సందులో నుండి చూచాట్ట. చెప్పాడు. రచ్చకెక్కితే.. ఆ పిల్ల భవిష్యత్తు – పెళ్ళీ పెటాకులు – ఏంగాను?" అన్నది నిర్మల.

శాంత దిగాలు పడి పోయింది.

"తప్పు ఎవరిదైనా... శిక్ష స్త్రీకే. శాంతా దీనికి విరుగుడు జరిగే దాకా స్త్రీ అధ: పాతాళం లోనే పడి వుంటుంది" అన్నది నిర్మల విచారంగా.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

బడి వదిలి పెట్టారు. పిల్లలంతా బిలబిలా వెళ్ళిపోయారు. ప్యూను క్లాసు తలుపులు మూసి వేస్తున్నాడు ఒక్కొటొక్కటీ. టీచర్లందరూ అలిసిపోయి ఉసూరుమంటూ ఇంటి దోవ పట్టారు. కొందరు ట్యూషన్స్ టైమయిందని త్వర పడుతూ వెళ్తున్నారు. శాంత ఆఫీసు వరండాలో నిర్మల కోసం చూస్తూ నిలబడ్డది. రెండు

రోజుల క్రితం విశ్వనాథం నేర్పిన గుణపాఠం గురించి నిర్మలతో చెప్పాలని అనుకుంటున్నది శాంత. విశ్వనాథం పిల్లల ట్యూషన్ మానినప్పటి నుండి జీతం చాలడం లేదు. తండ్రికి చెయ్యి పూర్తిగా నయమై పోయింది. కాలు ఇప్పుడిప్పుడే కదపగలుగు తున్నారు. ఇప్పుడు గనుక అశ్రద్ధ చేస్తే ఇంతవరకు చేసినదంతా నిష్ఫలమై పోతుంది. నిర్మల ద్వారా రెండు మూడు ట్యూషన్‌లు సంపాదిద్దామని కూడ శాంత ఉ ద్దేశ్యం. ఆ విషయం కూడ నిర్మలను అడుగుదామనుకొన్నది.

ఇంతలో ప్యూను వచ్చి ఒక కాగితం ఇచ్చాడు.

శాంత ఇది ఏమిటా అని భయపడ్డది. మడత విప్పి చూచింది. హెడ్ మిస్ట్రెస్ రాసింది అది.

“సెక్రెటరీ గారు మీతో ముఖ్య విషయం మాట్లాడదలుచు కున్నారు. ఒకసారి వచ్చి పోవాల్సింది” కింద మేరీ ఆనందం సంతకం చేసింది.

క్షణ కాలం శిలావతుగా వున్న చోటే నిలబడి పోయింది. ఏమి చేయడానికి పాలు పోలేదు.

తర్వాత ధైర్యం తెచ్చుకుని మెల్లిగా ఆఫీసు రూం లోకి వెళ్ళింది. సెక్రెటరీ రెడ్డి ముఖం గంభీరంగా ఉంది. ప్రెసిడెంట్ కూడ పక్కనే ఉ న్నాడు.

విషయమేమిటా అనే ఆలోచనలో, తత్తరపాటులో ఆమె వారికి అభివందనం చేయడం కూడ మరచి పోయింది.

ప్రెసిడెంట్ కోపంగా వున్నట్లు కనిపించాడు.

శాంతను ఎదురుగా ఒక ఖాళీ కుర్చీ వుంటే, కూర్చోమని నొసటితో సంజ్ఞ చేశాడు.

తనను పిలవనంపడం లోని అంతరార్థమేమిటో అర్థం కాలేదు శాంతకి. బంజారా హిల్స్ లోని సంఘటన జ్ఞప్తికి వచ్చింది.

ఈ విషయం ప్రెసిడెంట్‌కు తెలిసిందేమో. కారులో వెళ్తుంటే

చూసారేమో ఎవరైనా?

నేరస్తురాలిలా తల వంచుకుని కూర్చుంది శాంత.

"ఈవిడ మీద ఇది మొదటిసారి కాదండీ రిపోర్టు రావడం. ఇదివరలో చాలసార్లు వచ్చినయ్యండీ" అన్నాడు రెడ్డి ఆయనతో.

శాంత నిర్విణ్ణురాలయింది.

"ఏవమ్మా.. ఇది బడి అనుకున్నావా, సానికొంపనుకొన్నావా... రేవతిని నీతో నిన్న ఎందుకు తీసికెళ్ళాల్సొచ్చింది?" అన్నాడు కోపంతో ఆయన.

శాంత స్థానువులా చూస్తూ ఉండిపోయింది. సెక్రెటరీ రెడ్డి ఏదో షడ్యంత్రం పన్నాడు. మెదలకుండా వూరుకోగూడదు.

"మీరనేదేమిటో నాకర్థంగావడం లేదు. నేనెవరినీ ఎక్కడికీ తీసుకుపోలేదు" అన్నది శాంత విషణ్ణ వదనంతో.

సెక్రెటరీ రెడ్డి ఒక విషపు నవ్వు విసిరాడు.

"అయితే నేనే అబద్ధం చెబుతున్నానన్న మాట... అబద్ధమాడాల్సిన ఖర్మ మాకేంబట్టిందీ?" అంటూ ఒక కాగితాన్ని ఆమె చేతికిచ్చాడు.

"దీనికి సంజాయిషీ చెప్పవమ్మా" అన్నాడు విసురుగా. ముసలి వాడేమో, మరీ ఉద్రేకంతో వణికి పోతున్నాడు.

శాంత తల తిరిగిపోతోంది. కాగితంలో ఉన్నది చదివి. "ఎవరో కావాలని పన్నిన పన్నాగం ఇది... నాకేమీ తెలియదు" అన్నది.

ప్రెసిడెంట్ కోపంతో కంపించి పోయాడు.

"అబద్ధమాడితే ప్రయోజనం కన్న నష్టమే ఎక్కువ కలుగుతుంది. ఆ అమ్మాయే స్వయంగా నీవు తీసికెళ్ళావని రాసిస్తే నమ్మమంటావా, వద్దా? ఆ అమ్మాయికి ఏదో ట్యూషన్లు ఇప్పిస్తానని చెప్పి తీసికెళ్ళావట... తర్వాత.."

కోపంతో ఇక మాట్లాడలేక పోయాడు... కొంతసేపు ఆగాక,

తమాయించుకుని "ఆ అమ్మాయి స్వహస్తాలతో రాసిన కాగితం చూస్తివి... అందరూ నీవే ఆ పని చేసినదని అంటున్నారు. సెక్రెటరీ గారు పోలీసు రిపోర్టు యిస్తానని బయలుదేరితే నేనే ఆపాను. ఏదో బుద్ధిమంతురాలివి అనుకున్నాను. నా కూతురుగా భావించి వెంటనే ఉద్యోగమిచ్చాను. చివరికి ఇదా నువ్వు చేసేది" అన్నాడు.

తన స్వంత కూతురు కళంకం తెచ్చుకున్నట్లు బాధ పడ్తున్నాడు ఆయన.

"మీకు నాపై నమ్మకం ఉంటే నమ్మండి. యదార్థంగా నేనీ విషయం ఎరుగనే ఎరుగను. సెక్రెటరీ గారు పగ దీర్చుకున్నారు. అంతే" అన్నది శాంత.

ఆ రోజు సినిమా హాలులో సెక్రెటరీ ప్రవర్తన ఏకరువు పెడ్దామనుకున్నది కానీ ఆమె గొంతు పెగలలేదు.

ప్రెసిడెంట్ శాంత మొహం పరిశీలనగా చూసాడు. ఆమె నిర్దోషేనేమో అని అనుమానం కూడ కలిగింది ఆయనకు. అందుకని సందేహాస్పదంగా సెక్రెటరీ ముఖంలోకి చూచాడు.

"నీవు బాధ్యురాలివి కాదనడానికి నిదర్శన మేమీ లేదు. ఆ అమ్మాయే స్వయంగా రాసిన కాగితం దీనికంతటికీ నీవే కారకురాలివని చెబుతున్నది" అన్నాడాయన.

"ఇది నాకు విరుద్ధంగా కావాలని చేసినది. అంతకన్న ఎక్కువ నేనేం చెప్పను?"అన్నది శాంత.

"బడికి చెడ్డపేరు నిముషంలో వస్తుంది. మంచి పేరు సంపాదించడం కష్టం. మీరు ఈ స్కూలులో పని చేయనక్కర్లేదు. ఇది నా తండ్రి స్మృతి చిహ్నంగా కట్టిన బడి. ఎలాంటి అపకీర్తి వచ్చినా నేను సహించలేను" అన్నాడు ఆయన.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

శాంత ఇవతలకు వచ్చి చూస్తే నిర్మల కనపడలేదు. శాంత వెళ్ళిపోయిందేమోనని ఆమె కూడా వెళ్ళింది. శాంత ఇంటికి ఎలా చేరిందో ఆమెకే తెలియదు.

భవిష్యత్తు మహా రాక్షసిలా ఆమె కళ్ళముందు కరాళ నృత్యం చేస్తున్నది.

ఇటు తండ్రికి ఒకటి రెండు నెలల్లో పూర్తిగా తగ్గిపోయే సూచనలు కనిపిస్తున్నాయి. మధ్యాంతరంగా ఇదొకటి వచ్చి పడ్డది.

ఉద్యోగం పోయినట్లే లెక్క... ఉద్యోగం పోవడమే గాక, ఒక కళంకం తనకు అంటగట్టారు. నేను అసలు ఎరుగని దానికి శిక్ష అనుభవించాల్సి వస్తోంది. డబ్బు గల వాళ్ళు చేసే పనులివి.

హనుమాయమ్మ, లలితాంబ ఈ అపవాదు నాన్నకు ఎలాగో అలా తెలిసేలా చేస్తారు. నాన్న కూడ నన్ను అనుమానిస్తే...

ఏమో? నాన్న అనుమానించరు. నా సంగతి ఆయనకు బాగా తెలుసు.

కాని ఆయనకు మందులు ఎలా?

సెక్రెటరీతో సఖ్యతగా ఉన్నట్లయితే ఇంత జరుగకపోను.

ఆయనను మంచి చేసుకోవడం అంటే మాన మర్యాదలు వదులుకోడమే... ఇంటి పరిస్థితులు చక్కబడేటంత వరకు తెలివితో మసులుకోవాల్సింది.

తన ఆలోచనలకు తనే అసహ్యించుకుంది శాంత. తన సంసార పరిస్థితి ఎంత హీనాతిహీనంగా వున్నా తను అలాంటి పని ఎన్నడూ చెయ్యదు.

హనుమాయమ్మ, లలితాంబ డబ్బు కోసం మాన మర్యాదలు పోగొట్టుకున్న వాళ్ళు... సెక్రెటరీ దృష్టిలో వేశ్యలకన్న హీనం వాళ్ళు. ఒకప్పుడు వారిని తన లాగే లోబరచుకొని వుండవచ్చు.

తను తృణీకరించింది. వాళ్ళు బోనులో చిక్కుకున్నారు. అంతే తేడా.

హనుమాయమ్మ, లలితాంబ గుర్తుకు రాగానే ఆమె మనస్సు వారియడల ద్వేషంతో నిండిపోయింది.

ఎన్ని కష్టాలు వచ్చినా తను మార్గం తప్పదు.

ఆమె కళ్ళలో నీరు వుబికి వచ్చింది.

స్త్రీ వివశత నాధారం చేసుకొని లోకం ఎందుకు ఆమెతో చెలగాటమాడుతుంది? సామాజిక వ్యవస్థతో సర్వశక్తులూ పురుషుడి చేతిలోనే కేంద్రీకృతమై వున్నై. స్త్రీని సరిగా జీవించనియ్యదు ఈ సమాజం. తను చెప్పినట్లు కీలుబొమ్మలా ఆటలాడే ఆడదంటేనే పురుషుడికి ఇష్టం.

ఇంట్లో తండ్రితో ఆ విషయం ఎలా చెప్పాలో అర్థం కాలేదు శాంతకు.

గుమ్మంలో అడుగు పెడుతున్న శాంతకు చెల్లెలు దుర్గ సంతోషంతో ఎదురువచ్చి కావిలించుకుంది.

"ఏమిటీ అల్లరి... వెళ్ళి చదువుకో పో" అన్నది విదిలిస్తూ శాంత.

దుర్గ నీరు కారిపోయింది. ఎన్నడూ అక్కయ్య తనను కోపగించుకోలేదు. అక్కయ్య నిష్కారణమైన కోపానికి ఆశ్చర్యపడ్డది దుర్గ. మొహం ఇంత చేసుకుని చదువుకోడానికి వెళ్ళిపోయింది.

తర్వాత శాంత తన నిష్కారణమైన కోపానికి చింతించింది.

అనవసరంగా ఎందుకు కేక వేసానా అని బాధ పడ్డది.

బిక్కుబిక్కు మంటూ నిలబడ్డ చెల్లెలి దగ్గరకు వెళ్ళి తల మీద చేయి వేసి "కోపమొచ్చిందా?" అన్నది.

దుర్గ కళ్ళల్లో నీరు పైకి పొంగి వచ్చింది. అక్క మాటాడించగానే, వచ్చి నవ్వుతూ కావిలించుకున్నది.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

ఉద్యోగానికి ఉద్వాసన జరిగినప్పటి నుండి శాంత ఎక్కడికీ వెళ్ళకుండా ఇంట్లోనే వుంటున్నది.

శాంత తండ్రికిగాని, తల్లికి గాని ఉద్యోగం వదలి పెట్టడానికి కారణం చెప్పలేదు.

"ఉన్నట్టుండి ఎందుకు తీసేశారే ఉద్యోగంలో నుండి" అన్నది సరస్వతమ్మ.

"ట్రెయిన్డ్ టీచర్లు ఎవరో వచ్చార్ట. నేను ట్రైన్డ్ కాదుగా" అన్నది శాంత.

"పోనీలే అమ్మా. ఇంటి పట్టున వుండు... నాన్నకు తగ్గుతోంది. అంతవరకూ ఏదో ఒకటి చూద్దాం" అన్నది తల్లి.

ఇంట్లో సానుభూతి వాక్యాలు శాంత ఉదాసీనతను మరీ ఎక్కువ చేస్తున్నై.

ఒక వైపు అపవాదు వచ్చిందనే దిగులు.

మరో వైపు కుటుంబ పరిస్థితి ఎలా చక్కబడుతుందా అనే విచారం.

నిర్మల అప్పుడప్పుడూ వచ్చి బాధపడవద్దని; ఎక్కడో ఒకటి చూద్దామని, ఎన్నో విధాల సానుభూతి చూపి ధైర్యం చెప్పేది.

శాంత తల్లి దగ్గర గాని, తండ్రి దగ్గర గాని హృదయం విప్పి సలహాలడగడానికి సంకోచించదు. వారిద్దరి స్నేహం అలాంటిది.

"మళ్ళీ కొత్త ప్రయత్నమే గదక్కా. ఇంత త్వరగా ఉద్యోగం ఎలా దొరుకుతుంది?" అన్నది శాంత నిరాశగా.

శాంత కంఠంలో నిర్వేదం, నిరాశ గ్రహించిన నిర్మల "ఇవాళ కాకపోతే రేపు దొరుకుతుంది. నీకెందుకు నేనెక్కడైనా ట్యూషన్లు ఇప్పిస్తాలే" అన్నది ధైర్యం చెబుతూ నిర్మల.

"నాన్న ఆరోగ్యమే నాకు బెంగగా ఉంది. పూర్తిగా తగ్గిపోవచ్చింది.

సమయానికి ఇదొకటి. ఆయన వైద్యం మళ్ళీ మూలబడింది... ఎలాగో అర్థం గావడం లేదు”

నిర్మల ఆలోచనలో పడిపోతుంది. ఒక రోజున శాంత దగ్గరకు వచ్చి నిర్మల అనునయ స్వరంతో “నేనొకటి చెప్తా. వింటావా?” అన్నది.

జవాబు ఏమీ ఇవ్వకుండా నిర్మల వైపు ప్రశ్నార్థకంగా చూస్తూ వుండిపోయింది శాంత.

“రెండు ట్యూషన్లు కుదిర్చాను. నలభై యిస్తామన్నారు. చెప్తావా... నాన్న మందులకైనా వస్తుంది” అని అన్నది నిర్మల.

శాంతకు కాస్త ఆశారేఖ ఉదయించింది.

“ఇదిగో ఈ వంద వుంచు... ఇవాళ ఆయనకు తెలిసి కోప్పడ్డారు. ఇబ్బంది పడతారేమో... ఇవ్వమన్నారు. తర్వాత చూచుకోవచ్చు” అని వంద రూపాయల నోటు ఇచ్చింది నిర్మల శాంతకు.

డబ్బు పుచ్చుకుంటున్న శాంత చేతులు వణికినై. కళ్ళల్లో నీళ్ళు గిర్రున తిరిగినై.

“నిన్ను కూడ ఇబ్బంది పెడ్తున్నాను”

“బాబాయికి మందు ఇప్పించు. తగ్గిపోవచ్చింది గదూ. అంతా చక్కబడిపోతుంది. బాబాయి కోసం నేను ఇస్తున్నా ననుకో. తీసుకోపోతే... దెబ్బలు తింటావు నా చేతిలో ఇవాళ” అన్నది చిలిపిగా.

శాంత పరిస్థితి గ్రహించిన నిర్మల అంతా చక్కబడే వరకూ తను కాస్తయినా సహాయం చేయాలని నిశ్చయించుకున్నది. కాళిదాసు ఆరోగ్యం బాగుపడితే ఎక్కడో అక్కడ ఉద్యోగం కుదురుతుంది. వదలి పెట్టిన కంపెనీ లోనే మళ్ళీ నౌకరీ యివ్వవచ్చు... అనుకున్నది నిర్మల.

“ఎక్కడ తెచ్చావో యీ డబ్బు చెప్పు” అన్నది శాంత.

“రాత్రి కన్నం వేశా పక్క యింట్లో” అన్నది నవ్వుతూ నిర్మల.

“ఎక్కడైనా అప్పు తెచ్చావా?.... చెప్పాలి, కుదరదు” అన్నది శాంత.

"ఆయన ఎక్కడో తెచ్చి యిచ్చారు. నాకు తెలియదు. ఆఫీసులో ఎడ్వాన్స్ తీసుకున్నారు కామోసు." అన్నది నిర్మల.

"వద్దు అక్కా.... తీసుకెళ్ళి ఇచ్చి వేయమను.. మీకు ఇబ్బంది అవుతుంది"

"నేను నీకు ఇవ్వడం లేదు. నీకు యిచ్చినప్పుడు అలాగే తిప్పికొద్దువు గాని.... మా బాబాయికి యిస్తున్నాననుకో.... మాట్లాడకుండా తీసుకో... అంతే" అన్నది నిర్మల..

నిర్మలకు కోపం వస్తున్నదని గ్రహించి అంతటితో ఆ సంగతి విరమించింది.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

నిర్మల వారంరోజుల్లో మరి రెండు ట్యూషన్లు యిప్పించింది నిర్మల.

నాలుగు ట్యూషన్లు చెబితే డెభై రూపాయలు వచ్చేవి.

సరస్వతమ్మ మళ్లీ అన్న గారికి డబ్బుకోసం రాయక తప్పలేదు.

శాంత ఎన్నో చోట్ల ఉద్యోగ ప్రయత్నం చేసింది.

ఒక్క ప్రయత్నమూ సఫలం కాలేదు. ఎన్ని యిబ్బందులు పడుతున్నా తండ్రి వైద్యం మానలేదు... ఎలాగో అవస్థ పడుతూనే వైద్యం యిప్పిస్తూనే వుంది. మరో సంవత్సరం అలాగే గడిచింది.....

ఈ సంవత్సరమంతా సమాజ పోకడ పరిశీలిస్తూనే వుంది శాంత.

ఆమె పరిశీలనకు సారాంశం... ఆమె ప్రశ్నకు జవాబు –

"స్త్రీకి సమాజంలో రక్షణ లేదు... స్త్రీ యెడల పురుషుడి వైఖరి మారాలి" అని....

కాళిదాసు కాలూ చెయ్యీ రెండూ తగ్గినై. మామూలుగా నడవ గలుగుతున్నాడు. కొన్నాళ్ళు విశ్రాంతి తీసుకొనడం మంచిదని డాక్టరు

చెప్పాడు. తన ఆరోగ్యం బాగుపడిందని, తిరిగి నౌకరీలో చేరుతానని కబురు పెట్టాడు కాళిదాసు.

అయ్యరు అల్లుడు ఏమీ గొడవ పెట్టకుండానే అందుకు సమ్మతించాడు.

మరో ఆరునెలలు గడిచిపోయినై. కాళిదాసుకు పూర్తిగా స్వస్తత చిక్కింది. తిరిగి నౌకరీలో ప్రవేశించాడు.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

కాళిదాసు నౌకరీలో ప్రవేశించిన కొన్ని నెలలకు ఒక రోజున శాంత యింట్లో వుండగానే సరస్వతమ్మ "అమ్మాయికి ఇకనన్నా సంబంధాలు చూడండి ... భగవంతుడి దయవల్ల మీకు నయమయింది ఇంకా ఆలస్యం ఎందుకూ!" అని.....

శాంతవైపు చూచాడు కాళిదాసు.

"నాకు పెళ్ళి వద్దమ్మా. నన్ను ఇలా మీతోనే ఉండనివ్వండి" అన్నది శాంత.

కాళిదాసు కళ్ళు అశ్రుపూరితాలయినై. సరస్వతమ్మ స్తాణువులా కూతుర్ని చూస్తూ నిలబడిపోయింది.

యిప్పుడు శాంతకు జీవితమంటేనే విరక్తి.

ఉద్యోగం చేసే స్త్రీకి సంఘంలో గల విలువ ఏమిటో తెలుసుకో గలిగింది.

ఎన్నో సంసారాలు చూసి భార్యాభర్తల మధ్య జరిగే నిత్య సంఘర్షణ, ఒకరిపై మరొకరి ఆధిక్యం, ఈర్ష్యా, ఒకరి శీలంపై మరొకరికి అనుమానం, వ్యక్తిత్వం, విలువలకై పోట్లాట, కక్షలు, కార్పణ్యాలు ... అసహ్యించుకున్నది.

శాంత తను వివాహం చేసుకోననీ... చెల్లెలికి చేయమని చెప్పింది.

సరస్వతమ్మ ఆలోచించుకొని పెద్దకూతురు పెళ్ళి లాగానే ఆలస్యం చేస్తే చిన్నకూతురు జీవితమూ అలాగే మోడు బారిపోతుందని భయపడి భర్తతో పోరి సంబంధం కుదిర్చింది.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

విజయ పెళ్ళి ఆయి అత్తవారింటికి వెళ్ళిపోయింది.

రఘు, దుర్గ చదువుకుంటున్నారు. రఘు స్కూలు ఫైనలు, దుర్గ థర్డ్ ఫారం చదువుతున్నారు.

ఇప్పటికీ సరస్వతమ్మకు శాంతను చూస్తే గుండె తరుక్కుపోతూ వుంటుంది.

సాయంత్రం ఆఫీసునుండి ఇంటికి వచ్చిన కాళిదాసుకు మూర్తీభవించిన దైన్యంలో, దేవతా మూర్తిగా, ఇలవేల్పులా శాంతి ఎదురుగా కనబడుతుంది.

శాంత మొహంలోకి క్షణ కాలం చూసి బాధగా తల దించుకుని లోనికి వెళ్ళి పోతాడు.

విజయ పెళ్ళి తర్వాత కూడ చాల తడవలు శాంతను పెళ్ళి విషయం అడిగింది సరస్వతమ్మ .....

దుర్గను, రఘును చదివించండి... దుర్గ పెళ్ళికి నిలువ చేయండి.. ఇంకా నాకు పెళ్ళేమిటి" అంటుంది.

కాళిదాసు అశ్రు నేత్రాలతో కూతుర్ని చూస్తూ ఉండిపోతాడు.

"నేను మీకు భారమై పోయానా నాన్నా .... మీ అమ్మాయిని పోషించలేరా" అంటుంది శాంత.

కాళిదాసు నిరుత్తరుడౌతాడు.

తెల్ల వారు ఝామున నాలుగింటికి పడమటింట్లో శాంత పూజా మంటపం ముందు నిలబడి శ్రీ వెంకటేశ్వరుని మేలుకొలుపు

పాడుతుంది....

“కౌసల్యా సుప్రజా రామ పూర్వాసంధ్యా ప్రవర్తతే
ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల కర్తవ్యం దైవమాహ్నికం
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ గోవింద ఉత్తిష్ఠ గరుడధ్వజ
ఉత్తిష్ఠ కమలాకాంత త్రైలోక్యం మంగళం కురు

మాతస్సమస్త జగతాం మధుకైటభారేః
వక్షోవిహారిణి మనోహర దివ్యమూర్తే
శ్రీస్వామిని శ్రితజనప్రియ దానశీలే
శ్రీ వేంకటేశ దయితే తవ సుప్రభాతం

శ్రీమన్నభీష్ట వరదాఖిల లోక బంధో
శ్రీ శ్రీనివాస జగదేక దయైక సింధో
శ్రీ దేవతా గృహ భుజాంతర దివ్యమూర్తే
శ్రీ వేంకటాచలపతే తవ సుప్రభాతం

శాంత సుప్రభాతం విని మంచంలో పడుకున్న కాళిదాసుకు మెలకువ వచ్చి, ముసుగు తీసి “నా తల్లి” అని మెల్లగా గొణుక్కుంటాడు.

పలుచబడే చీకట్లలో విషాదం పలికే ఆ స్వరం కాళిదాసు గుండెల్లో బాకులు దింపుతూ వుంటుంది.

ఇప్పుడూ ఆశతో శాంతను పెళ్ళికి ఒప్పించుదామని ప్రయత్నిస్తాడు కాళిదాసు.

శాంత జవాబు మామూలే. కాళిదాసు భంగపడడమూ మామూలే. అలా భంగపడినప్పుడల్లా ఆయన హృదయం మూగ కన్నీరు కారుస్తుంది.

♦♦♦♦ ♦ ♦♦♦

ఉచితంగా తెలుగు పుస్తకాలు ...

ఇది 15 సంవత్సరాల క్రితం సంగతి. ప్రభుత్వ, ప్రభుత్వేతర సంస్థల కోసం ఐఇసి (ఇన్ఫర్మేషన్, ఎడ్యుకేషన్, కమ్యూనికేషన్) మెటీరియల్‌ను అభివృద్ధి చేయటం కోసం మేము సమాచారంకోసం అన్వేషిస్తూ ఎక్కువగా ఇంటర్నెట్‌లో కాలం గడుపుతూ వుండేవాళ్లం. అన్ని రకాల అంశాలమీద లక్షలాది పుస్తకాలు ఇంటర్నెట్‌లో ఉచితంగా డౌన్‌లోడ్ చేసుకొనేందుకు అందుబాటులో వుండేవి. ఎక్కడా తెలుగు పుస్తకం మాత్రం కనిపించేది కాదు. ఆ ప్రయత్నం మనం ఎందుకు చేయకూడదూ అనిపించింది. దాంతో కన్స్యూమర్ ఎడ్యుకేషన్ సొసైటీ కోసం గాలి ఉదయ కుమార్ వ్రాసిన 'వినియోగదారుల రక్షణలో తూనికలు, కొలతలు' పుస్తకాన్ని 2004వ సంవత్సరంలో డిజిటల్ పుస్తకంగా ప్రచురించాము. డిజిటల్ పుస్తకాల ద్వారా తక్కువ ఖర్చులో ఎక్కువమందికి సులువుగా చేరవచ్చునని అపుడు మాకు అర్థమైంది. లాభాపేక్ష లేకుండా, ఎక్కువ మందికి పుస్తకాలను చేర్చాలని భావిస్తున్న వారికి ఇంటర్నెట్ ఒక అత్యద్భుతమైన మాధ్యమమని తెలిసింది. దాంతో వికాస ధాత్రి పేరుతో పలు సామాజికాంశాలకు సంబంధించిన తెలుగు పుస్తకాలను ఇ-పబ్లిష్ చేశాం. వీటితో పాటు అన్ని రకాల తెలుగు పుస్తకాలను డిజిటైజ్ చేసి, వాటిని వికాసధాత్రి.ఆర్గ్ వెబ్‌సైట్ ద్వారా ఉచితంగా డౌన్‌లోడ్ చేసుకొనే అవకాశాన్ని కల్పించాం. ఇప్పటివరకు 400 తెలుగు పుస్తకాలను వికాస ధాత్రి ద్వారా ఉచితంగా తెలుగు పాఠకులకు అందించాము. ఆయా రచయితల, ప్రచురణకర్తల నుంచి అనుమతి తీసుకున్న తర్వాత మాత్రమే పుస్తకాలను వికాస ధాత్రిలో వుంచుతున్నాము. ఇక ఈ ప్రయత్నాన్ని నిరంతరం ఇలాగే కొనసాగించాలని భావిస్తున్నాము.

అరుణ గాలి
కో ఫౌండర్, వికాస ధాత్రి
www.vikasadhatri.org

Vajha Sitarama Sarma

The author was born on 18.02.1941 in Cherukupalli and was brought up in Cherukupalli and Pallekona of Guntur District in Andhra Pradesh. After completing his school in Vijayawada, he served Indian Posts and Telegraph Department in Andhra circle upto 1974. After passing the all india P&T Accountants exam, he was transferred to Maharashtra Postal for 2 years and later to Bombay in 1976. He served in Bombay Telephone District, Maharashtra Telecom circle upto 1994. He served as Chief Accounts Officer in the office of General Manager Telecom , Kalyan from 1995 to 1998 and retired in April 1998. After his retirement he is living in Thane, Mumbai.

He is a keen observer of socio economic problems of contemporary generation and exploitation of women in particular. He has written several short stories during 1960-1974, published in various Telugu magazines. The books authored by him - Jeevitamlo Malupu, Bomma Borusu, Jeevana Sparsa, Mugimpuleni Katha (short stories) and Shanta Pelli, Aa Katha Ante, Mamata Manavata (novels) are offered for download through Vikasa Dhatri.

ఉచితంగా

తెలుగు e పుస్తకాలు

మీ కోసం ...

www.vikasadhatri.org
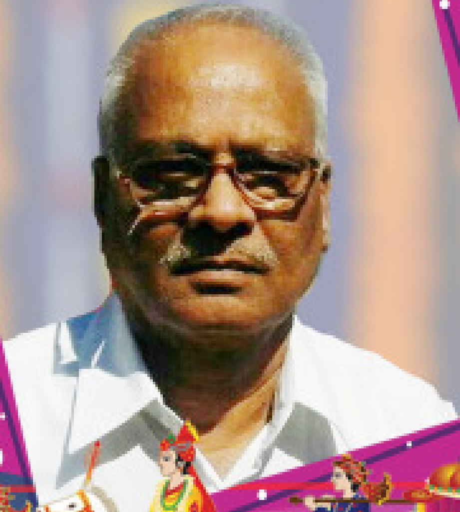
కమలాకాంత్